

GÖNÜLDEN ESİNLER

İRFAN MEKTEBİ

“HAKK YOLU”nun
seyr defteri ve (şerhi)

**NECDET
ARDIÇ**

İRFAN SOFRASI
Tasavvuf Serisi (14)

NECDET ARDIÇ

GÖNÜLDEN ESİNTİLER:

İRFAN MEKTEBİ:

**"HAKK YOLU" nun
SEYR DEFTERİ, ve
(ŞERHİ)**

**SIRAT-I MÜSTAKİYM, ve
SIRATULLAH:**

NECDET ARDIÇ

(İKİNCİ BASKI)

İRFAN SOFRASI:

**Necdet Ardıç:
(Tasavvuf serisi 14)**

M E Ğ E R

Düşündün mü hiç kardeşim.
Bu âlemde nedir işin.
Dünya ya sebebi gelişin.
Âdem, olmakmış meğer.

İlim öğrenmekten gaye.
Ulaşmak içinmiş yare.
İlmin sonunda paye.
Arif, olmakmış meğer.

Her yönüyle hep kemalde.
Görünür varlık cemalde.
En güzel oluş herhalde.
İnsân, olmakmış meğer.

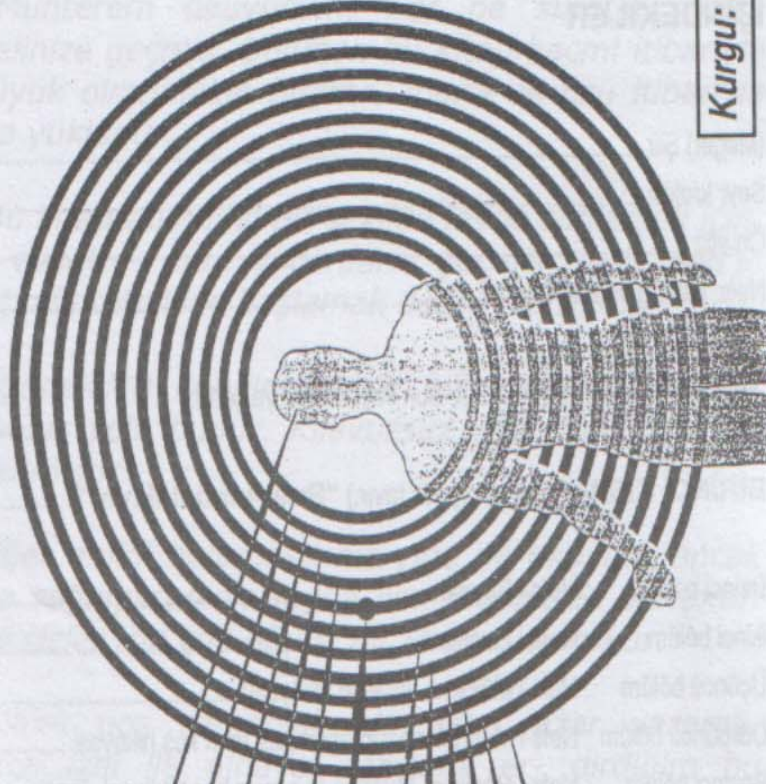
Aç gönlünü Hakk'tan yana.
Neler ulaşır bak sana.
En güzel şey Allah'a.
Habib, olmakmış meğer.

Necdetten dinle bu sözü.
Hakk'tan ayırma hiç özü.
Bu dünyanın gerçek tadı.
Ölmeden, ölmekmiş meğer.

KENDİNE YOLCULUK HAK'KA VUSUL MİRAC

BEŞ HAZRET
1
2
3
4
5
YEDİ TUR
1
2
3
4
5
9
1
2
3
4
5

- İNSAN-I KAMIL
- ZAT ALEMİ
- SIFAT ALEMİ
- ESMA ALEMİ
- EF'AL ALEMİ
- NEFSİ SAİTE
- NEFSİ MERDİYYE
- NEFS'İRADIYE
- NEFS'İ MUTMEİNNE
- NEFS'İMÜLHİME
- NEFS'İLEVVAME
- NEFS'İ EMMARE

Kurgu: N.A.

İÇİNDEKİLER:

Sayfa no:

(Meğer) Şiir.....	2
Seyr krokisi.....	3
Ön söz	5
Nefs; nefis- gerçekten nedir?.....	6

İRFAN MEKTEBİ, HAKK YOLU'nun seyr defteri ve şerhi:

BİRİNCİ KISIM: Yedi tur- (yedi tavr.) "Sırât-ı müstakiym"..... 13

Birinci, bölüm:	Nefs-i Emmâre.....	14
İkinci, bölüm:	Nefs-i Levvâme.....	19
Üçüncü, bölüm:	Nefs-i Mülhime. (Nâsuh hikâyesi).....	23
Dördüncü, bölüm:	Nefs-i Mutmeinne. (İbrâhim (a.s.) mın kuş hikâyesi).....	28
Beşinci, bölüm:	Nefs-i Râdiyye. (İbrâhim (a.s.) mın koç hikâyesi, özet)....	35
Altıncı, Bölüm:	Nefs-i Merdiyye. (İbrâhim (a.s.) mın ateşe atılma hikâyesi özet).....	39
Yedinci, Bölüm:	Nefs-i Sâfiye.....	43

İKİNCİ KISIM: (Hazarât-ı hamse) Beş hazret mertebesi. "Sırâtullah"...

Sekizinci, Bölüm:	(1) Tevhid-i ef'âl	49
Dokuzuncu, Bölüm:	(2) Tevhid-i esmâ	53
On uncu, Bölüm:	(3) Tevhid-i sıfat	56
On birinci, Bölüm:	(4) Tevhid-i zat	61
On ikinci, Bölüm:	(5) İnsân-ı kâmil	66

İRFAN MEKTEBİ ve ŞERHİ, ÖN SÖZ.

Muhterem okuyucum, her ne sûretle olursa olsun elinize geçmiş bulunan bu kitap hacmi itibariyle pek büyük olmamakla birlikte, manâ ve özü itibariyle oldukça yüklüdür.

*Bu kitaptan en iyi bir şekilde fayda sağlamak için, daha evvelce bu yollardan geçmiş bir **arif**'in nezaretinde tatbikine başlamak doğru olacaktır.*

İçindekileri kendinize mâl edip o hali yaşamak istiyorsanız yolu budur. Kılavussuz yola çıkan yolda kalır denmiştir.

Eğer ehlini bulamassanız yine de okuyun; ancak bu defa sağlayacağınız fayda ilmi mahiyette olacaktır. Bu dahi sizler için çok büyük bir kazanç olacaktır.

Sınırlı boş zamanlarımda azar, azar yazarak, Mevlâmın izni ile nihayet tamama erdirdiğim bu küçük kitapçığın bizlere ve bizden sonrakilere, yollarında yardımcı olmasını diliyorum.

Mümkün olduğu kadar kısa ve öz olarak yazmağa çalıştığım bu mertebelere Cenâb-ı Hakk, cümle gayretli salikleri ulaştırsın.

Sevgili okuyucum, bu risâlenin yazılışında, düzenlenişinde, basılışında, bastırılışında, tüm oluşumunda emeği ve hizmeti geçenleri saygı ile yadet, geçmişlerine de hayır dua et,ALLAH (c.c.) gönlünde feyz kapıları açsın.

Yarabbi; bu kitaptan meydana gelecek manevi hasılayı, evvelâ acizane,Efendimiz Muhammed, Mustafaa (s.a.v.) min ruhuna, sonra merhum, Hâzmi Efendi Babamın ve bütün uşşaki canlarının ruhlarına hediye eyledim kabul eyle.

HAKK' tan herbirerlerimize yardım etmesini, gayret, gönül açıklığı ve rûh derinliği vermesini niyaz ederim.

NECDET ARDIÇ UŞŞAKİ
TERZİ BABA TEKİRDAĞ
1991

*Muhterem okuyucularım: Terzi baba kitabının toplanmasını ve yazılımını neticelendirdikten sonra, nasıl bir yol izliyeyim diye düşünmeğe başlamıştım. Çünkü mühim olan bir husus öncelik bekliyordu. Bu da "**İrfan mektebi ve şerhi**" idi. Yazıldığı günlerin sıkışıklığı, vaktimin çok azlığı yüzünden ancak o kadar öz ve özet olarak oluşturulduğundan şerhi, ve ayrıca mevcudu da çok az kaldığından ikinci basımı da gerekiyordu. Bu hususa öncelik vererek çalışmalara başladım. Cenâb-ı Hakktan tamamlanması için gayret kuvvet vermesini niyaz ederim.*

Muhterem okuyucularım: Bu kitabı okumağa başlarken, nefsin hevasından, zan ve hayalden, gafletten soyunmağa çalışarak, saf bir gönül ve Besmele ile okumaya başlamanızı tavsiye edeceğim, çünkü kafamız ve gönlümüz, vehim ve hayalin tesiri altında iken gerçek mânâ da bu ve benzeri kitaplardan yararlanmamız mümkün olamayacaktır.

Gayret bizden muvaffakiyet haktan'dır.

08/08/2004
Necdet Ardıç
Terzi Baba Tekirdağ.

NEFS - NEFİS

GERÇEKTEN NEDİR ?

Muhterem okuyucularım; İrfan mektebi bölümümüze geçmeden evvel sizlere **nefs** hakkında kısa bir bilgi sunmağa çalışacağım, böylece bu hususların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağını düşünüyorum.

Bilindiği gibi Kûr'ân-ı Kerîm de **insân** varlığının ifadesi en geniş bir biçimde "**nefs**" kelimesi ve onun derin anlamı içerisinde belirtilmektedir.

Nefs üzerine çok şeyler söylenmiştir, fakat daha fazla "**emmâre**"lik hali ele alınmıştır. Oysa ki; "**nefs**" in mânâsı ve hakikati **insân** varlığı üzerinde gerçekten çok geniş bir sahayı kapsamaktadır. Onun hakikatini ne kadar iyi bilebilirsek mevzularımıza nüfuz etmemiz o derece daha derinden ve kapsamlı olacaktır diye düşünüyorum.

Şeriat ve tarikat kitaplarında "**nefs**"in, "**emmâre**"lik - kötülük ve isyankârlık yönü; hakikat ve marifet kitaplarında ise, "**nefs**" in **hakikat** yönü anlatılmaktadır.

Genelde "**nefs**" in "**emmâre**"lik yönü ele alınmakta, "**hakikat**" yönünün gerçeği kapalı kalmaktadır. Burada mevzuumuz içerisinde nefsimizi, inşaallah değişik yönleri ile incelemeğe çalışacağız.

"Evvelü ma hâlâkallahu akli vennefsi" Hadîs-i şerif.
"Allah (c.c.) evvelâ benim aklımı ve nefs'imi halketti"

Efendimiz (s.a.v.) belirtilen bütün mertebelerin öncesi ve öncüsü olduğu gibi "**nefs**" mertebesinin de öncüsü olduğunu bu Hadîs-i şeriflerinde belirtmişlerdir.

Sadece bu Hadîs-i şerif dahi "**nefs**"in ne derece mühim bir hakikat olduğunu anlatmaya yeterlidir diye düşünüyorum. Âyetlerin ve Hadîslerin incelenmesi neticesinde "**nefs**"in "**hakikat-**"i itibarile çok muteber bir varlık olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ârifler bireysel olarak Hakk yolunun seyr-ü seferinde "**nefs**"-i "**yedi**" mertebeye ayırmışlardır.

YEDİ NEFİS MERTEBESİ

1. Nefs-i emmâre,
2. Nefs-i levvâme,
3. Nefs-i mülhime,
4. Nefs-i mutmeinne,
5. Nefs-i Râdiye,
6. Nefs-i mârdiyye.
7. Nefs-i sâfiye, diye isimlendirmişlerdir.

Bu mertebelerden sonra Hakk'a Mi'râc etmek için beş Hazret mertebesi daha vardır, ancak yeri olmadığı için burada izahına geçmiyoruz. Bu hususlar kısaca şöyle belirtilmiştir.

**Hakk'a varmak ister isen.
Gönül yolun tutman gerek.
Üzerinden varlık yükün.
Hemen çözüp atman gerek.
Bir de kâmil yere varıp.
Evvel elin tutman gerek.
Yedi deniz beş deryayı.
Kanat açıp geçmen gerek.**

diye belirtilen,

yedi deniz "nefs" mertebeleri,
beş derya ise, "Hazarât-ı Hamse" dir.

Kûr'ân-ı Kerîm, Yûsuf Sûresi, (12/53) Âyetinde;

﴿٥٣﴾ وَمَا أُبْرِي نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ

"vema überriu nefsi innennefse leemmâretün bissui"

Mealên; **"Ben nefsimi temize çıkarmam. nefis daima kötülüğü emredicidir,"** hükmüyle bakıp sadece bu haliyle özleştirerek ona en büyük zulmü yaparak bu yoldan kendi nefsimize de zulüm etmiş olmaktadır.

Evet nefislerimizin bu özelliği vardır, fakat bu özellik onun küçük bir sahasını işgal eder eğer eğitilmesse varlığımızın her tarafına yayılır. Güzel bir eğitim ile ise **"emmarelik"** ten kurtularak **Mi'râc'a** doğru kanat açılır.

Diğer kitaplarımızda da bahsedilen **"nefes-i Rahmân-i"** genel olarak bütün âlemlere yayılınca oralarda meydana gelen her bir birey – varlığın aldığı isim **"nefs"** oldu. İşte bu yoldan **"nefs'ini bilen kişi Rabb'ı nı bilmiş,"** olabilmektedir.

Hadîs-i Şerifte belirtilen;

**"men arafe nefsehu fekad arafe Rabbehu."
"Kim ki nefesine arif oldu ancak o Rabb'i ne arif oldu."**

Burada arif olunan -bilinen, nefsin sadece **"emmâre"**lik yönü değil, bütün mertebeleriyle birlikte **hakikat-i** itibariyle bilinen **"nefs"**tir.

Kûr'ân-ı Kerîm, Bakara Sûresi, (2/54) Âyetinde;

إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ

"inneküm zalemüm enfüseküm"

Meâlen; "**Muhakkak sizler nefislerinize zûlm ettiniz**"

Yani, nefsinizi gerçek mânâ da tanıyıp ona göre muamele edemediğiniz için nefsinize zûlm etmiş oldunuz. Daha çok geniş mânâları olan bu âyet-i kerime oldukça açık görünmekte ve pek çok gerçeği ifade etmektedir.

Kûr'ân-ı Kerîm, Bakara Sûresi, (2/54) Âyetinde;
فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ

"faktülü enfüsekü"

Meâlen; "**nefislerinizi öldürünüz,**" ifadesinde belirtilen ölüm (genel olarak) "nefs-i emmare" yönlü aldığınız "**tatlanma duygularınızı öldürün**" demektir. Çünkü o tür duygular gaflete, gaflet te mutlak uzaklığa götürür.

Kûr'ân-ı Kerîm, Tâhâ Sûresi, (20/41) Âyetinde;
﴿٤١﴾ وَأَصْطَنَعْتَ لِنَفْسِي

"vestena'tüke linefsiy"

Meâlen; "**ve seni kendi nefsim için seçtim**" ifadesinde Cenab-ı Hakk: Mûsâ (a.s.) hakkında buyurduğu bu ilâhi kelâmında, nefsinin zuhur mahalli olan "**mertebe-i Müseviyyet**" ten haber vermektedir.

Kûr'ân-ı Kerîm, Tevbe Sûresi, (9/128) Âyetinde;
﴿١٢٨﴾ لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ

"lekad caeküm rasûlün min enfüsiküm aziyzün"

Meâlen; "**Andolsun ki, size içinizden, nefsinizden aziz bir rasûl geldi,**" ifadesinde, genel anlamda, içinizden yani sizin benzeriniz bir "**rasûl**" geldi, özel anlamda ise, kendi içinizden, yani "**nefsinizden**" bir aziz "**rasûl**" geldi.

Dikkat edersek bize gelen "**aziz rasûl**" yani "**ilhâm-ı ilâhi**" ye nefsimiz "**mahal**" Zuhur yeri olmakta ve ne şerefli bir görev yapmaktadır. Uzun izahları olan bu mübarek kelâmı da bu kadarla yetinerek yolumuza devam edelim.

Kûr'ân-ı Kerîm, Âli İmrân Sûresi, (3/185) Âyetinde;
﴿١٨٥﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

"küllü nefsin zaikatül mevti"

Meâlen; "**Her nefis ölümü tadacaktır,**" ifadesinde, ölümün yok olunacak bir şey olmadığı, ancak "**nefs**" tarafından tadılacak birşey olduğu açık olarak bildirilmektedir.

O halde **emmâre** mertebesinde kalan bir **nefs** ile diğer mertebelerde olan nefislerin ölümü tatmaları değişik, değişik olacaktır. Gerçek ifade, ölümün "**beden**" tarafından değil "**nefs**" tarafından tadılacağıdır. Böylece nefsimizin üzerimizde ne kadar büyük tesiri ve yeri olduğuda da görülmektedir.

Kûr'ân-ı Kerîm, Fecr Sûresi, (89/27-28) Âyetinde;
﴿٢٧﴾ يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ

﴿٢٨﴾ اَرْجِعِي اِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ﴿﴾

"ya eyyetühennefsül mutmeinnetü" (27)

"irci'iy ilâ Rabbiki râdiyeten merdiyyeten" (28)

Meâlen; **"Ey Mutmeinne nefse ulaşan Râdiyye ve Merdiyye olarak rabb'ına dön"** ifadesinde, bireysel nefsi emmâre siyle yaşıyorken, yapmış olduğu riyazat ve mücahedelerle **"levvâme"** nefse, oradan **"mülhime"** nefse, oradan **"mutmeinne"** nefse, uruc eder, (yükselir.)

Bu halde kişi kendinde var olan hakikatin, **"Hakk"**ın hakikati olduğunu **"mutmain"** bir kalb ile idrak ettiğinde kendisinde bu hitap meydana gelir.

Diğer mertebelerde hitap insanlara umumi iken burada **"hususî"** teke tektir. Hakk'ın esma-i ilâhiyyesinin üzerindeki tesiratını idrak eden mutmeinne nefis, Rabb'i da o mahalde kendi isimlerinin zuhurunu görünce **"merzi"** yani kulundan razı olmuş olur. Bu halde nefis' in hakikatiyle meydana geldiği anlatılmaktadır.

Kûr'ân-ı Kerîm'de nefis hakkında pek çok Âyet vardır, misal olarak bu kadarla yetinenelim ve yolumuza devam edelim.

Efendimiz (s.a.v.) zaman zaman sözlerinin başında şu ifadeyi kullanmıştır.

"nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki;"

Cenâb-ı Hakk'ın altı sıfat-ı zâtîyyesinden bir-i de **"kâimi bi nefsihi"** yani "nefsiyle kaim" olmasıdır.

Yukarıdan beri özet olarak belirtilenlerden açık olarak anlaşıldığına göre, her insân-ın bir nefsi vardır. Peygamberimizin de bir nefsi vardır. Allah-ü Teâlâ Hazretlerinin dahi bir nefsi vardır. Bir de her varlıkta mevcut **"nefs-i külli"** nin var olduğudur.

Böylece **"nefs"** sözcüğünün ne kadar mühim bir ifade ve yaşam kaynağı olduğu anlaşılmaktadır.

Arifler nefsi şöyle tarif ettiler.

- Nefs ise ancak o şey'in zâtıdır.

- Nefs mertebesi, cisim mertebesinden daha yücedir.

- Bir nefis ki, bizzat âlemin ilmi ile doludur.

- Bütün mevcudatın baskısına sahip bulunan ilâhi nûr için "Nefs-i külli" tabiri

kullanılır.

- Akl-ı kül ile nefis-i küllün birleşmesinden bu âlemler meydana geldi.

- Akl-ı küllün sembolü Âdem, nefis-i küllün sembolü Havva'dır.

-Allah-ü Teâlâ Rasûlüllah efendimizi kendi zâtından halketti, nefisini de kendi nefisinden halketti.

- Âdem (a.s.) mın nefisini Rasûlüllah (s.a.v.) efendimizin nefisinden bir sûret olarak halketti.

- Âdem'in zâtı ise Rububiyet zâtından meydana getirilmiştir.

- Allah'ın zâtı kendi nefisinden ibarettir. Öyle ki: Yüce Allah onunla vardır. Zira o nefis ile kaimdir. **("kaimi bi nefsihi"**

Bu izahlardan sonra, insân'a yani kendimize dönerek bizlerdeki nefsin nasıl bir şey olduğunu anlamaya çalışalım. İnsânın yapısında **dört** ana hakikat vardır.

1. **Akl**
2. **Rûh**
3. **(Nefs) Nûr**
4. **Beden' dir.**

" Rûh" ile "Beden" in birleşmesinden, yarı lâtif yarı kesif bir varlık ortaya çıkar, ki; adı "**nefs**"tir. İnsânda ki karşılığı "**Esmâ- Nûr-Rububiyet**" mertebesidir.

İki ayrı özellikten meydana geldiğinden,iki yüzü vardır. Bir yüzü toprağa,tabiata, bir yüzü de semaya, aslı olan **Rûh'a** bakar. Her iki âlemin de özellikleri kendisinde mevcuttur.

Eğer güzel bir eğitim görürse toprağa bağlı tabiatından kurtulur, tümüyle Rûhaniyetine ulaşır, gök ehli gönül ehli, olur. Eğer eğitim, yani **nefs** terbiyesi görmezse toprağa bağlı olan tabiat zindanında **habs** olur, sonu cehennemdir.

Âriflerden biri bu hususta şöyle dedi:
İnsân iki halden ayrı değil,

**ya tenini, can eyledi gitti,
ya canını, ten eyledi gitti.**

Mevlânâ (r.a.) efendimiz bu hususta:

"Biz ne suç işlemişiz ki; bu dünya zindanına atılmışız? Bizim buraya konuluşumuzun sebebi birkaç mahbusu bu dünya zindanından kurtarmak içindir," diye buyurmuştur.

Bu dünyada insânın iki kabri (zindanı) vardır. Biri kendi toprak bedeni, diğeri ise toprak bedeni de içine alan toprak (çukur) kabridir.

Burada bize o kabirlerden kurtulmak için **Yunus** (a.s.) duası lâzım olmaktadır. Nefsi; duyguların ve hislerin kaynağı tam bir yaşam olarak da tanımlayabiliriz.

Toprağa bakan yönünden gelen duygular ve hislerin en şiddetlisi, tabiatının ve dünya yı arzulayan yönünün ismi "**nefs-i emmâre**"dir, hilesi çoktur, daima dünya yı ve kendini kayırmayı arzular.

Burada kullanılan akıl da, "**akl-ı isnâ aşer**" yani "**on ikinci**" akıldır, "**akl-ı maaş**" "maışet-iaşe akılı" da denir. Bu nefsin en kısa sürede terk edilmesi gerekir insâna çok zaman ve çok şey kaybettirir.

Daha sonra "**levvâme**" nefsin de terkedilmesi gerekir.

Daha sonra da, "**nefs-i mülhime**"nin evham tarafının da terkedilmesi sadece ilham tarafının faaliyete geçirilmesi gerekir.

İşte başlangıçta insân için bu **üç nefis mertebesini** bilmesi ve onlarla mücadele etmesi çok lüzumludur.

Bunları aşabilen kimse "**esfeli sâfilin**"den kurtulup yücelere doğru "**alâyi illiyyin**" yükselmeye başlar ve asli makamına ulaşır.

Hacılar Kâ'be de "tavaf," Sâfa ve Merve arasında "sa'yı" ederken, ilk **üç tavaf** ve sa'yı hızlı, hızlı adımlarla, diğerlerini daha ağır, ağır yaparlar.

Bunun hikmeti, en kısa sürede üç nefis mertebesinden kaçıp kurtulmak diğerlerinin de hakk'ını vererek oluşumlarını meydana çıkarmak içindir.

Yeri gelmişken size dikkat çekici bir şey söyleyeyim, her insânda mevcut olan bu üç nefis mertebesi "**Allah-u â'lem**" (Allah daha iyisini bilir,) Meryem oğlu İsâ Mesih'te istisna olarak yoktu, çünkü O'na bu nefislerin tabiatını aşılacak (**nefha**) fizik babası yoktu. Baba rolünü "**rûh'ul kudüs**" (Cebrâil) üstlendiğinden ondaki nefis "**mutme-inne**" den başlıyordu, diyebiliriz.

Onun için onda O'nu dünya ya çekecek bir duygular sistemi yoktu, o yüzden de sadece rûhani bir hayat yaşayarak **sifat** mertebesinde kaldı. Bu yüzden sıfati tecellilerin ağır basmasıyla kendisinde zahiri mucizeler ortaya çıkmaya başladı.

Bu hâl her ne kadar o mertebe de bir kemâl ise de, "**meretebe-i Muhammediyye**" de değildir. Çünkü aşağıdaki alt mertebelerin yokluğu, yukarıdan da o kadarının azlığı demektir Seyr sahası, âlemi "**misâl**" ile "**sıfat**" mertebesi arasında olmuştur. Oysa ki;

"**Mertebe-i Muhammediyye**" nin seyr sahası ise "**H. şehâdet**" ten başlayan, "**İnsân-ı Kâmil**" mertebesinde biten beş hazret, "**hazârat-ı hamse**" mertebeleri kapsamında dır.

Bu mevzu u da bu kadarla bırakıp yolumuza devam edelim. Şimdi "**nefs**" hakkın da bir başka mühim meseleye daha gelelim. Cenâb-ı Hakk, Kûr'ân-ı Kerim'inde İnsân-ı:

- 1 - **Nefs :**
- 2 - **İnsân:**
- 3 - **Âdem:**
- 4 - **Beşer:**
- 5 - **Halife:**

İsimleriyle beş ayrı vasıfta tanıtmış, bizler kendimizi ifade ederken "**insân**" vasfını kullanır olmuşuz.

Halbuki Cenâb-ı Hakk bizlerden bahsederken, Kûr'ân-ı Kerim'in de "**nefs**" ifadesini en çok kullanmıştır. Bizler dahi ceplerimizde taşıdığımız "**nüfus**" yani "**nefs**" ler kâğıdı ile kendimizi ispatlamaktayız. Neden acaba nüfus cüzdanlarımıza "insân cüzdanları" denmemiş de "**nüfus cüzdanları**" denmiştir.

Yaklaşık olarak baktığımızda; Kûr'ân-ı Kerim de insân'a,

- **283** yerde **nefs**,
- **57** yerde **insân** sizli, sizler çoğul olarak.
- **37** yerde **insân** tekil olarak.
- **24** yerde **Âdem**.
- **14** yerde **beşer**.
- **6** yerde **halife** olarak hitab edilmiştir.

Bu hesaplamalar (1985) senelerinde bir hayli zorluklar içerisinde *Kûr'ân-ı Kerim'in* bütün sayfaları bir bir taranıp uzun mesâiler yapıp araştırılarak elde ettiğimiz değerler idi. Vâh'y ve Cebrâil (a.s.) isimli kitabımızın 127/128 inci sayfalarında da belirttiğimiz bu Tablo ve değerlendirmeler daha sonra yaptığımız bilgisayar çalışmalarında bazı eksiklikleri görüldüğünden bu hususta yeniden bir çalışmaya başladık.

Değişik yöntemlerle ve değişik yönlerden yaptığımız uzun çalışmalar neticesinde eski araştırmalarımızın üzerine ilâveten bu hususta çok daha geniş kapsamlı bilgilere ulaştık. Gerçekten hayret verici bu bilgi ve dökümanları aşağıda hep birlikte görmeğe ve incelemeğe çalışalım. Aslında iki tablonun da neticeleri bir birine yakın görünmektedir.

Yeni tablomuzun oluşması şöyledir.

- **9 yerde;** **1 – Halife.** İsmi, lâkabı'dır. (Halifetullah)
- **39 yerde** **2 - Beşer.** İsmi, tebsir edilen, zâtî tecelli ile müjdelendir.
- **25 yerde** **3-Âdem.** İsmi,Hakikat-i Muhammedi'nin ilk zâtî zuhur mahallidir.
- **3 yerde** **4- İns** olarak geçmektedir.
- **58+1 yerde** **4 – İnsân.** İsmi, aslî ismidir. (Tekil olarak geçmektedir.)
- **249 yerde** **4 - İnsân.** İsmi, aslî ismidir. (Çoğul olarak geçmektedir.)
- **294 yerde** **5-Nefs,** İsmi ise, yaşam sahasının faaliyet ismidir, hisler ve duyguların kaynağıdır diyebiliriz. Bu isimlerle beş ayrı vasıfta tanıtmıştır.

Bu sayısal değerlerin de gelecek kitaplarımız da yaptığımız hesaplamalarla ne kadar çok on üç e bağlı olduğu çok açık olarak görülecektir. Burada tekrarına lüzüm görmedik. Zaten ilk bakışta bile on üçlerin ne kadar aşikâre oldukları görülmektedir. Diğerleri için ise biraz araştırma ve inceleme yapmak gerekecektir.

Bu tabloların açıklamaları **ALTI PEYGAMBER**, kitabımızın, **birinci bölüm, Âdem-iyyet mertebesi'**nde ve **(13)** ve "**Hakikat-i İlâhiyye**" kitaplarımızda gelecektir.

Özetle "**nefs nedir?**" sorusu hakkın da bu kısa ve özet bilgileri verdikten sonra biz yine bu vadi de yolumuza devam etmeğe çalışalım.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

GÖNÜLDEN ESİNTİLER.

**İRFAN MEKTEBİ (HAKK YOLU) nun SEYR DEFTERİ,
Ve "şerhi"**

BİRİNCİ KISIM:

Yolumuzda, kişinin kendini tanıyabilmesi için yapılması lâzım gelen çalışmaları başlıca iki kısımda toplayabiliriz.

Birinci kısma, (**ettur'u seb'a**) yani yedi tur, ve ya, (**etvar'ı seb'a**) yani yedi tavır denmektedir. Adından da anlaşılacağı üzere bu kısım **yedi** merhaleden oluşmaktadır.

Bunlar da sırasıyla:

- 1 - **Nefs-i Emmâre.**
- 2 - " **Levvâme.**
- 3 - " **Mülhime.**
- 4 - " **Mutmeinne.**
- 5 - " **Râdiye.**
- 6 - " **Merdiyye.**
- 7 - " **Sâfiye.**

Diye adlandırılır. Bu kısımda kişi (**enfüsi**) yani içe dönük çalışmalar yaparak kendi varlığında mevcut **hakikatlerini** ve kendini tanımağa başlar.

İKİNCİ KISIM:

İkinci kısma ise, (**Hazarât-ı hamse**) yani, (**beş hazret mertebesi**) denmektedir.

Bu mertebeler de sırasıyla;

- 1 - **Ef'âl âlemi.**
- 2 - **Esmâ "**
- 3 - **Sıfat "**
- 4 - **Zat "**
- 5 - **İnsân-ı kâmil.**

Diye adlandırılır. Bu kısım da ise kişi (**afaki**) yani dışa dönük çalışmalar yaparak , dış **âlemleri** de tanımağa başlar.

Bu mertebeler çalışarak, yaşanarak ve Hakk'ın lütfü ile aşılarak kemale erilir. ALLAH (c.c.) lühü kendine çekmeği dilediği kullarını bu yollardan geçirterek huzuruna çıkartır. Şimdi bunları incelemeye çalışalım.

BİRİNCİ KISIM; BİRİNCİ BÖLÜM:

"NEFS-İ EMMÂRE"

Nefs-i emmâre, çok emreden, istediğini yaptıran nefis anlamında dır.

Nefs-i emmârenin boyunduruğundan kurtulmak ve yukarı da belirtilen merhalelerin aşılması için yirmi dört saatta bir yapılması lâzım olan çalışmalar şöyle sıralanabilir.

Günlük beş vakit namaz kılındıktan sonra ayrıca.

Nafile hükmü ile, iki rek'ât **Mi'râc** namazı niyetiyle kılınır.

Tebâreke; Mülk, Sûresi; (67) tamamı okunur.

Haşr Sûresi nin (59) (22 ve 23) üncü Âyetleri, "**hüvalla hüllezi**" den okunur.

Sonra devamla:

(101) adet "istiğfar" (**estağfirullah**) çekilip, 3 İhlâs 1 Fâtiha okunup, Âdem baba ile Havva validemizin rûhlarına hediye edilir.

Sonra devamla:

(101) adet "**Salâvât-ı şerife**" çekilip, 3 İhlâs 1 Fâtiha okunup Efendimizin ve validelerimizin rûhlarına hediye edilir.

Sonra devamla:

Dikkatlice dizlerin üstüne oturarak, kendini dünyadan uzak tutmaya çalışarak ve Hakk'a rabitâya yönelerek, "**destûr yâ Hz. ALLAH, destûr yâ Hz. Rasûlüllah, destûr yâ Hz. Âlî, destûr yâ Gavsûl A'zâm, destûr yâ Hz. Pir Hasan Hüsâmettin Üşşâki, destûr yâ recâlel gayb. "Neveytü lillâh feğlem ennehü" (Lâ ilâhe illâllah)** diye başlayarak (700) adet "**Kelime-i Tevhid**" çekilip, 3 İhlâs 1 Fatiha okunup, Pirimiz Hasan Hüsâmettin Üşşâki ve Halva-i Bacı validemizin ruhlarına hediye edilir.

Her günkü çalışmalar, bu sistem üzere devam ederken, görülen yeni zuhurat ve gelişmelere göre, yeni ilâvelerle derslere ve bâtın yolculuğuna devam edilir.

Bu özet tariflerden sonra Nefs-i Emmâreyi tanımağa çalışalım.

NEFS-İ EMMÂRE'nin zikri. "LÂİLÂHE İLLÂLLAH" tır.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr'ân-ı Kerîm A'râf Sûresi, (7/23) Âyetinde, bu mevzua işaret vardır.

﴿٢٣﴾ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا
وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾

Kâle; " Rabbenâ zalemnâ enfüsenâ ve in lem teğfirlenâ veterhamnâ le neküenne minel hasirin."

Meâlen; "**Ey Rabb'i biz nefislerimize zûlmettik, eğer sen bizi bağışlamazsan ve bize merhamet etmezsen hüsrana uğrayanlardan oluruz.**"

Hâli: Bu mertebenin hâliyle hâllenmeye çalışmaktır.

Kûr'ân-ı Kerîm, Yûsuf Sûresi, (12/53) Âyetinde; bu hâle işaret vardır.

﴿٥٣﴾ وَمَا أْبْرِيْ نَفْسِيْ اَنْ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوْءِ
اِلَّا مَّارِحِمَ رَبِّيْ اِنَّ رَبِّيْ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ

(Vema uberriu nefsi innennefse le emmâretün bissui illâ mâ rahime inne Rabb'i gafururrahîym.)

Meâlen: "**Ben nefsimi temize çıkarmak istemem, çünkü nefis daima kötülüşü Emredicidir. Meğer ki Rabb'imın esirgediği bir nefis ola. Gerçekten Rabb'im bağışlayan ve esirgeyendir.**"

Yaşantısı: Haktan gafildir, kötülüğe meyyaldir, isyan ve fenalığın menşeidir. Kötü ahlâk sahibidir, tabiatı zûlmani ve süflidir.

Nefs-i emmârenin belirgin ahlâk ve sıfatları şunlardır:
Hırs, tama, şehvet, gadap, kendini beğenme, emretme hırsı, ve zûlm etme arzusu'dur.

Bu mertebeden kurtulup yükselmenin anahtarı, "**Lâ ilâhe ilâllah**" Kelime-i Tevhidi dir. Mürşidinin sâlik'e yaptığı bu telkinle zikre başlar, nûrunu, sırrını ve halini müşahede edinceye kadar çalışmasını sürdürür.

Rengi: Gök ve kül rengi tonlarındadır.

Mürşidinin himmeti irşadıdır.

Şeriat mertebesidir.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

HAKK'ın zâtından ayrılıp (**on sekiz bin**) âlem arasında yer alan, "akl-ı kül, nefs-i kül, arş, kürsi, yedi kat gök, ay, hava, ateş, su, toprak, maden, nebat, hayvan, gibi yollar katederek **İnsân** sûretinde dünya ya gelen varlık, şekli olarak o görünüm de olmakla beraber, manâ olarak henüz o seviye ye ulaşamamıştır. Burası; doğduğu andan itibaren insân'ın **fiziki** olarak hayat bulduğu yer olmasına rağmen, aslında **manen** öldüğü yerdir. Çünkü o, **mânâ** olarak Hakk'ın zatından ayrılmış gayrılığa ve birimselliğe düşmüştür.

Tebâreke sûresinin ikinci Âyetinde belirtildiği gibi.
﴿٢﴾ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ

"Ellezi halâkal mevte vel hayate"

Meâlen: "**ALLAH (c.c.) evvelâ ölümü sonra hayatı halletmiştir.**"

Dünya ya gelmekten maksat, kişinin gerçek ve ebedi hayatına ulaşması için elindeki büyük imkânları kullanıp tekrar geldiği yollardan geri dönüp aslına ulaşması itibarıyla (**İnsân-ı Kâmil**) mertebesinde kendini Hakk'ani sıfatlarıyla bulmasıdır.

Böylece (**İlâhi seyr**) tamamlanır gaye hasıl olur.

(*Ben gizli bir hazine idim bilinmekliğimi sevdim ve bu âlemleri meydana getirdim.*)
Hadîs-i kûdsisi'n de belirtilen hüküm gerçekleşmiş, kendini ve halkını, (**İnsân-ı Kâmil**) Gözünden her mertebede seyr etmiş olur.

(**Nefs-i emmâre**) şuuruna gelemeyen kimse, ALLAH'dan (c.c.) en uzak noktadadır. Bu bilinçten noksan olan her nefes HAKK'tan daha da uzaklaşmaktadır. Eğer bir kimse

araştırmacı olursa, (Fecr Sûresi, 89/28 Âyetinde) ﴿٢٨﴾ اِرْجِعِيْ اِلَى رَبِّكَ

"İrci i ilâ Rabb'î ki" Meâlen; (**Rabb'î na dön**) emrini derinden hafif, hafif duyar ve onu araştırmaya başlar.

Bu safhada, Hakk yolunda giden âşıklar kervanına rastlarsa oraya dahil olma arzusu duyar. Kendini kervan halkına dahil ettirebildiğinde, kabiliyeti olduğu da görülürse kervanla birlikte yola devam eder.

İşte o kimse, o andan itibaren gerçek **İNSÂN** olmağa namzettir. Gayreti nispetinde o da yoluna devam eder. Himmeti yüce ise sonunda, evvelâ kendine oradan da RABB'î na ulaşır. Çünkü (**nefsini bilen Rabb'î nı bilir**) denmiştir.

Dünyadan geçip Rabb'î na dönmeğe çalışan kimse işte böylece (**nefs-i emmâre**) bilincine varmıştır. Daha evvelce de kendinde (**nefs-i emmâre**) gücü vardı, fakat bunun farkında değildi. İşte bunun farkına varması, onu terbiye ye dönük çalışmalara başlaması geriye gidişi durduran en büyük etkindir.

Yukarıda bahs edilen on iki mertebe iç içe on iki daire olarak düşünülürse en dış daire ve dışı (**nefs-i emmâre**) dir. O nun kalınlığı sonsuzdur. Bu mertebe de kalındığı sürece, eğer gidişi durdurulmassa Hakk'a yaklaşılamaz, uzaklaşılır.

Geriye gidiş durdurulup, merkeze doğru dönülebilirse aslına ulaşılır, (**KÂMİL İNSÂN**) olunur.

İşte bu yüzden (**nefs-i emmâre**) bilinci ve mertebesi çok önemli bir başlangıçtır. Bir irfan ehline "(**nefs-i emmâre**) den nasıl geçilir" sorusuna karşılık, o da "evvelâ (**nefs-i emmâre**) ye nasıl gelinir,? onu anlamak lâzım dır," diye belirtmiştir.

Bu mertebenin içi "**İnsânlığa**" yükseliş, dışı ise "**Hayvanlığa**" iniştir.

ÂDEM (a.s.) ve HAVVA validemizin duaları.

Yukarı da belirttiğimiz (**Â'râf Sûresi 7/23 Âyetinde**) bahsedilen mevzu u **şariat** mertebesi itibariyle idrak etmeye çalışalım.

Cenâb-ı Hakk, Âdem (a.s.) mı cennette halkettikten sonra onu orada bir müddet iskân ettiğini melekler ve iblisle olan münasebetlerini, daha sonra hep birlikte nasıl yer yüzüne indirildiklerini, (**Bakara Sûresi 2/ 30-38 Âyetlerinde**) bildirmiştir. Şimdilik sadece bu hadisenin meâlini vermekle yetinelim daha ileriki sayfalar da değişik yönleriyle ele almaya çalışacağız.

Bu oluşum insânlığın yer yüzünde görünmeye başladığını ve faaliyete geçtiğini bildiren Kûr'ân-î bilgilerdir.

(Bakara Sûresi 2/30-38 Âyetleri) Meâlen:

- **(30)** *Hani; Rabb'in meleklerle, "Ben yeryüzünde bir halife hâlk edeceğim" demişti; melekler, "orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi hâlk edecek-sin? Oysa biz Seni yüceltiyoruz ve seni devamlı takdis ediyoruz" dediler: Allah "Ben şüphesiz sizin bilmediklerinizi bilirim" dedi.*

- **(31)** *Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti, sonra eşyayı meleklerle gösterdi. "Eğer sözünüzde samimi iseniz bunların isimlerini bana söyleyin" dedi.*

- **(32)** *Cevab verdiler, "Sen münezzehsin öğrettiğinden başka bizim bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz Sen hem bilensin, hem hakim'sin".*

- (33) Allah, "Ey Âdem onlara isimlerini söyle" dedi. Âdem isimlerini söyleyince. Allah, "Ben gökler ve yerde görünmeyeni biliyorum, sizin açıkladığınızı ve gizlemekte olduğunuzu da bilirim, diye size söylememişmiydim?" dedi.

- (34) Meleklerle, "Âdem'e secde edin" demiştik. İblis müstesnâ hepsi secde ettiler, o ise kaçındı, büyüklük tasladı ve inkâr edenlerden oldu.

- (35) "Ey Âdem! Eşin ve sen cennette kal, orada olandan istediğiniz yerde bol bol yiyin yalnız şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zâlimlerden olursunuz" dedik.

- (36) Şeytan oradan ikisinin de ayağını kaydirtti, onları buldukları yerden çıkardı. Onlara, "Birbirinize düşman olarak inin yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz" dedik.

- (37) Âdem Rabb'in den bir takım kelimeler öğrendi; onları yerine getirdi. Rabb'i de bunun üzerine tevbesini kabul etti. Şüphesiz o tevbeleri daimâ kabul edendir, merhametli olandır.

- (38) "İnin oradan hepiniz, tarafımdan size bir yol gösteren (hidayetçi) gelecektir: Benim yoluma uyanlar için, artık korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir," dedik.

Yukarıda ki; Âyet-i Kerimelerden de anlaşıldığı üzere, genel olarak yer yüzünde görülen **isânlık** macerâsı, **Âdem** (a.s.) ismi ve sûretiyle başlamıştır. Bu hadiseden, bu mertebede çıkarılacak hisse şu olabilir. Hayelle geçmeye devam eden bir ömrü şuurlandırmak için, "**Âdem-i mânâ**" yı, **hayal** cennetinden, **beden** arz'ı na indirmek o hali bu gün yaşamak olacaktır. Böylece gerçek mânâ da kendine dönüş başlayacaktır.

İşte bu yüzden Hakk yolun da yolculuğa çıkacak bir sâlik'in ilk yapması lâzım gelen şey'in **Âdem kıssası**'nı çok iyi okuyup, anlayıp, idrak etmeye çalışması olmalıdır.

Bu sebeple onların halleriyle hallenmeye çalışıp, dualarını duamız olarak dillerimizden düşürmememiz gerekecektir. Bu hususta geniş bilgi, altı peygamber, Âdem (a.s.) bölümünde gelecektir.

Yine bu mertebeye de, yukarı da ifade edilen (Yûsuf Sûresi 12/53 Âyeti)n de Yûsuf (a.s.) lisânından bu mertebeye ilgili yaşantı bizlere dua şekliyle sunulmaktadır.

Bu duayı da sık, sık tefekkür ederek tekrarlamamız bizlere yolumuz da çok yardımcı olacaktır. Ayrıca belirtilen Âyet-i Kerime'nin içeriğini de iyi anlamağa çalışmamız bizlere çok şeyler kazandıracaktır. "*Ben nefsimi temize çıkarmam nefis (emmâre) daima kötülüğü emreder....*)" diyen Yûsuf (a.s.) dan alacağımız çok, çok hisselerimiz vardır. Vaktiyle bu ibretli hadiseleri değerlendirmemiz bizlere çok şeyler kazandıracaktır.

Eyy İnsân görüntüsünde olan varlık! Sakin ve tarafsız olarak kendini eleştir, araştı, tart, açıkça değerlendir, yerini tespit etmeğe çalış. Bu dünya hayatı bir daha ele geçmez. Akıllı İnsân, daha ziyade yarınını düşünen kimsedir.

Kendine merhametin varsa İnsân'ca düşün, değerlendir, dengeli karar ver. Ne yapman gerektiğini, gerçekten dünya ya niçin geldiğini düşün. Hedefini tayin et ve yolunda devamlı yürü. Bu, kendine yapabileceğin en büyük lütuftur.

Kimsenin kimseye fayda sağlayamayacağı günden sakın. **Nefs-i Emmâre**'ne hakim olmağa çalış. Güçlü bir pehlivan ol. Dünya sahnesinden nefsinin muzafferî olarak git.

Gereksiz boş şeylerle vakit geçirme. **SEN SENİ BİL**. Kendini tanı. Hakk'ın indin de değerlerin artsın. Ârifler defterinde kaydın olsun. Ebedi hayat senin olsun.

*
* *

Bu mertebenin zikri olan **Kelime-i Tevhid** verilen sayıda çekildikten sonra, yukarıda **idrâki ve hâli** diye belirtilen Âyet-i kerimelerin günde en az (33) üçer def'a çekilmesi, bu mertebenin daha iyi anlaşılıp yaşanmasına yardımcı olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

“NEFS-İ LEVVÂME”

Levm etmek; çekiştirmek, zemmetmek, paylamak, serzeniş telâşlânmak, pişmanlık duymak, anlamında dir.

Zikri: “YA ALLAH” tır.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr’ân-ı Keriym, Enbiya Sûresi, (21/87) Âyetinde bu mevzua işaret vardır.

فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ
إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١﴾

“Fenâdâ fizzûlümâti en lâilâhe illâ ente sübhaneke inni küntü minezzâlimiyn.”

Meâlen; “ **Karanlıklar içinde "senden başka ilâh yoktur, sen münezzehsin, doğrusu ben zalimlerden oldum," diye niyaz etmişti**”.

Hâli: Bu mertebenin haliyle hallenmeye çalışmaktır.

Kûr’ân-ı Keriym; Kiyâmet Sûresi; (75/1-2) Âyetinde bu hâle işaret vardır.

﴿١﴾ لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴿٢﴾

﴿٢﴾ وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللّوَّامَةِ ﴿٣﴾

“Lâ uksimü bi yevmil kıyâmeti. (1) ”
“Ve lâ uksimü binnefsillevvameti. (2)”

Meâlen: “ **Kiyâmet gününe ve pişmanlık çeken nefis-e yemin ederim.** ”

Yaşantısı: Nefs-i levvâmenin biri emmâreye, diğeri de mülhimeye bakan iki yü-zü vardır. Ehli hayvandır. Davul önünde oynar, kürsi dibinde ağlar. Kendini beğenmiş olup, şer kaynağıdır, ham sofudur.

Nefs-i levvâmenin belirgin ahlâk ve sıfatları; “ cehalet, hamlık, kırgınlık, gıybet, levm, çok yemek, ve seks” dir.

(HAVF ve RECA) (korku ve ümit) arasında yaşar.

Bu mertebeden kurtulup yükselmenin anahtarı, (yâ ALLAH) (c.c.) ismi Celâli dir. Mürşidinin sâlik'e yapmış olduğu bu telkinle zikre başlar, nûrunu, sırrını ve halini müşahede edinceye kadar çalışmalarına devam eder.

Rengi: Kızıldır. Mürşidinin himmeti irşadıdır.
Şeriat mertebesidir.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

Bu dünya âleminde bulûğa eren ve **(nefs-i emmâre)** tesirinde olan kimse, yukarı da bahsedilen biçimde çalışmalarını sürdürdükçe yavaş, yavaş manen güçlenmeğe başlar.

Nefs-i Emmâre'de kendine hakim olamayan yapmış olduğu her işte, "oh olsun, ne iyi yaptım," diyen ve pişmanlık duymayan kişi, **(nefs-i levvâme)** ye ulaştınca, az da olsa şuurlanmaya ve pişmanlık duymaya başlar.

Yaptığı düşük işleri her ne kadar henüz daha durduramaz ise de, ancak yanlışlıklarının farkına varır. Kendi kendine pişman olur.

Bir daha yapmamaya gayret eder. Böyle böyle irâdi güç toplamaya başlar. Eski hareketler firelendikçe kötülükler azalır ve artık yapılmaz hale gelir.

Kişi yavaş yavaş üzerindeki **(emmâre nefs-in)** hakimiyetinden kurtulmaya başlar. Ancak burada yine tehlike vardır. Çünkü **(nefs-i levvâme)** bir yüzden içeriye, yani **(nefs-i mülhime)** mertebesine bakıyor ise de bir yüzden de eski mertebesi olan dışa dönük **(nefs-i emmâre)** ye bakar. Himmetini yüceltirse içeriye doğru ilerler. Eğer eksiltirse dışarıya doğru gidip eski haline döner.

Her ne kadar bu mertebe dıştan ikinci daire ise de aslında çok mühim bir mertebedir. Balığın karnında karanlıklar içinde kalan ve oradan çıkmağa çalışan Yunus (a.s.) gibi niyaz eder ve içinde bulunduğu **(nefs)** mertebesinin karanlığından kurtulup, zikr'in nûru ve sohbetin feyzi ile aydınlanmağa çalışır.

Âyet'te; **"Kıyâmet gününe** ve pişmanlık çeken **nefs'e** yemin ederim," diye buyuran Cenâb-ı Hak, acaba kıyâmet ile nefsi levvâme yi niçin birlikte zikretmiştir? Demek ki; Hakk Teâlâ Hz. "**nefs-i levvâme**"ye o kadar çok değer veriyor ve bizim dikkatimizi çok açık olarak bu istikamete çekmek istiyordu.

Birimsel kişiliğinin gelişmesi için bu mertebe de yüzünü **(nefs-i mülhime)**ye çeviren kimsenin oraya ulaştığında, **(nefs-i levvâme)** si nin kıyâmeti kopmuş olur. Böylece onun ahlâkından kurtulur, kendine ve Hakk'a doğru bir daire daha yaklaşmış olur.

Yukarıda bahsedilen Âyet-i Kerime de, Yunus (a.s.) hayatından bir bölüm kısaca anlatılmaktadır.

Lâkabı **Zünnun** (*Nun sahibi*) olan Yunus peygamber, uzun nasihatler ve vaazlar neticesinde islah olmayan kavminden ümidini keserek bireysel akl-ı ile hareket ederek bulunduğu kasabasından hicret etmeğe karar vererek yola çıkar. Nihayet bir suyun başına geldiğinde, karşıya geçmek üzere bir gemiye biner, fakat bütün şartlar yerinde olduğu halde gemi hareket etmez.

Bunun üzerine kaptan gemide bir günahkâr olduğuna ve bu yüzden geminin hareket edemediğine karar vererek, bunu ilân ettirir. Bu hadise üzerine, gemiden suya atlayan Yunus (a.s.) mı yutan yunus balığı, onu midesinde bir müddet dolaştırdıktan sonra sahilde bir kenara çıkarır.

Balığın midesinde; karanlıklar içerisinden, **(lâ ilâhe illâ ente sübhaneke inni küntü minezzâlimiyn.)** Duasını okuyarak, Rabb'ın affına mazhar olur.

Bu hadise bizlere Hakk yolunda çok büyük tecrübeler kazandırmaktadır. Evvellâ bir kimsenin aldığı görevini kendi aklına göre karar vererek bırakmaması gerektiğini.

Dara düştüğünde Rabb'na sığınmayı.

Her zaman Rabb'ı ndan ümit var olmayı.

Başına gelen hadiselerden ibret almayı.

Kendini eleştirmeyi ve varsa, yapılan yanlışlıklardan pişmanlık (levm) duymayı.

Ahdine vefayı ve daha bir çok ibretleri bildirmektedir.

Yunus (a.s.) balığın midesinde iken üç karanlık içerisinde idi.

Biri kendi varlığında mevcud!

(1) Nefs-i levvâme karanlığı:

(2) Balığın midesindeki karanlık:

(3) Suyun içinin karanlığı:

İşte bir Hakk yolcusu sâlik de, başlarda bu üç karanlık içerisinde dir de, farkın da bile değildir. Ayrıca yaşayan her insân da, bilsin bilmesin, fikren ve fiziken dahi bu hüküm içindedir. İnsân-ı insân yapan kendinde ki ilâhi akıl ve bilinçtir.

Bu akıl, nefs-i benliği tarafından kaplandığında birinci karanlık içerisinde dir. Vücûd varlığı da bunları kapladığından ikinci karanlık içindedir. Vücûd varlığını da nasıl ki; suyun, içindekilerini kapladığı-sardığı gibi, oksijen deryası kaplayıp sarmaktadır. Bu da üç üncü karanlıktır.

İşte bu karanlıklardan kurtulmak için, **(Zünnun)** lâkab-ı nı faaliyete geçirmek gerekecektir. (ð) "zü" sahip (ð) "nûn" Nûr-u İlâhi ve kudret nun-u dur. Nun nûr'a dönüşünce kudret, ortaya çıkar. Melâike-i kiram nûrdan dır ve Hakk'ın bütün ilâhi kudret ve sıfatlarıyla her mahalde faaliyettedirler, ulaşamadıkları hiçbir zerre ve mahal toktur.

Genelde yaşadığımız hayat dahi **Zünnun**'un hayatından başka bir şey değildir. Hava dediğimiz **(oksijen)** deryası her tarafımızı istilâ etmiş lâtif bir denizdir. Vücud varlığımız yunus balığıdır, aklımız olan gerçek kimliğimiz ise o balığın karnında yani (batn-ı n da) batının da dır, ve sadece bedenler yaşanan hayatlar aynen bu üç karanlık hükmünde dir. Tek fark bizim dikey, balıkların yatay geziyor olmalarıdır.

Bu halde iken bireysel dini görevlerini ihmal edip onlardan uzaklaşarak hakikat-i ilâhiyyeden hicret etmek, aynen Yunus (a.s.) mın o günkü haline düşmek olur ki; nefis balığı her birerlerimizi hemen yutarak kendine yem yapar ve bir ömür boyu beden balığımızın içinde onunla birlikte, o nun esiri olarak yaşar gideriz de haberimiz bile olmaz.

İşin aslı ise nefis yunusumuz'un içinden çıkıp o na hakim olup eğitmekle bir çok yararlı işlerde kullanıp ondan istifade etmeyi öğrenmek bizlere çok şey kazandıracaktır.

İşte, Cenâb-ı Hakk bu hakikatleri bizlere Kûr'ân-ı Keriyminde (Zünnun) Yunus (a.s.) mın hayatından küçük bir bölüm halinde hikâye ederek habibinin lisanından bizlere ulaştırarak lütfetmiştir.

Faydalı olur düşüncesiyle, yeri gelmişken bu hadise hakkında küçük bir hatıramı da ilâve edeyim.

Sayın; muhterem hocam, Ahmed Elitaş ile tefsir derslerimizi okurken Yunus (a.s.) mın bu faslına gelince, kendinin Kûr'ân-ı Azimüşşandan daha evvelce derlediğı (10) soruyu sormuştu, onlardan bir tanesi de; (tabutuyla gezen kişi kimdir?) idi, az sonra sorusunu yine kendisi cevaplayarak, "düya da tabutuyla gezen tek kişi Yunus (a.s.) dır," diyerek ilâve etmişti. ALLAH (c.c.) lühü razı olsun.

Kıyâmet kelimesi genel anlamda dünyanın sonu, kıyametin kopması diye ifade edilirken, özel anlamda ise (KIYAM-ET) yani **ayağa kalk** anlamında dır. Ayağa kalkmak ise, iki türüdür. Biri fiziki mânâ da, yatmak veya oturmaktan kalkmak, diğeri ise akıl ve şuurda ayağa kalkmak, yani şuurlanmak, gafletten uyanıklığa yönelmektir.

İşte bu durum da olan kimse, eski yaptıklarından pişmanlıklar duyarak kendini levm etmesi ile aklî mahiyette kıyam, etmektedir. Böylece nefsinin hükmünde olan akl-ı cüz'ün den, akl-ı külle doğru yola çıkması o mertebenin gerçek kıyâm-et' i dir.

Böylece beklenen genel kıyâmet gelmeden, kendi bireysel kıyâm-et'i ni koparmış ve vaktiyle hesabını, kitabını da görmüş olur.

Âhirette ise belki insânların çoğu kendilerini levm edeceklerdir. Günahkârlar, günahlarından pişman olacakları için, iyiler ise neden daha iyi olamadıklarından pişman olup kendilerini levm edeceklerdir.

Bu ve benzeri hallerden bizleri vaktiyle uyaran Cenâb-ı Hakk, Kıyâmet Sûresi 1-2 Âyetlerinde ki; ikazlarıyla başımıza gelebilecek olumsuz hadiselerden bizleri yemin ederek korumağa çalışmaktadır. Bu çalışmalar sonun da idrak yükselmesi yolunda bir merhale daha aşılmış olur. ALLAH (c.c.) seyr halinde olanlara gayret ve kuvvet versin.

*
* *

Bu mertebenin zikri olan ALLAH esmâsı verilen sayıda çekildikten sonra yukarıda belirtilen **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetlerin en az (33) üçer def'a çekilmesi bu mertebenin daha iyi yaşanmasına yardımcı olacaktır.

Bu çalışmalar yapıldıktan sonra yine üç İhlâs bir Fatiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) min ve ehli beyt hazaratının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz.

Ancak dersimiz daha ileride ise bu duayı son dersimizin sonunda yaparız diğerlerine de böyle devam ederiz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

"NEFS-İ MÜLHİME"

Nefs-i Mülhime: Kalbine gönlüne feyz ve ilham olunan kimse anlamındadır.

Zikri: "YA HU" dur.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr'ân-ı Keriym; Tahrim Sûresi; (66/8) Âyetinde bu mevzua işaret vardır.

﴿٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً
نَصُوحًا

(Ya eyyühellezine amenû tübü ilellahi tevbeten nasuha.)

Meâlen: "**Ey iman edenler! Yürekten tevbe ederek Allah'a dönün.**"

Hâli: Bu mertebenin hâli ile hâllenmeye çalışmaktır.

Kûr'ân-ı Keriym; A'lâ Sûresi; (87/14) Âyetinde bu hâle işaret vardır.

﴿١٤﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى

(Kad eflâha men tezekkâ)

Meâlen: "**Nefsini temizleyen mutlak felâha-kurtuluşa erer.**"

Yaşantısı: *Nefs-i mülhime'nin iki yüzü vardır, biri levvâme'ye diğeri, mutmeine'ye bakar.*

Görünüşü, (zahiri) zühd ve takva ile, iç âlemi (batını) günah, haddini aşmak Hakk'tan ayrılmak yolundadır. Kendini beğenme, riya, medih edilme zevkidir. Kendini düşünen olup ham sofudur. *Nefs-i mülhime'nin belirgin ahlâk ve sıfatları şunlardır.*

Ahlâkı şeytanidir, kibir, kendini beğenme, riya, mekr, huyudur, hâli, hile ve fitnedir, nasın ahlâkı fiilidir.

*Nefs-i mülhime, hayra ve şerre kabiliyetli, **ilham** ve **evham** mertebesi'dir.*

Rengi: Yeşildir. Bu makamın anahtarı ve yükselticisi *HU* ismidir. Mürşidinin himmeti irşadı'dır.

Tarikat mertebesi'nin başlangıcıdır, **KABZ** ve **BAST**, hali'dir.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

Evvelki hallerde samimiyyetle çalışmalarına devam eden sâlik bu mertebe'de

Yavaş, yavaş hallerinin değiştiğini müşahede etmeğe başlar. Evvelce farkında olmadığı iç âlemine değişik duygular gelmeğe başlar, bunların bir kısmı (Melekî) **ilham**, daha çoğu'da (Şeytânî) **evham**'dır.

Burada en mühim mes'e le, gelen duyguları ayırd edebilme yeteneğine sahip olmağa çalışmaktır.

Eğer bu başarılırsa şeytâniler bertaraf edilip sadece melekilerden faydalanılmağa çalışılır. Buradan geriye dönmemek için tevbe-i **NASÛH** ile azmedip irade gücü oluşturulması yerinde olur.

Levvâme mertebesin de *Yunus* (a.s.) gibi balığın karnında yaşayan kimse burada balığın karnından çıkıp **Nûh**'un (a.s.) gemisine binmeğe çalışmalıdır.

"*Nefsini temizleyen mutlak felâha-kurtuluşa erer*" beyanıyla belirtilen iç ve dış bünyedeki temizlik, kişinin varlığının hakikatine doğru yolalmasını sağlar.

"Men esleme vechehu lillâhi ve hüve muhsinin" (4/125)

"*Kim vechini-varlığını ALLAH'a teslim ederse ona ihsân olunur*"

Beyanında belirtildiği gibi daha sıkı bir çalışma ile yoluna devam eden salık bütün samimiyyetiyle Hakk'a yönelir. Bu çalışma onda zaman zaman ferahlık, zaman zaman da sıkıntı meydana getirir. Kolay olanı tercih ederse geri döner. Zor olanı tercih ederse daha ileriye gitme yolu açılır. Bu Hakk'ın ihsanıdır ve çok değerlidir. Ancak kendini tanıma yolunda olanla ra ihsan olunur.

*
*   *

Yeri gelmişken faydalı olur düşüncesiyle, Mevlânâ (r.a.) efendimizin Mesnevii Şerifi nin beş inci cildinde mevcut mevzuumuzla ilgili bir hikâyeyi özet olarak vermeğe çalışalım.

Geçmiş senelerde **Nâsuh** adlı bir kişi vardı. "hamam işçiliği" (Tellâklık) eder, bu sûretle kadınları avlardı.

Yüzü, kadın yüzüne benzerdi. Tüyü yoktu. Erkek olduğunu daima gizlerdi.

Kadınların hamamında tellâklık ederdi. Kötülükte, hilede pek çevikti.

Yıllarca böylece çalıştı, kimse onun halinden, sırrından bir koku bile alamadı.

Çünkü sesi de kadın sesine benziyordu, yüzü de kadın yüzüne. Fakat nefsanियette pek yüceydi, pek uyanıktı.

Çarşaf giyer başını örter, peçe takardı. Fakat nefsaniyeti azgın bir genç idi.

Bu sûretle padişahların kızlarını bile güzelce keseler, ovar, yıkardı.

Tövbe etmeye çalışır, fakat kâfir **nefs** tövbesini bozdurup dururdu.

O kötü işli kişi, bir **ârifin** yanına gidip "benim için dua et" diye yalvardı.

O **hür** er, onun sırrını anladı ama Hakk hilmi gibi açığa vurmadı.

Dudağı kilitliydi ama, gönlünde sırlar vardı.

Dudağını yummuştı ama, gönlü seslerle doluydu.

Hakk şarabını içen **ârifler**, sırları bilirler ama örterler.

İşin sırlarını kime öğretirlerse de onun ağzını mühürlerler dikerler.

Ârif, tuhaf tuhaf güldü de dedi ki: A içi kötü adam, bildiğin, gönlünde tuttuğun şeyden, **Hakk seni kurtarsın**.

O dua, yedi göğü de geçti kabul edildi. O yoksulun işi, nihayet iyileşti, düzene girdi. Çünkü ârifin o duası, her duaya benzemez. **Ârif** Hakk'da yok olmuştur, onun sözü Hakk sözüdür.

Hakk, kendi kendisinden, bir şey isterse, kendi isteğini nasıl reddeder.?

Ululuk kaynağı Hakk, onu bu lânetleme işten, bu vebalden kurtarmak için bir *sebeb halketti*.

Nâsuh, hamamda tası doldururken padişahın kızının küpesindeki incilerden biri kayboldu, ve bütün kadınlar, o inciye araştırmaya koyuldular.

Önce her kesin eşyasını araştırmak üzere hamamın kapısını iyice kapattılar.

Herkesin eşyası arandı, inci bulunmadığı gibi, inciye çalanda rezil olmadı.

Bunun üzerine üstün körü işi bırakıp her kesin ağzını, kulağını, vücudundaki bütün delikleri adamakıllı aramaya koyuldular.

O sedefi güzel inciye altta, üstte her yanda araştırmaya başladılar.

Hepiniz soyunun, ihtiyar genç herkes anadan doğma soyunsun diye bağrıldı.

Sultanın hizmetçileri, o değerli inciye bulmak için bir bir, her kesi aramaya başladılar.

Nâsuh korkusundan تنها bir yere çekildi. Yüzü, korkusundan sapsarı olmuştu, dudakları morarmıştı.

Ölümünü gözünün önünde görüyor, sonbahar yaprağı gibi tir, tir titriyordu.

Dedi ki: Yarabbi, nice defalar tövbeler ettim, ahtlar ettim, sonra onları bozдум. Ben, bana lâıyk olanları yaptım. Sonunda da işte bu kara sel, gelip çattı.

Arama nöbeti bana gelirse eyvah bana! Kim bilir neler çekecek, ne güçlülere düşeceğim.?

Ciğerime yüzlerce kor düştü. Münacatımdaki ciğer kokusuna bak.

Böyle bir keder, böyle bir gam, kâfirde bile olmasın. Rahmet eteğine sarıldım medet medet!

Keşke anam, beni doğurmasaydı, yahud da beni bir aslan parolasaydı.

Rabb'im, sana düşeni yap. Beni, her delikten bir yılan sokmada.

Ne de taş gibi bir canım, ne de demir gibi bir yüreğim varmış. Yoksa bu dertle çoktan erir, kan kesilirdim.

Vaktim daraldı, bir an içinde feryadıma yetiş, padişahlık et.

Beni bu sefer de korur, suçumu örtersen ne olur? Her türlü yapılmayacak işlerden tövbe ettim.

Bu sefer de tövbemi kabul et de tövbemde durmak için yüzlerce kemer bağlayayım.

Bu sefer de kusurda bulunursam artık duamı ve sözümü dinleme.

Hem böyle söylenip titremede, hem katre katre gözyaşları dökmede, hem de cellâtların, hain kişilerin ellerine düştüm diye feryadetmedeydi.

Hiç bir kötü kişi bu hale düşmesin. Hiçbir mülhit bu feryada uğramasın diyor. Kendi-ne ağlayıp duruyor, Azrâil'i gözünün önünde görüyordu.

Yarabbi, yarabbi diye o kadar söylendi ki; kapı ve duvar da onunla beraber ya Rabbi, ya Rabbi demeye başladı.

O yarabbi, ya Rabbi derken birden, inciye arayanların sesi duyuldu:

Herkesi aradık ey **Nâsuh**, sıra sende sen gel. Bu sesi duyar duymaz, **Nâsuh** kendisinden geçti, âdeta bedeninden rûhu uçtu.

Harap duvar gibi çöküverdi. Akli fikri gitti, cansız bir hâl aldı.

Bedeninden amansız bir hâlde akli gidince sırrı, derhal Hakk'a ulaştı.

Bomboş bir hale geldi, varlığı kalmadı. Hakk, bir doğan kuşuna benzeyen canını, huzuruna çağırdı.

Muratsız gemisi kırılınca rahmet denizinin kıyısına düştü.

Akılsız, fikirsiz bir hale gelince canı, Hakk'a ulaştı. İşte o zaman rahmet denizi coştı.

Can beden ayıbından kurtulunca sevine sevine aslına gitti.

Can, doğan kuşuna benzer, ten ona tuzaktır. O, beden tuzağına ayağı bağlı, kanadı kırık bir halde düşüp kalmıştır.

Fakat akli, fikri gidince ayağı açıldı. Artık o doğan kuşu. Keykubad'a uçar gider.

Rahmet denizleri, coşunca taşlar bile âbı hayatı içer.

Zayıf zerre değerlenir, büyür. Topraktan meydana gelen şu döşeme, atlas haline gelir, değerli bir kumaş olur.

Yüz yıllık ölü, mezarından çıkar. Mel'un şeytan güzelleşir, huriler bile ona haset ederler.

Bütün bu yeryüzü yeşerir, kuru sopa meyva verir, tazeleşir.

Kurt kuzuyla eş olur. Ümitsizlerin damarları hoş bir hale gelir, izleri kutlu olur.

Can-ı helâk eden o korkudan sonra. "Kaybolan inci buracıkta" diye müjdeler geldi.

Ansızın ses geldi: Korku gitti, o değeri bulunmaz eşsiz inci bulundu.

İnci bulundu, biz de neşelere daldık. Müjde verin inci bulundu.

Hamam, halkın bağrıışmasıyla, *hüzün gitti*, feryadıyla, el çırpışıyla doldu. Ondandır. Kendinden geçen, **Nâsuh** tekrar kendine geldi. Gözü, yüzlerce aydın gün gördü. Herkes ondan helâllik istemekte, herkes elini öpüp durmaktaydı.

Senden şüphe ettik, hakkını helâl et. Dedikodu da bulunduk, âdeta etini yedik, diyorlardı.

Çünkü o, yakınlıkta herkesten önde olduğu için herkes daha ziyade ondan şüphe etmişti.

Nâsuh, has tellâktı mahremdi. Hattâ Sûltanla ruhları birdi, bedenleri ayrı.

Sûltana ondan yakın bir kadın yok. İnciyi aşırıdıysa o aşırıdır.

Önce onu aramalı demişlerdi ama yine de hürmet ettiklerinden sona bırakmışlar; aldıysa biraz mühlet vermiş olalım da bir yere atsın bari, fikrine düşmüşlerdi.

Onun için ondan helâllik diliyorlardı, mazeret getirip duruyorlardı.

Nâsuh, Bu bana Hakk'ın lûtfu, ihsanı. Yoksa dediğinizden beterim ben.

Benden helâllik dilemeye hacet yok. Çünkü ben, zamane halkının en suçlusuyum.

Bana söylediğiniz kötülükler, bendeki kötülüğün yüzde biridir. Bunda şüphe eden olabilir, fakat bence apaçıktır bu.

Kim bende birazcık kötülük biliyorsa muhakkak o bildiği şey, binlerce kötü suçumdan, binlerce pis işimden biridir.

Suçlarımı ve kötü hareketlerimi bir ben bilirim, bir de onları örten Rabb'im.

Önce **İblis** bana hocalık etti ama sonradan o gözümde bir yelden ibaret oldu.

Yaptıklarımın hepsini Rabb'im gördü de göstermedi, bu sûretle de kötülükle yüzümü sarartmadı.

Sonra da yine Rabb'i mın rahmeti, kürkümü dikti, canıma can gibi tatlı tövbeyi nasibetti.

Ne yaptıysam yapmadım saydı, bulunmadığım ibadetleri yapmışım farzetti.

Beni selvi ve süsen gibi azadetti. Bahtım, devletim gibi gönlüm de açıldı.

Adımı temizler defterine yazdı. Cehennemliktim, bana cenneti bağışladı.

Ah ettim, ahım bir ipe döndü, düştüğüm kuyuya sarktı.

O ipe sarıldım, dışarı çıktım. Neşelendim, ferahladım, semirdim, benzim kırmızılaştı.

Kuyunun dibinde zebun bir haldeydim, şimdi bütün âleme sığmıyorum.

Şükürler olsun sana ya Rabb'i. Beni ansızın gamdan kurtardın.

Tenimin her kılında bir dil olsa da hepsiyle sana şükretmeye kalkışsam yine şükründen âcizim.

Şu bahçede, şu ırmakların kıyısında halka "Keşke kavmim beni bilseydi, Rabb'im beni ne yüzden yargıladı" diye nara atmaktayım dedi.

Ondan sonra birisi gelip **Nâsuh**'a iltifat ederek dedi ki: Padişahımızın kızı, seni çağırıyor.

Ey temiz kişi, padişahın kızı seni istemedi, gel de başını yıka.

Gönlü, senden başka bir tellâk istemiyor. Onu ovmak, kille yıkamak senin işin.

Nâsuh, yürü yürü dedi, elim işten kurtuldu benim. Senin **Nâsuh**'un hastalandı şimdi.

Yürü, koş, acele bir başkasını bul. Hakk hakkıyçin benim elim işe varmıyor artık.

Kendi kendisine de suç, hadden aştı. Gönlümden o korku, o elem nasıl gider.
Ben bir kere öldüm de tekrar dünyaya geldim. Ben, ölüm ve yokluk acısını tattım.
Rabb'ı ma sağlam tövbe ettim. Canım bedenimden ayrılmadıkça bu tövbeyi bozmam.
O mihneti gördükten sonra ancak merkep olanın ayağı, tehlikenin bulunduğu tarafa
gider diyordu.....

*
*   *
*

Böylece hedefi, *nefs-i mutmeinne* olan gönül ehli ağır, ağır, daha emin adımlarla
yoluna devam eder.

ALLAH (c.c.) seyr halinde olanlara gayret ve kuvvet versin.

Bu mertebenin zikri olan **HÛ** esmâsı verilen sayıda çekildikten sonra, yukarıda
belirtilen **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetlerin en az (33) üçer def'a çekilmesi bu
mertebenin daha iyi yaşanmasına yardımcı olacaktır.

Bu çalışmalar yapıldıktan sonra yine üç İhlâs bir Fâtiha okuyup Peygamber Efendimiz
(s.a.v.) min ve ehli beyt hazaratının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş
oluruz.

Ancak dersimiz daha ileride ise bu duayı son dersimizin sonunda yaparız
diğerleri de böyle devam eder.

Yukarı da bahsedilen **KABZ** hâli zaman, zaman gelen sıkılmalar, **BAST** hâli ise,
ortada hiç bir sebep dahi yok iken, neşelenme ve genişleme hâlidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

“NEFS-İ MUTMEİNNE”

Nefs-i Mutmeinne: Tatmin olan, huzur bulan, *nefs* anlamında dır.

Zikri: “YA HAKK” dır.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr’ân-ı Kerîm; Fecr Sûresi; (89/27-28) Âyetinde bu mevzua işaret vardır.

﴿٢٧﴾ يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ

﴿٢٨﴾ اِرْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ

(Ya eyyetühennefsülmütmeinetü (27) irci i ilâ Rabb’i ki.....(28)

Meâlen: “**Ey nefs-i mutmeinneye eren kişi. Rabb’i ne dön.**”

Hâli: Bu mertebenin hâli ile hâllenmeye çalışmaktır.

Kûr’ân-ı Kerîm, En’âm Sûresi; (6/79) Âyetinde bu hâle işaret vardır.

﴿٧٩﴾ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

(İnni veccehtü vecchiye lillezi fatırissemavati vel erda hanife ve ma ene minel müşrikin.)

Meâlen: “**Ben, varlığımı semavat ve arzı var edene döndürdüm, ben müşriklerden değilim.**”

Yaşantısı: *Nefs-i Mutmeinne*’nin iki yüzü vardır, biri *Mülhime*’ye bakar, diğeri *Râdıyye*’ye bakar.

Bu mertebenin belirgin ahlâk ve sıfatları şunlardır:

Meleki ahlâklıdır. Hâli, tevazu ve ihlâs üzeredir. Kanaat, sehavet, şecaat, iffet, fiilleriyle iş görür. Taat ve itaatten zevk alır. İyiliği terketmekten ve kötülüğe dönmekten korkar.

Rengi: Beyazdır. Bu makamın anahtarı ve yükselticisi **HAKK** ismi’dir. Mürşidinin himmeti irşadı’dır.

Tarikat mertebesi’ ni iyi idrak etme yeridir. Zaman, zaman **KABZ** zaman, zaman da **BAST** hali devam eder.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım:

Evvelki hallerinde yaşamını sürdürerek *Nefs-i Mutmeinne*'ye ulaşan sâlik, önceki hallerinde az da olsa şüphe ve endişeler içinde bulunuyorken burada daha çok huzur bulmuş ve yaşantısında yeni bir aşama daha kaydetmiş olur. Bu mertebede ilâhi huzuru bulup kendine ve Rabb'na güveni artar. Kendini daha derinlemesine tanımağa başlar.

Bu yer Rabb'ın özel olarak **Hakk** zikrine devam eden kullarını kendine davet ettiği yerdir. Bu davete ancak **(Nefsini bilen Rabb'ı nı bilir)** hakikatine âşina olanlar icabet edebilirler. Oldukça özel bir mertebedir. Umumilik'ten seçilmişliğe geçiştir, ve çok çalışma gerektirir.

Kulaktan duyan her kişi değil, gönülden duyan er kişi ancak bu çağrıya icabet edebilir. Bu hitap bâtını açık olanlara ulaşır. Diğerleri ise sadece kelâmını duyar ve orada kalırlar.

Gönül ve can gözünü faaliyete geçirenler bu daveti duyar ve uyarlar. **(Ey tatmin olup huzur bulan nefis, Rabb'ı na dön, 89/27)** emrini her müslüman duyar, veya okur, fakat bulunduğu mertebesi itibarile icabet etmeğe çalışır.

Bu hâli çok iyi düşünmemiz gerekmektedir. Bir ömür boyu ibadet ehli olan kimse acaba; nereye dönüyordu ki; **(Rabb'ı na dön)** hitabına muhatap oldu.?

Kişi gaflet ve şuursuz bir halde yaptığı ibadetleri **(hayâli Rabb'ı)** na, yani **(Hakk' dan gayri muhabbet ettiği ne var ise)** farkında olmadan onlara yönelmesidir. İşte bu oluşumun farkına vararak, varlık muhabbetinden, **Hakk** muhabbetine dönmesi **(irci'i)** hitabını duymağa başlamasıdır.

Bu emre ancak **Mutmeinne** olmuş nefis gerçek haliyle icabet edebilir ve Rabb'ın dan bu emri vasitasız (müşahede ederek) alır. Çünkü gerçek Rabb'ı na ulaşmıştır. Daha evvelce, hayalinde var ettiği Rabb'ı na ibadet ederken, burada derçer Rabb'a yani **Rabb-ül erbab'a**, Rabb'ların Rabb'ına, yönelmiştir.

İşte bu yüzden de **(Mutmeinne nefis)** hitabına mazhar olmuştur. (Mutlak irfan) mertebesinin başlangıcıdır. Kendini tanıma yolunda büyük aşama kaydetmektir.

Ne büyük saadettir ki; Rabb' kişiye bu mertebe de özel olarak hitab etmektedir. Duyanlara, uyanlara, yaşayanlara gerçekten aşk olsun, helâl olsun.

Buraya gelinceye kadar insânlara olan hitap umumidir. Burada hususiliğe ve özelliğe geçiliyor. Rabb'ın sana, özel olarak hitabı ne güzeldir, ne hoştur! Onun için bu kimseye büyük *ihsan-zât-i müşahede* vaki olmuştur. İşte bu yaşantıya ulaşan ve idrak eden kişi de, karşılık olarak: *(Ben mutlak varlığımı-vechimi semavat ve arzı var edene döndürdüm, ben müşriklerden değilim, 6/79)* idraki ile cevap vermeğe ve bu halin gereğini elinden geldiği kadar yerine getirmeğe çalışmalıdır. Burası şirkten yani ikilikten kurtulmağa başlamanın yeridir.

(İyi bilin ki kâpler ancak Allah'ın zikri ile mutmeine olur, 13/28) lâfzı ilâhisi bu hâli ne güzel anlatmaktadır. Burada Allah zikri demek sadece tesbih ile Allah Allah diye sayarak Onu anmak değil, ancak idrak ile evvelâ Rabb, yani Rububiyyet mertebesini anlayıp oraya yönelmek, oradan da daha sonraki çalışmalarla ULÛHİYYET mertebesine ulaşmak olduğunu anlamamız icab etmektedir.

Bu mertebenin daha iyi anlaşılabilmesi için **İbrâhim** (a.s.) mın hayatından yaşanmış bir bölümü misal olarak vermeğe çalışalım.

Kûr'ân-ı Kerîm; Bakara Sûresi; (2/260) Âyetinde bu hâle işaret vardır.

﴿٢٦٠﴾ وَاذْ قَالَ اِبْرٰهِيْمُ رَبِّ اَرْنِيْ كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتٰى

قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنُ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي
قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ
عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا
وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠١﴾

(Ve iz kâle İbrâhimü rabb'i keyfe tühyilmevta, kâle evelem tü'min, kâle belâ ve lâkin liyetmeinne kalbi, kâle fehuz erbaeten minettayri fesurhünne iley-ke sümmeç'al alâ külli cebelin min hünne cüz'en sümmed uhünne ye'tineke sagyen, vaglem ennellahe azîzün hakîmün.)

Meâlen: **Hani İbrâhim: "Rabb'im! Ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster" dediğinde, "inanmıyormusun?" deyince de, "hayır öyle değil, fakat kalbim iyice kansın- mutmein olsun" demişti: "Öyle ise dört kuş al, onları kendine alıştır, sonra onları parçalayıp her dağın üzerine bir parça koy, sonra onları çağır; koşarak sana gelirler; o halde ALLAH'ın Azîz ve Hakîm olduğunu bil" demişti.**

Özet yorum:

Mertebe-i İbrâhimiyye'nin, bir mertebesi olan Mutmeinnilik yani müşahedeli yaşantı, bu Âyet-i Kerime ile idraklerimize sunulmaktadır, yavaş, yavaş incelemeğe çalışalım. Bilindiği gibi Ulûl azm peygamberlerden olan İbrâhim (a.s.) mın hayatında bizler için bir çok örnekler vardır. Bunlardan biri de **(ba'sül ba'del mevt)** öldükten sonra dirilmedir. Bu ise seyrü sülûk yolunda yaşanması gereken bir aşamadır. Burada ki; ölüm fena fillâh mertebesinde ki külli ölüm değil mahalli ölüm ve dirimdir.

İbrâhim (a.s.) ölülerin nasıl diriltildiğini görmek istediğini bildirmiştir. Bu hususta **(Mutmain)** olmaya çalışmakta idi, çünkü bu muhteşem hayatın başı ve sonu olan iki oluşum, diriliş ve ölüm, insânlığı, şuurlandığı ilk günlerden itibaren derinden ilgilendirmiştir.

İbrâhim (a.s.) dahi bu hususta müşahedeli bilgiye ulaşmayı istiyordu.

Bu isteği karşısında, Rabb'i **(inanmıyormusun?)** o da evet inanıyorum, fakat kalbimin **(Mutmein)** yani bu hususta güvenle tatmin olmasını istiyorum demişti.

(Öyle ise dört kuş al, onları kendine alıştır.)

Tefsirlerdeki rivayetler bu kuşların, **(tavus, horoz, karga, güvercin)** olduğu yolundadır. Cenâb-ı Hakk'ın bu dört kuş-u tecrübe için belirtmesi tabii ki bir çok hikmete bağlıdır.

Bu kuşların üçü **(Nefs-i Emmâre)** yi biri ise **(Nefs-i Levvâme)** yi ifade etmektedir.

Tavus; süs ve zineti, dünya ya bağlılığı, gösterişi.

Horoz; gazab ve hücum kuvvetini.

Karga; düşük adi tabiatı.

Güvercin; heva ve hevesi, ifade etmektedir.

İşte bu hadise kişilerde, genelde var olan bu tabiatların öldürülmesinin gerekliliğini açık olarak ifade etmektedir.

Mutmeinne mertebesine gelirken bu ahlâkların bir kısmının zaten geçilmiş olması

gereken oluşumlardır, ancak bura da tekrarlanması gerçekten bu ahlâkların öldürülme hükmü ile mutlak mânâda kendi konturölünde olmasının gereğinin belirtilmesidir.

(Onları kendine alıştır.)

Yani, onları eğit düşük ahlâklarını iyiye dönüştür, sana faydalı ve ehil olmalarını sağla, öyle bir itaat ehli olsunlar ki; **(sonra onları parçala)** dığın zaman sana hiç bir şekilde karşı gelmesinler.

Tefsirler bu parçalanmayı genelde, şöyle anlatırlar.

“**İbrâhim** (a.s.) o kuşları aldı, kafalarını koparıp yanında alıkoydu ve bedenlerini parça, parça ayırıp bir birleriyle karıştırdı, dörde bölüp dört dağın başına koydu.”

Tekrar; tefekkür yoluyla özet olarak hadiseyi incelemeye devam edelim.

Yukarıda belirtildiği üzere, dört kuştan ikisi, **karga** ve **güvercin**, gök ehli, **tâvus** ve **horoz**, ise kanatları olduğu halde yer ehlidirler. Arada sırada uçuş yapsalarda kısa süreli olur.

Bu dört kuşun hayvani ahlâkları bizlere bu yönlerden gelmektedir.

Karga; karanlığı, nefsi **Emmâre**’nin kurduğu pusuları, belirsizliği, acaba’ları, adi düşük tabiatlı işleri, ve daha benzeri bir çok şeyleri.

Güvercin; heva ve hevesi, Hakk’a dayanmayan ne türlü bilgi, oluşum, yaşam ve muhabbet var ise hepsini ifade etmektedir, bunlar bize havadan yani, **heva**’mızdan gelmektedir ki; hepsine birden **hevaiyyat** veya **evhamlar** denir, bunların hepsi de karanlık ve belirsizliktir, insanın yalnız başına savaşılabileceği şeyler değildir, bu hallerle yaşayan insanlar ömürlerini **heva** ile **heba** etmiş olurlar.

Tavus; süsü, süslenmeyi, dünya ya bağlılığı, nefsi benliğin en şiddetli şekliyle yaşanmasını, önder olup yönetme arzusunu, her kesten üstün görünme çabasını, ve benzeri bir çok şeyleri ifade etmektedir.

Horoz; hakkında bilindiği gibi, bir söz, darb-ı mesel, vardır, deniliyor ya, **(her horoz kendi çöplüğünde öter)** işte meşhur olduğu mahâl–yer çöplüktür, ve burası nefsi **Emmâre**’nin çöplüğüdür. Kendine göre değerli gibi olan bu çöplük onda çöplük ahlâkını da oluşturur.

Eğer **horoz** ahlâkı, kişinin beden çöplüğünde hâkim duruma geçerse, orada ötmeye ve orasının hakimi olmaya çalışır, böylece kişinin belirgin ahlâkı farkına dahi varmadan o ahlâkın özellikleri ile yaşamını sürdürür hale gelir.

Böylece kişi tevhid eğitimi alamassa, iki yönden gökten, yani **heva**’dan, yerden, yani nefsi **Emmâre**’den aldığı yanlış kıstaslarla yanlış hesaplar yaparak ömrünü, yani vakitini yanlış yerlerde ve yanlış işlerde sonu hüsrana olacak bir biçimde geçirmiş olur.

Hayat sahibi olan her bir birey olan bizlerin bu çok hassas meselelerin özüne vakitle eğilebilmemiz her birerlerimizin lehine olacağı aşikârdır.

(Sonra onları parçala.)

Eğer onların ahlâklarının üstümüzden gitmesini arzu ediyorsak Âyette belirtilen emre uyarak evvelâ onları parçalara bölmemiz gerekmektedir, yani onları olduğu gibi bütün bırakmayıp ufaltmamız gerekecektir ki; faaliyetleri de küçülsün ve mücadelesi kolaylaşsın.

O hayvanların parçalanmış karışık fakat toplu olan uzuvlarını kendi adetleri üzere dörde böl ve onları **(her dağın üzerine bir parça koy.)** yani dört dağın üstüne dört parça koy. Bu dağlar kişinin varlığında mevcut **(anâsır-ı erbaa)** “**dört ana unsur**” yani dört ana **madde** dir ki; bunlar da, **toprak, su, ateş, hava**, dır.

Bu unsurların **lâtif** ve **kesif** olmak üzere iki özellikleri vardır, **lâtif** taraflarıyla **Hakk’a** kesif taraflarıyla da **nefs**-e hizmet ederler.

Bu **dört** ana unsurun, dağın her birerlerinin üzerine **dört** kuşun karıştırılmış **dört**

kısının konması bu kuşların bütün ahlâklarının **dört** unsur ile de eşit olarak imtizac etmesi yani mizaçlarının-ahlâklarının hepsinin-hepsinde dengeli ve itidâl üzere olacak şekilde bulunması içindir ki; her yönden yapılabilecek terbiye ile terbiye edilebilirler. İşte bu oluş kişinin bu ahlâklarına hâkim olduğunu ancak bu hâkimiyetinin bir eğitim neticesinde gelişebileceğini bildirmektedir.

(Sonra onları çağır.)

Eğitici tarafından güzel eğitilmiş olan hayvanlar çağırıldıkları zaman hemen gelirler. Onların da asılları bize dayandığından ve başları, yani a'yan-ı sabiteleri-programları bizim cebimizde-bünyemizde olduğundan, biz onların **âmiri** ve **var** edicileri olduğumuzdan bizim emrimize uymak zorundadırlar.

(Koşarak sana gelirler.)

Eğitim gereği parçalanmış olan o duygular asıllarına bağlı olduklarından buldukları anasır tepelerinden çağrılınca merkeze doğru (**sâ'y**) ederek-koşarak-sevinerek gelirler ki; tekrar eski ferdî varlıklarına kavuşsunlar.

Ancak artık onlar giden kuşlar değil onların bedelleri ve yeni bir inşa ile oluşan sadece Rahmâni tarafları faaliyyet sahasında gözükecek varlıklar olacaklardır.

Böylece iki yönden, bundan sonra, yerden ve gökten gelebilecek tehlikeleri haber vererek Hakk yolcusunun en büyük yardımcıları olacaklardır.

Tavus; kanatlarını ve kuyruğunu açtığına güzelliğinin en kemâlli hâline ulaştığı gibi **Hakk** yolcusu **sâlik** de kendi rahmet kanatlarını açtığına öyle bir güzelliğe ulaşmış çevresinde olanları da kanatlarının altında koruması bu güzelliğin oluşmasına sebep olacaktır.

Horoz; müezzinliğe başlayıp davetçi olacak ve böylece kendinde bulunan erliği erginliği ile çoğalmaya sebep olacaktır.

Karga; karanlık yerlerde yapılan fitneleri ve düşmanlıkları onlar farkında olmadan kara renginden istifade ederek aralarına girip o fitnelerden haber vermesi ve hava değişikliklerinden de haber vermesi bizleri tehlikelerden korumağa sebep olacaktır.

Güvercin; ise, **Hakk** yolcusu **sâlikin** gök ve gönül habercisi olacaktır.

Nefs-i **Emmâre** hükmünde bir çok hayvan görünümünde olan Cenâb-ı **Hakk**'ın (**Hay**) esmâsının zuhur mahalli o varlıklar, **Rahmâni** mânâda kullanıldığı zaman **insân** oğluna ne derece faydalı olduğu **Kûr'ân-ı Kerîm** de küçük hikâyeler halinde bildirilmiştir.

İşte bunların dördü, **tavus, horoz, karga, güvercin**, dir. **İbrâhim** (a.s.) ile birlikte ifade edilmişlerdir. Bu sûretlerde var olan **Hay** esmâsının zuhurları bu mertebelerde gerçek değerlerine irfaniyetle ulaşmaktadırlar. Aksi halde o zuhurlar hep töhmet altında kalıp kötü örnekler olarak değerlendirilmektedirler ki; çok yanlış ve haksız bir uygulamadır.

Nûh (a.s.) epey zaman sulara dolaştıktan sonra **güvercin'** i göndererek suların halinden haber almak istedi **güvercin** de bir **zeytin dalı** ile döndü. Böylece suların çekilmekte olduğu anlaşıldı.

Cenâb-ı Hakk. Mûsâ (a.s.) ma "**asânı yere bırak**" dediğinde, asâ-değnek, bir yılan olarak müneccimlerin ürettikleri bütün araçlarını yuttu gitti.

Yunus balığı **yunus** (a.s.) mı bir müddet kendi evinde misafir etti.

Süleyman (a.s.) mın **hüd hüd** kuşu ona bilmediği haberleri getirdi.

Ashâb-ı Kehf'in köpeği onların nöbetçisi-bekçisi oldu.

Salih (a.s.) mın **nakata**-devesi taştan çıkararak onun mucizesi oldu.

Ve âlemlerin **sultânı** ile **dostuna** nöbetçilik yapan **güvercin** ile **örümceğin** ne hikmetli bir iş yaptıkları ortadadır.

Güvercin'in özelliklerine daha evvelce kısaca değinmiştik, burada ise **örümceği** anlamağa çalışalım. Bilindiği gibi **örümcek**, sinsiliği, ağa düşürmeyi, avcılığı, ifade etmektedir. Ördüğü ağa düşen avlarını sinsice avlar yapmış olduğu, örmüş olduğu ağlar, kendi cüssesine göre çok kuvvetli bir örgü ipine sahiptir.

Sevr mağarasında içeride iki mübarek kişi onları avlamaya gelen, dışarıda bir grup ihtiraslı kişiler. **İzci**, aradıklarının sürdürdükleri izlerden mağara içerisinde olacaklarını kesin olarak söylemekte, fakat etrafındakiler sahnede gördüklerini beşeri bir anlayışla değerlendirdiklerinden gerçeğe ulaşamamaktalar.

İşte o anda onlara **güvercin** kendi nefsi anlayışları üzere **hayal** ve **vehim** ile göründü, onlar da **hayal** ve **vehim** ile kıyas ettilerinden içeride kimsenin olamayacağına kanaat getirdiler. Çünkü **güvercin** yuvasında yumurtaların üstünde oturuyor idi.

Eğer buraya birileri girmiş olsaydı, güvercinin korkudan uçup giderek orada olmaması gerekecekti. Halbuki **güvercin** hiç korkmamış ve rahatsız olmamış idi ki, yerinde duruyordu.

Ve **örümcek**; onlara zihnen öyle bir oyun oynadı ki; içeridekilere en yakın oldukları bir zamanda onları-dışardakileri oradan kendi düşünce ve istekleriyle uzaklaştırdı.

Örümcek onlara öyle kuvvetli **hayal** ve **vehim** ağı ördü ki; o ağı aşip içeriye ulaşmaları hiç mümkün olmadı.

Bu iki küçük (**Hay**) vanın-yaşayan varlığın karakteristik ahlâk ve zanları onların o anda bütün benliğini sararak orada oluşan manzaraya **hayal** ve **vehim**lerinin kendilerine verdiği **hayali** kıstas-ölçümlerle içeri de kimsenin olamayacağına dair oldu. Çünkü içeriye girilmiş olsaydı bu örümcek ağı da mağara ağzında olmaz idi. Diye, düşündüler.

Eğer onlar bu **vehmi** kıstası yapmayıp, **izci** nin tecrübeli sözlerini az bir mantıkla dinlemiş olsalardı, içeriye eğilip bakarlar ve içerdekilerini görürler idi.

İşte eğitimin varlıklar üzerindeki açık durumu böylece ortaya çıkmış olmaktadır.

Daha evvelce Nefs-i **Emmâre** hükmüyle faaliyyet gösteren bu duygular eğitildiğinde, kişiye-sahibine ne derece faydalı olduğu açık olarak görülmektedir.

"Bu tür hikmetlerle:"

(O halde Allah'ın azîz ve hakîm olduğunu bil) demişti.

Allah'ın azîz izzet sahibi, hakîm hikmet sahibi, "her şeyi yerli yerinde yapan" olduğunu bil diyerek, böylece bazı şeyleri bildirmek istemişti.

Bu hadise **İbrâhim (a.s.)** mın şahsında onun hayatından bir bölüm olarak bizlere sunulmuştur.

İbrâhim (a.s.) (**İSR'**) in yani "gece yolculuğu" nun-seyr-ü sülûk'un çok mühim makamlarından biridir. O nun bir kendine ait yaptığı seyr-ü sülûku vardır, hem de onda başkalarına örnek bir çok mertebenin yaşantısı da vardır. Bu hadise ise onun **mutmein'** nilik mertebesine ulaşınca Rabb'ından istediği bir talebidir ve ondan da bizlere birer armağan tecrübe ve yol göstermedir.

Kâ'be-i muazzama da ki ayak izi de onun takib edilmesinin gereğidir. Ancak o ayak izini takib ederek, Hakk'a ulaşmanın mümkün olabileceği açık olarak ifade edilmektedir.

Bu ulaşılan "**Mutmeinne**"lık, dördüncü merteye ilk huzur bulunan, belirli denge sağlanan bir mertebedir. Ancak her mertebenin kendi içinde kendine ait ayrı ayrı **Mutmeinne**lik hali vardır.

Eskiden dergâhlarda sâlik bu mertebeye ulaşınca başına "**arakiye**" ismi verilen "**fes**" benzeri, krem renkli bir başlık giydirilerek ödüllendirilir idi.

*
*   *
*

Böylece hedefi, *Nefs-i Râdiye* olan gönül ehli ağır, ağır, daha emin adımlarla yoluna devam eder.

ALLAH (c.c.) seyr halinde olanlara gayret kuvvet versin.

Bu mertebenin zikri olan **HAKK** esmâsı verilen sayıda çekildikten sonra, yukarıda belirtilen **idrâki** ve **hâli** ni ifade eden Âyetlerin en az (33) üçer def'a çekilmesi bu mertebenin daha iyi yaşanmasına yardımcı olacaktır.

Bu çalışmalar yapıldıktan sonra yine üç İhlâs bir Fâtiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) min ve ehli beyt hazaratının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz. Ancak dersimiz daha ileride ise bu duayı son dersimizin sonunda yaparız, diğerleri de böyle devam eder.

BEŞİNCİ BÖLÜM

“NEFS-i RÂDİYE”

Nefs-i Râdiye: Rızılı olan *nefs*, kayıtsız şartsız her şeyden rızılı olan *nefs* anlamında dır.

Zikri: “Ya HAY” dır.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr’ân-ı Kerîm; Fecr Sûresi; (89/27-28) Âyetinde bu mevzua işaret vardır.

﴿٢٧﴾ يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾

﴿٢٨﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً ﴿٢٨﴾

(Ya eyyetühennefsülmütmeinnetü (27)

(ircii ilâRabb’i ki râdiyeten.....(28)

Meâlen: “**Ey nefsi mutmeinneye eren kişi. Rızılı olarak, Rabb’i ne dön.”**

Hâli: Bu hâlin hâli ile hâllenmeye çalışmaktır.

Kûr’ân-ı Kerîm; Bakara Sûresi; (2/153) Âyetinde bu hâle işaret vardır.

﴿١٥٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾

(Ya eyyühellezine amenüsteinü bissabri vesselâti, innellahe meassabirin.)

Meâlen: “**Ey iman edenler sabır ve namazla yardım dileyin. ALLAH’u Teâlâ muhakkak ki sabredenlerle beraberdir.”**

Yaşantısı: Nefs-i Râdiyenin iki yüzü vardır. Biri Mutmeinneye, diğeri Merdiyye ye bakar. Başına gelen her hâle rıza göstermeye çalışır. Büyük cehd içinde olur. Tevekkül hâli çok gelişmiştir. Hakk’ın rızasını kazanamamaktan kokar.

Nefs-i Râdiyenin belirgin ahlâk ve sıfatları şunlardır. Ahlâkı hoş görüdür. Tevekkül, sabır, teslim, rıza, hâlidir. Tezekkür, tefekkür, korku, fiilidir. Keramet sevgisi, melekût keşfi, zevkidir.

Rengi: Sarıdır. Bu makamın anahtarı ve yükselticisi **HAY** ismidir. Mürşidinin himmeti irşadidir.

Tarikat mertebesi nin devamıdır.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

Daha evvelki çalışmaları ile sâlik, “**Mutmein olarak Rabb’ına dön**” hitabına maz-

har olma mertebesine ulaşmış idi. Buna karşılık sâlik de vechini tam mânâsı ile Rabb’ına döndürüp (**lebbeyk**) buyur yâ Rabb’i emret; demişti. Bu defa Rabb’i onu, “ey *Mutmeinne*

nefs **RÂZİ** olarak Rabb'ına dön" hitabına mazhar eder. Bu hitabı duyan **Hakk** yolcusunun işi zorlaşır. Çünkü bu mertebe, **Rabb**'ının rızasını kazanma mertebesidir ve burada bazı imtihanların olması da pek tabiidir.

Cenab'ı Hakk burada **HAY** ismi ile yeni bir hayat verdiği kuluna böylece, yeni güçler de vermiş olur. Bu güçlerin yardımıyla sâlik, önüne çıkan engelleri daha kolay geçebilir. Bu mertebede **KABZ** (darlık) ve **BAST** (genişlik) hali daha belirginleşir. Geçilmesi oldukça zor olan bu mertebede ALLAH (c.c.) kullarına yardımcı olsun.

Burada her türlü bedeni, mali, ve aile fertlerine gelen sıkıntılarla imtihan olan sâlik, ayrıca çevre'den gelen insanların ezalarına da katlanmak zorunda kalır. Bütün bunlara Rabb'ından gelen ve onun rızasını kazanmak için sabretmesi gereken haller olarak isyan etmeden kabullenmesi, kendisini bu zor durumdan kurtaracaktır.

Kûr'ân-ı Kerîm; Bakara Sûresi; (2/156) Âyeti de bu özelliğe dikkat çekmektedir.

﴿١٥٦﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾

(Ellezine iza esabethüm musibetün kâlû innâ lillâhi ve innâ ileyhi raciûn)

Meâlen: "**O kimseler ki; kendilerine bir musibet isabet ettiği zaman biz ALLAH' ı nız O na döndürüleceğiz**" derler.

Yukarıda belirtilen Âyet-i Kerime de mevzuumuza çok yakından ışık tutmakla beraber, daha bir çok hususlara dikkat çekmektedir.

(Ey imân edenler sabır ve namazla yardım dileyin, ALLAH (c.c.) muhakkak ki sabredenlerle beraberdir.)

Kişinin her hangi bir işinde muvaffak olabilmesi için iki mühim sebebin sabır ve namaz olduğu yukarıda ki Âyet-i Kerimede açık olarak belirtilmiştir. Bu gayretlerle yolu na devam edenlerin yanında ALLAH'ın (c.c.) olduğu da açık olarak ifade edilmektedir.

Gerçekten ciddi bir anlayışla meseleye bakıldığında, başımıza gelebilecek hadiseler karşısında ne kadar güçlü yardımcılarımız olduğu kolayca anlaşılacaktır.

ALLAH'ın (c.c.) gerçekten yanında olduğunu içten inanarak bilen ve o gayret ile yoluna devam eden kişinin başarısız olması adeta mümkün değildir.

Bunlar ve benzeri diğer bir çok Âyet-i Kerimeler de belirtilen hükümleri yerine getirmeye çalışan sâlikler oldukça zorlanırlar. Böylece birimsel benliklerinden soyutlanmaya çalışırlar. Başlarına gelen şeylerden şikâyet etmemeğe gayret ederler. Diğer insanlara mümkün olan en ince hoş görü ile muamele etmeğe ve herkesi kendilerinden üstün görmeye çalışırlar. Bu anlayış idraki içinde olan sâlik-e Rabb'i "**Ey huzur bulmuş mut-meinne nefis, razı olmuş olarak bana dön,**" emrini verince; o da "**emret**" ya Rabb'i, dilediğin şekilde muamele et. (**Kahrında hoş lütfunda hoş**) der ve bu arada (hoştur bana senden gelen, ya hil'ati yahud kefen; ya gonca gül, yahud diken) sözlerini terennüm etmeğe başlar.

Böylece epey zaman hayatını Rabb'in dan gelen her türlü hâle razı olarak sürdü-

ren sâlik **﴿١٥٥﴾ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ (2/155) "sabredenlere müjdele"** Âyeti ile cevap

verilir, ve bu mertebeden de ALLAH'ın yardımı ile epey oğraşmalardan sonra.

﴿٢٨﴾ اَرْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً (89/28) "**Razı olarak Rabb'ına dön**" emriyle geçirilir.

Yine bu mertebeye bir misal olmak üzere **İbrâhim** (a.s.) mın Kûr'ân-ı Kerîm de geçen koç hikâyesini **meâlen** vermeğe çalışalım İnşallah faydalı olur.

Kûr'ân-ı Kerîm; Sâffât Sûresi; (37/100-111) Âyetlerinde şöyle bildirilmektedir.

100 - (İbrâhim a.s. "**Rabb'im bana sâlihlerden olacak bir çocuk ver,**" dedi)

101 - Biz de ona hilim sahibi bir oğul müjdeledik.

102 - O kendisinin yanı sıra yürümeye başlayınca dedi ki: "**Ey oğulcuğum, doğrusu Ben, rü'yada iken seni boğazladığımı görüyorum. Bir bak ne dersin?**" O da dedi ki: "**Babacığım, sana emrolunanı yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun.**"

103 - Böylece ikiside teslim olunca, babası; oğlunu alını üzere yatırdı.

104 - Biz ona şöyle seslendik: **Ey İbrâhim.**

105 - **Sen rü'ya yı derçekleştirdin. Muhakkak ki biz ihsân edenleri böylece mükâfatlandırırız.**

106 - Muhakkak ki bu, apaçık bir imtihandı.

107 - Ve ona fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik.

108 - Ve sonra gelenler arasında ona **(iyi bir nâm)** bıraktık.

109 - Selâm olsun İbrâhim'e. ﴿١٠٩﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿١٠٩﴾

(selâmun alâ İbrâhim.)

110 - İşte biz iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız.

111 - O, muhakkak ki, mü'min kullarımızdandı.

Âyet-i Kerimelerde de görüldüğü gibi kûrb'ân edilme teşebbüsünün **İbrâhim** (a.s.) mın hangi oğlu üzerinde cereyan ettiği ismen bildirilmemiştir. Bu yüzden geçişik rivayetler vardır.

*İslâm âlimlerinin büyük bir çoğunluğunun bu husustaki kanaati, kûrb'ân edilme girişiminin **İsmâil** (a.s.) üzerinde olduğu yolundadır.*

Muhyiddin-i Arabî ve bazıları ise kûrb'ân edilme girişiminin **İshâk** (a.s.) üzerinde olduğu yolundadır. **Tevrat**'ta da kûrb'ân edilmek istenenin **İshâk** (a.s.) olduğu yazılıdır.

Bu hususun Kûr'ân-ı Kerîm de isim belirtilmeksizin ifade edilmesinde büyük hikmetler olduğu açıktır.

Beytullah'ın tamirinde ise **İbrâhim**'in (a.s.) yardımcısının **İsmâil** (a.s.) olduğu açık olarak ifade edilmiştir. "*Yeri geldiğinde tekrar bakacağız.*"

Kûrb'ân-lık hadisesinde isim belirtilmemesinin sebebi hakkında ki "indi" kanâatimiz, şudur ki; eğer bu hususta isim belirtilmiş olsa idi, kimin ismi belirtilmiş ise sadece o yoldan gelenlere bu eğitimin verilmesi gerekecek, diğer ismin yolundan gelenlere ise bu eğitim verilemeyecek ve o yolun seyr-u sülûk-u bu mertebede kesilmiş olacak idi.

İbrâhim (a.s.) iki dallı bir kök ağaçtır. Bir dalı **İbrâhimîyyet**'ten **Muhammediyye**'ye, bir dalı ise **İshâkiyyet**'ten **Beni İsrâil**'e **Müseviyyet** ve **iseviyyet**'te uzanmaktadır.

Kök aynı olduğundan dalların ve meyvelerinde aynı olması tabiidir. Ancak sonradan uç dallara yapılan değişik **aşı kalemleri** ile olan müdahaleler bozuk fikir meyvelerinin yetişip çoğalmalarına, böylece de farklılıklara sebep olunmuştur.

Hâl böyle olunca her iki daldan da yola çıkan sâliklerin, hiç olmasa bu mertebeye gelinceye kadar aynı eğitimi almaları gerekmektedir. Ancak **İshâk**iler bu hikâyeyi sadece kendilerine mâl ederler fakat gerçek hakikatinden pek haberleri olmadığından uygulamaları gerçekçi olamamakta ve kendileri bu hakikatten faydalanamamaktadırlar.

Yaşam ve idrâki oldukça zor olan bu mertebeden geçmeyi Cenâb-ı Hakk oraya ulaşanlara fazla zorluk çıkarmadan nasib etsin. Gayret yolcudan. Yol verme **Hâdî**den'dir.

*
*   *
*

Böylece hedefi, *Nefs-i Merdiyye* olan gönül ehli ağır, ağır, daha emin adımlarla yoluna devam eder.

Bu mertebede zikirlerde küçük bir değişiklik yapmak yerinde olacaktır. Şöyle ki; Buraya gelinceye kadar ilâve olarak çekilen ara Âyetlerin (**idrâk-i ve hâli**) geçen derslere ait olan larının çekimlerinin yeterli olmalarından dolayı bırakılması yerinde olacaktır.

Bu mertebenin zikri olan **HAY** esmâsı verilen sayıda çekildikten sonra, yukarıda belirtilen **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetlerin en az (33) üçer def'a çekilmesi bu mertebenin daha iyi yaşanmasına yardımcı olacaktır.

Ayrıca; diğer bir tavsiye olarak, yukarıda (**109**) uncu Âyet-i Kerime de belirtilen (**selâmun alâ İbrâhim**) sözlerini en az bu dersini tamamlayıncaya kadar lisanlarında vakit buldukça (vird etmeleri) tekrarlamaları sâlikler için yerinde olacaktır.

Bu çalışmalar yapıldıktan sonra yine üç ihlâs bir fâtiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) min ve ehli beyt hazarâtının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz. Ancak dersimiz daha ileride ise bu duayı son dersimizin sonun da yaparız, diğerleri de böyle devam eder.

ALTINCI BÖLÜM

"NEFS-i MERDİYYE"

Nefs-i Merdiyye: Kendisinden râzı olunan, hoşnud olunan kimse, (*Nefs*) anlamında dır.

Zikri: "Ya **KAYYUM**" dur.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr'ân-ı Kerîm; Fecr Sûresi; (89/27-30) Âyetlerinde bu mevzua işaret vardır.

﴿٢٧﴾ يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ

﴿٢٨﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً

﴿٢٩﴾ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿٣٠﴾ وَادْخُلِي جَنَّاتِي

(Ya eyyetühennefsülmutmeinnetü. (27) ircii ilâ Rabb'î ki Râdiyeten Merdiyyeten. (28)

fedhuli fi ibadi. (29) vedhuli cenneti. (30)

Meâlen: "**Ey Nefs-i Mutmeinneye eren kişi, sen ondan râzı o da senden merzi olarak Rabb'î na dön. Benim kullarımın arasına ve benim cennetime gir.**"

Hâli: Bu hâlin hâli ile hâllenmeye çalışmaktır.

Kûr'ân-ı Kerîm; Bakara Sûresi; (2/152) Âyetinde bu hâle işaret vardır.

﴿١٥٢﴾ فَادْكُرُونِي أذْكُرْكُمْ وَأَشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

(Fezküruni ezkürküm veşkürülü ve lâ tekfürunî.)

Meâlen: "**Beni zikredin, ben de sizi zikredeyim. Bana şükredin nankörlük etmeyin.**"

Yaşantısı: *Nefs-i Merdiyye* nin iki yüzü vardır. Biri Râdiyye ye diğeri Sâfiyye ye

bakar. Henüz daha beşeri varlığından tam sıyrılamamış olmakla birlikte bu halin sonuna gelmiş sayılır, eski hallerine dönmemeğe çalışır.

Rengi: Siyahtır. Bu makamın anahtarı ve yükselticisi **KAYYUM** ismidir. Mürşidinin himmeti irşadadır.

Tarikat mertebesi nin devamıdır.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

Epey zorlu çalışmalardan sonra **Râdiyye** mertebesinde olgunlaşmaya devam eden sâ like yavaş, yavaş **Merdiyye**, yani kendisinden râzı ve hoşnud olunma yolu açılmağa başlar. Buraya ulaşan kimseler. "Ey mutmeinneye eren kişi sen ondan o da senden razı olarak Rabb'ı na dön. Benim kullarımın arasına karış ve benim cennetime gir." Hitabını gönlünden duyarlar. Bu kimselere gerçekten çok büyük ihanda bulunulmuştur ve sıradanlıktan tamamen kurtulmuşlardır. **YAKIYN** Nûruyla aydınlanmışlar. HAKK'ın sevgisini ve hoşnutluğunu kazanmışlar, bu hâl içinde kendilerinden geçmişlerdir.

Hâlkı, âlem-i, terk etmişler, sadece Rabları ile alış verişe başlamışlardır. Rabları onlara, "beni zikredin, bende sizi zikredeyim, bana şükredin, sakın küfretmeyin" sözleri ile hitab eder. Bu hitab gönül ehli için çok büyük manâlar ifade eder.

Bu mertebe de **zıkr, zâkir, mezkür**, birlenme yolundadır. "Beni zikr edin" hitabını gönlünden duyan sâlik'in onu zikr etmemesi diye bir şey düşünülemez.

KAYYUM ismi ağırlıklı olan bu zikr, baştan beri verilen isimlerle birlikte çekilmeğe devam edilir. Bunların feyz ve nûrlarıyla sâlik **KAYYUM** isminin gereği olan, (kendi varlığı ile kaim olma) yoluna girer. Bu halin kemâlinde beşeri benlik ve vehmi varlığının büyük bir kısmından daha kurtulmuş olur.

HAKK'ın rızâsını kazanmak; kişinin kendi vehmi varlığından kurtularak, varlığının gerçek sahibi olan ilâhi varlığa teslim etmesiyle olur.

Daha evvelki mertebelerde başlayan **teslim** hâli burada kemâlini bulur. "Çık aradan kalsın yaradan" sözüyle ifadesini bulan bu yaşam neticesinde, kul. **Rabb'ı** na elindeki emaneti teslim edince benlik davası ortadan kalkar, emanet sahibine devr edilir.

Bu hâl **Rabb'ı** nın rızâsına sebep olur. Böylece kul, râzı olunmuşlardan, yani ehli **Merdiyy'** den olur. "Râdiyallahü anhüm ve râdu anh" (Sûre 5, Âyet 119) "**ALLAH onlardan râzı ve onlar da ALLAH' dan râzı**" Âyeti gerçek hali ile yaşama geçmiş olur.

Rivâyet ederler ki Hz. Ömer (r.a.) bu hâli yaşayıp idrâk ettiğinde meydana gelen hoşluk neticesinde, "**ene râzı ente râzı**" yani "ben râzı sen râzı" diye diye sema etmeye başlamış.

"Yühubbuhüm ve yühubbunehü" (Sûre 5, Âyet 54) "**ALLAH onları sever onlar da onu sever.**" Âyetinde belirtilen **HUB** yani muhabbet, (**SEKR,**) yani İlâhi serhoşluk **AŞK** hükmüne ulaşmıştır.

Yine burada küçük bir misal olması bakımından **İbrâhim** (a.s.) mın K.K. geçen ateşe atılma hadisesini özet olarak vermeğe çalışalım, inşallah faydalı olur.

Kûr'ân-ı Kerîm; Enbiya Sûresi; (21/69) Âyetinde bu hususta şöyle denmektedir.

﴿٦٩﴾ قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾

(Kûlnâ yâ nâru künî berden ve selâmen alâ İbrâhime.)

Meâlen: "**Dedik ki: Ey ateş! İbrâhim üzerine serin ve selâmet ol.**"

Bu hususta Konyalı Mehmed Vehbi efendinin (**Hülâsat'ül Beyân**) isimli tefsirin de cilt 9 sâhife 3450-51 den, özetle mevzuumuz ile ilgili bölümünden küçük bir bilgi aktarımı yapmağa çalışalım.

İbrâhim (a.s.) yetişkin hâle gelince, kavminin yolunun batıl, ve putlara tapmanın da hamlık olduğunu anlamış olduğundan uygun bir zamanda onları kırmıştı.

Oluşan hadiseyi gören kavmi bu işi İbrâhim'in yaptığını anlayıp onu ateşte yakarak

imha etmeye karar verdiler.

Fahri Râzî, Kâzî ve Hâzî'nin beyanlarına göre hâdise özetle şöyle cereyan etmiştir.

Âyette beyan edildiği üzere **İbrâhim** (a.s.) mın Allah'ın indinde makbul olan (putları kırma) fiili ni, onlar cinayet olarak kabul ederek azabın şiddetlisi olan ateşle yakma-ğa karar verdiler.

İbrâhim (a.s.) mı tutup hapsedtiler. Irak'ta Babil'de (**Kevsa**) isminde bir kasaba civarında etrafı yüksek duvarlarla çevrili ağıl şeklinde bir yer yaptılar ve hayvanlarla odun arzularıyla bütün ahali odun çeker, hatta, hasta olanlar şifa bulursa bir miktar odun alacağını vaad eder, vefat edenler odun alınmasını arttırır odun alırdı.

Bu hâl belirli bir müddet devam etti ve yaptıkları yer fazlasıyla odunla doldu. Yedi gün ateş yaktılar, sekizinci günü **İbrâhim** (a.s.) mı mancınık ile ateşin ortasına attılar **İbrâhim** (a.s.) (*Hasbünellah ve ni'mel vekîyl*) "**Allah bana yeter ve ne güzel vekil**" dir. (virdine) zikri ne devam eder Cenâb'ı Hakk'ın (**yâ nâru.....**) hitabı ateşe gelince ateşin içi İbrâhim (a.s.) için yeşillikle dolu bir bahçe olduğu ve Nemrud'un yüksek bir yerden bunu seyrettiği rivâyet edilmiştir.

O makamda **İbrâhim** (a.s.) mın yedi gün kaldığı ve "dünya da en çok lezzet duyduğum o yedi gündür" buyurduğu da rivâyet edilmiştir.

O günde dünya yüzünde bütün ateşlerin sönüp yanmadığı da rivâyet edilmiştir.

Ateşe atıldığı halde sadece (**Hasbünellah ve ni'mel vekîyl,**) sözleriyle Rabb'ı na ne kadar güven içinde olduğunu **mutmain** bir gönül ile hadiseleri şikâyet etmeden nasıl karşıladığı ve hiç kimseden yardım istemediği anlaşılmaktadır ki; bu hadise bir yönüyle onun Rabb'ı nın kendisinden râzı olmasını kendisinin de ehli **Merdiyye** den olmasını sağlamıştır.

*
*   *
*

Böylece, evvelce seven iken sonra sevilen olmağa başlamıştır. Bu hâlde seyrine devam eden sâlike yavaş, yavaş *Nefs-i Sâfiyenin* yolu açılır. Önüne çıkan engelleri aş, aş hedefine doğru ilerlemesine devam eder.

Bu mertebenin zikri olan KAYYUM esmâsı verilen sayıda çekildikten sonra, yukarı da belirtilen **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetlerin en az (33) üçer def'a çekilmesi bu mertebenin daha iyi yaşanmasına yardımcı olacaktır.

Her hangi bir hâdise karşısında sıkıntıya düşüldüğünde, İbrâhim (a.s.) hakkında yukarı da ifade edilen duaları zaman elverdiğince dilden ve gönülden tekrarlanması kişiye büyük bir mânevi güven vereceği aşikârdır.

(Ya nâru küni berden ve selâmen)

(Hasbünellah ve ni'mel vekîyl)

Bu çalışmalar yapıldıktan sonra yine üç ihlâs bir fâtiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) min ve ehli beyt hazarâtının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz. Ancak dersimiz daha ileride ise bu duayı son dersimizin sonunda yaparız, diğerleri de böyle devam eder.

ALLAH (c.c.) herkesi hedefine ulaştırsın, Âmîn.

YEDİNCİ BÖLÜM

“ NEFS-i SÂFİYE”

Nefs-i Sâfiye: Sonradan arız olanları terk etmek, kendi özel hâli ile saf kalan (Nefs) anlamındadır.

Zikri: “Ya **KAHHAR**” dır.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr’ân-ı Kerîm; Mü’min Sûresi; (40/16) Âyetinde bu hâle işaret vardır.

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

(Limenil mülköl yevm lillâhil Vahidil Kahhar.)

Meâlen: “**Bu gün mülk kimindir? Vahid ve kahhar olan ALLAH’ın’dır.**”

Hâli: Bu hâlin hâli ile hallenmektir.

Kûr’ân-ı Kerîm; Bakara Sûresi; (2/132) Âyetinde bu hâle işaret vardır.

فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

(Felâ temütünne illâ ve entüm müslimune.)

Meâlen: “**Sakın hâ ölmeyin, ancak müslüman olarak ölü.**”

Yaşantısı: *Nefs-i Sâfiye* nin belirgin sıfatı, beşeri varlığından tamamen soyunmuş olmasıdır. Ahlâkı yokluktur, hiçliktir, yorumsuzluktur. Özelliği renksizlik, kayıtsızlık-tır, dünyadan uzaklaşmadır.

Kendini gerçek hüviyeti ile bir başka manâda, bir başka âlemde bulmasıdır. Geçici dünya şartlarından kurtulup ebedi âleme intibak etme başlandığıdır.

Kişi dilerse seyrini burada bırakabilir, fakat daha ilerisini isterse çalışmalarını sürdürmesi gerekir.

Rengi: Renksizliktir. Bu makamın anahtarı ve yükselticisi **KAHHAR** ismidir, mürşidinin himmeti irşadadır.

Tarikat mertebesi nin sonudur. **Hakikat mertebesi** yaşamına geçmeğe namzettir.

Heybet ve üns tecellisinin başlangıcıdır.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

Seyrine *Nefs-i Emmâre* den başlayıp devam eden sâlik nihayet *Nefs-i Sâfiye* mertebesine ulaştığında kendisinde çok büyük değişiklikler olduğunu müşahede eder.

Evvelce var **zan** ettiği birimsel varlığının, aslında hiç bir zaman var olmadığını, bunun bir şartlanma ve hayal mahsulü olduğunu anlar.

İşte bu idrak içerisinde. “Bugün mülk, yani (beden mülkü) kimindir? Sorusuna kendi öz müşahedesi ile, Vahid yani (**bir**) ve (**Kahhar**) olan ALLAH’ın dır,” gerçek hükümünü duyarak cevap verir.

ALLAH'ın mülkünde iklîge yer olmadığını, görünen varlıkların onun *zuhur mahalleri*, olduklarını ve bunların kendilerine has bir varlıkları olmadıklarını anlar. Ancak, bu düşünce ve yaşam buraya ulaşanlara has bir hükümdür. **Kesret**, yani *çokluk* âleminde yaşayanlara göre değildir.

KAHHAR ismi, son kalan birimsel benlik artıklarını da ortadan kaldırıp tam bir sâfiyete ulaştırır. Bu sâfiyet, sâlik'in tam ve mutlak öz yapısı ile kalmasıdır. O da **Hakk**'tan başka bir şey değildir. Bu mertebe çok değişik bir yaşam arzeder. Burada yaşanan hayatın sırrını, ancak yaşayanlar idrâk ve muhafaza edebilirler. Bu halin bazı tehlikeleri de vardır. İradesi güçlü olanlar bu tehlikeleri yenerler.

"Sakin ha ölmeyin, ancak müslüman olarak ölün." Emri İlâhîsi bu vadide çok önem taşır. Cenâb-ı **Hakk** kulunun gaflet içerisinde ölmesine râzî değildir. Ancak "**müslüman**" olarak ölmesine rıza gösterdiğini açık olarak bildiren bu Âyetin tahakkuk yeri haliyle "**Sâfiye**" mertebesidir.

Müslüman kelimesinin gerçek ifadesi **teslim olan**, geçici varlığından kurtulup *sâlim olan, selâmette olan* mânâsına dır.

Rabb'ı mızın ikazı bizleri, *hayali, vehmi ve birimsel* varlığımızın emri altında iken ölmemizden kurtarıp, gerçek kimliğimize ulaşınca ölmemize rıza gösterdiğini belirtmesi içindir.

Gerçekten kendini bilmeden, bulmadan bu dünyadan ayrılmak büyük kayıptır. "**Mutü kable ente mutü**" yani **(ölmeden evvel ölünüz)** Hadîs-i kûdsi si ile Efendimiz de bu hale ne güzel açıklık getirmiştir.

Kendi *Nefs-lerin* den ölenler, HAKK'ın varlığı ile dirilirler ki işte bu gerçek yaşamdır. Ondan sonra artık o kimesler ölmezler.

Bir başka, Hadîs-i şerif'de ise. (Men sâre bil ilmi hayyen lem yemüd ebeden) buyurulmuştur. Yani; **(ilim ile diri olan ebeden ölmez)** demektir. Bu ilim ise ancak **kendini bilme** ilmidir

Bazı tasavvuf okulları *Nefs-i Sâfiye*'de seyr-i sülûku bitirirler ve bu aralara daha başka mertebeler de ilâve ederler. Her okulun sistemi kendine göredir.

Biz buraya kadar olan seyr-i, sadece **Enfüsi** yani kendi nefsimizde ki tahakkukunu görüp yaşamağa çalıştık. Bundan sonra gelecek olan **(HAZARÂT-ı HAMSE)** yani "beş hazret" mertebesi bölümü ile de **afakî** seyr-i, yani dış âlemde ki seyr-i,de yaşamağa ve anlatmağa çalışacağız. Bu seyr-i de tamamlayanlar, ancak gerçek mânâda **(TEVHİD)**'e yani varlıktaki mutlak birliğe ulaşabilirler.

Gayret alandan, himmet verenden, muvaffakiyyet ALLAH'dan dır.

*
*   *   *

Bu mertebenin zikri olan **KAHHAR** esması verilen sayıda çekildikten sonra, yukarı da belirtilen **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetlerin en az (33) çer def'a çekilmesi bu mertebenin daha iyi yaşanmasına yardımcı olacaktır.

Bu çalışmalar yapıldıktan sonra yine üç ihlâs bir fatiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve ehli beyt hazarâtının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz. Ancak dersimiz daha ileride ise bu duayı son dersimizin sonun da yaparız, diğerleri de böyle devam eder.

Küçük bir **tefekkür** ile buraya kadar ki; seyrimizin kısaca özetini yapmağa çalışalım.

Seyrine "Kelime-i Tevhid" ile başlayıp devam eden sâlik daha evvelce lisanen söylediği "**Kelime-i Tevhid-i**" bu sefer gönülden ve muhabbetle söylemeğe ve açılımlarını düşünerek anlamağa gayret eder.

Böylece, (**Lâ ilâhe illâllah**) "Kelime-i Tevhid" zikri ile yola çıkan sâlik in de bundan sonra hayata bakışı oldukça değişik olacaktır. "**Kelime-i Tevhid,**" in bereketi ona çok şeyler kazandıрмаğa, birlik bilinci yavaş, yavaş kendini göstermeye başlayacaktır.

Ya ALLAH: Zikri ile kişi ALLAH'ın varlığı, bilincini daha ciddi mânâda tefekkür ederek yoluna devam edecektir.

Ya HU: Zikri ile her yerde ve her şeyde **O** nu görmeğe çalışmaktır.

Ya HAK: Zikri ile her yerde ve her şeyde **Hakk'**ı müşahede etmeğe çalışmaktır.

Ya HAY: Zikri ile kendi de gerçek **hayat** sahibi olmağa çalışacaktır.

Ya KAYYUM: Zikri ile bütün âlemin, Hakk'ın varlığı ile **kâim** olduğunu anlamağa çalışmaktır.

Ya KAHHAR: Zikri ile de varlık hakkında düşünülen hayâli ve vehmi yorumları ortadan kaldırmaya çalışarak, böylece bu yere ulaşan kimseler oldukça iyi bir yol katetmiş olacaktırlar. Ancak yolun sonu değildir.

Evvelki derslerimizde gördüğümüz (mürşidinin himmet-i irşadıdır,) sözünün küçük izahını isteyen dostlarımıza cevaplayarak gönderdiğimiz o yazıyı da buraya ilâve etmek yararlı olur düşüncesiyle sizlerde sunuyorum.

Bismillâhirrahmânirrahîm Esselâmu aleyküm ve rahmetullah

Sevgili canlar, gönül dostları, muhabbet aynaları.

Sevgili kâmil kardeşim, cümlenize Cenâb-ı Hakk'tan sağlık ve afiyet dilerim. Gönül açıklığı ve mânâ genişliği niyaz ederim.

Böyle kısa bir girişten sonra, istediğin kelimelerin kısaca ifadelerine geçelim.

(1) Mürşidinin mimmeti irşadır.

Sâlik'in, yani **Hakk** yolcusu nun, kendi bulunduğu mertebesinin bir derece ilerisine geçebilmesi için, o mertebenin bilgi ve müşahedesine ihtiyacı vardır.

İşte mürşidinin kendisine geçeceği yolları açık veya gizli bir ifadeyle işaret etmesi, onu yukarıya doğru yöneltmesi ona olan **himmət**'i dir. Ve bu da irşattır. İrşat ise "**rüşt**" yani kemâle doğru gidiştir. Her mertebenin rüştü bir üst mertebeye doğru yükselmektir.

İşte bu oluşum için mürşit tarafından sarfedilen gayret, onun himmetidir. "**Himmət**" ise; kelime mânâsı itibariyle, (**kâlb isteği ile gösterilen karşılıksız gayret**)tir, diye belirtilmiştir.

(2) Sohbet, sohbetin feyzi:

Sohbet; görüşüp konuşma, arkadaşlık demektir.

Sohbet-i yaran; dostlar sohbeti demektir.

Tasavvuf sohbetlerine, **can** sohbetleri de denilmektedir.

Hz. Rasûlüllah'ın güzel dostlarıyla yaptığı konuşmalarında kendisini dinleyenlere

“ashab” denildiği bilinen bir şeydir.

“Ashâb-ı kiram” “ikram edilen sâhibler.” “Ashâb-ı güzîn” “güzîde sâhibler” diye de bilinmektedirler.

Buradan yola çıkarak, bir gerçek **irfan** ehliyle arkadaşlık kurup, onun meclisinde bulunan kimselere de onun eshâbı denilmektedir. Böylece o mecliste söyleyen ve dinleyen olduğundan bu oluşumun aldığı isim de “sohbet” olmaktadır.

Gerçek sohbetlerin **dört** kanaldan olması gerekmektedir.

(1) Kelâm (**ses**) yönü:

(2) Kelâmda ki ses (**mânâ**) yönü:

(3) Kelâmda ki ses, mânâ, (**rûh**) yönü:

(4) Kelâmda ki ses, mânâ, rûh, ve (**nûr**) yönü: Olmalıdır. İşte gerçek sohbetin sıhhati bu oluşumlara bağlıdır. Ve (**venefahtü**) (15/29) tatbikatı ancak böyle etkili olabilir. Eğer bir sohbet mânânen doyurucu olmuyorsa, bunların eksikliği var demektir.

Sohbetin feyzi: “Feyz” bereket, bolluk, mânâsına olduğundan, bulunulan ortamda ki; konuşma eğer gerçek Tevhid sohbeti ise, ondan mutlaka gönül âleminde mânâ ilminden bolluk ve bereket olur. Bu bereket ile de iç dünyası genişleyip aydınlanmağa başlar ve sohbetin **feyzi** ve bereketi ortaya çıkmış olur.

(3) Şeriat, tarikat, hakikat, marifet:

(1) Şeriat:

Kısa ifadelerle; **madde** mertebesinde bedeninin sosyal ve birimsel **yaşamını** düzenleme.

(2) Tarikat:

Az daha ileriye giderek duygular **âleminde** düzenleme.

(3) Hakikat:

kendini tanıma ve **mânâ** âleminde düzenleme.

(4) Marifet:

ALLAH-ı tanıma, gerçek “akl” (**akl-ı küll**) âleminde düzenleme, bilinçlenmedir.

Ayrıca şeriat-ı Muhammed-i, **bâtınî** ifadesiyle bu mertebelerin hepsini kapsamına almaktadır diyebiliriz.

Bir başka yönden baktığımızda; **şeriatte** duygular vardır, bilinmez. **Tarikatte** duygular vardır bilinir, hâkim olunmaz. **Hakikatte** duygular vardır, bilinir, hâkim olunur. **Marifette** ise duygular istenildiği yerde öldürülür veya ihya edilir, hayat verilir

Kûr’ân-ı Kerîm; Bakara Sûresi; (2/261) Ayetinde;

﴿٢٦١﴾ مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ
حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾

(meselülleziyne yünfikune emvalebüm fi sebilillâhi kemeseli habbetin enbetet seb’a senabile fi külli sünbületin mietü habbetin vellâhü yüdâifü limen yeşâü vellahu vasiun alimün.)

Meâlen: **261. Allah yolunda mallarını harcayanların durumu, o bir dânenin durumu gibidir ki, yedi başak bitirmiş ve her başakta yüz dane bulunmuş olur. Ve Allah Teâlâ dilediğine kat kat artırır. Ve Allah Teâlâ geniştir, herşeyi bilir...**

Yukarı da Âyette belirtildiği gibi ALLAH yolunda mallarını harcayanlar.

Kişinin en büyük varlığı **(zamani)**'dir, bu zamani nı ALLAH yolunda harcaması kendisine yapacağı en büyük merhametidir. Her bir **Nefs** mertebesin de yüz derece "**mertebe**" kazanan **yedi nefis** mertebesinde **yedi yüz** derece "**mertebe**" kazanmış olmaktadırlar.

Özet olarak bu kısa bilgileri verdikten sonra Nefs-i **Sâfiye** bölümünü de nihayete erdirmiş olalım. **Cenâb-ı Hakk** cümlemize yollarımızda kolaylıklar ihsân eylesin.

Gayret alandan, himmet verenden, muvaffakiyyet **ALLAH**'dan dır.

ALLAH (c.c.) bundan sonraki seyirlerimizi de tamamına erdiresin. Âmin.

İKİNCİ KISIM

HAZARÂT-I HAMSE

(Beş Hazret mertebesi.) Tüm varlığı beş mertebe de müşahede etme, birleme **(Tevhid)** mertebeleri: **(SIRATULLAH)**

Sekizinci bölüm:	(1)	TEVHİD-İ	EF'ÂL.
Dokuzuncu bölüm:	(2)	TEVHİD-İ	ESMÂ.
On uncu bölüm:	(3)	TEVHİD-İ	SIFAT.
On birinci bölüm:	(4)	TEVHİD-İ	ZÂT.
On ikinci bölüm:	(5)	İNSÂN-I	KÂMİL. Dir.

İKİNCİ KISIM; SEKİZİNCİ BÖLÜM:

“TEVHİD-İ EF’ÂL”

Tevhid-i Ef’âl:	Fiillerin birliği, anlamındadır.
Makamı:	“Tevhid-i Ef’al.”
Zikri:	“Ya FETTAH ” dır.
Âlemi:	“Âlemi şahadet,” madde müşahede âlemidir.
Peygamberi:	“İbrâhim (a.s.)” dır.
Lâkabı:	“Halilûllah” dır.
Kelimesi:	“Lâ faile illellah” Faili mutlak ancak ALLAH dır.
Seyr-i:	“Seyr-i ilâllah” ALLAH’a seyr dir.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr’ân-ı Kerîm; Fussilet Sûresi (41/53) Âyetinde bu mevzua işaret vardır.

﴿٥٣﴾ سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ
يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ

“Senürîhim Âyatına fil âfaki vefi enfüsihim hatta yetebeyyene lehüm ennehül Hakk’u”

Meâlen; **53. Yakında onlara ufuklarda ve kendi nefslerinde olan âyetlerimizi göstereceğiz, tâki, onlar için O'nun hakk olduğu ortaya çıksın.**

Hâli: Bu mertebenin hâli ile hallenmektir.

Kûr’ân-ı Kerîm; Kasas Sûresi; (28/88) Âyetinde bu hâle işaret vardır.

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٤﴾

“Küllü şey’in helikün illâ vechehu lehülhükmü ve ileyhi türcaun.”

Mealen: **“O nun vechinden başka her şey helâk olacaktır. Hüküm onundur. O na döndürüleceksiniz”**

Yaşantısı: Nefis mertebelerini bitirip, Tevhid-i Ef’âl-e varan kişinin sıfatı, evvelâ kendi varlığında tevhid-i oluşturmaktır.

Nefs-i Sâfiyede beşeri varlığından tamamen soyunmuş olarak, hiçlik, yokluk, renksizlik halinde iken, burada hakikati yönünden tekrar kendi özel ve Hakkani kimliğine ulaşmasıdır. Eski birimsel varlığının başka bir **idrâk** ve varlıkla değişmesidir.

Bu seyr tamam olunca kişi çalışmasını dış âleme çevirir ve orada Tevhid idrakini oluşturmaya başlar. Bu makamın anahtarı ve yükselticisi “FETTAH” ismidir. İşaretini ehli bilir. Mürşidinin himmeti irşadıdır. **“Hakikat mertebesi”**nin başlangıcıdır.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

Bu mertebede kişi, daha evvelce görmüş olduğu, **“ENFÜSİ”** yani kendi nefsinde yaşadığı hakikatleri bu defa **“AFAKİ”** yani dış âlemde yaşamağa başlar.

KÛR'ÂN-I KERİYM'de, bu hakikati ilk def'a idrak edip yaşayan kimsenin **İbrâhim** (a.s.) olduğu bildirilmiştir. "Yakında onlara ufuklarda ve kendi nefislerinde olan Âyetlerimizi göstereceğiz tâki, onlar için O nun **Hakk** olduğu ortaya çıksın. (41/53) Kelâmı İlâhisi bunu çok güzel anlatmaktadır.

Bu mertebeye ulaşan kimse ALLAH'ın Âyetlerinin, yani işaretlerinin **Hakk** olduğunu müşahede eder. Böylece oluşan bütün fiillerin hakk'ın fiilleri olduğunu **YAKIYN** bir bilgi ile idrak ederek yaşamaya başlar.

Oldukça zor olan bu yaşam halinde kişinin çok dikkatli olması gerekir. Karşısına çıkan her fiilin, her şeyin, **müspet** veya **menfi** ne olursa olsun hepsinin **Hakk** ve Hakk'tan olduğunu bilmesidir. Ancak..... Bu idrak ediş buraya ulaşanlara has bir hükümdür. Buna çok dikkat edilmelidir.

"O nun vechinden başka her şey, helâk olacaktır, hüküm onundur, O na döndürüleceksiniz." (28/88) Kelâmı İlâhisi de, bu mertebeye çok açık ifadesini bulmaktadır.

Her ne kadar bu Âyet-i Kerime'nin gelecekte kıyamet hadisesi ile ilgisi var ise de, yaşadığımız günde de geçerliliğini koruyup bu mertebeye ulaşan kişi yaşantısında ve idrakinde fiillerin ve eşyanın her yönüyle **Hakk**'ın değişik mertebelerden, ayrı ayrı zuhurları olduğunu bilmesi anlamındadır.

Böylece bu günden, kendiliğinden âlemin kıyameti kopmuş, yani zaten, **zan** ettikimiz, fakat aslında sadece isimlerden meydana gelmiş olan eşyanın hakikati ortaya çıkmış olur. Eşyanın hakikatini arayanlar neticede bu mertebenin idrakine ulaşırlar.

Bu hüküm de **Hakk**'ın hükmüdür ve gerçekte görüldüğü gibi her şey O na döndürülmektedir, burada **döndürülme** kelimesi çok iyi anlaşılmalıdır.

Bu mertebe, kişinin kendi İlâhi varlığı, ile ef'âl âleminin birleştiği, bütünleştiği ilk **tevhid** mertebesidir.

İşte bu yüzden burası dostluk, yani **hullet** mertebesidir. **İbrâhim** (a.s.) mın **halil** olması bu yüzden dir.

Kendinin ve bütün varlıktaki fiillerin **Hakk**'ın fiilleri olduğunu, dolayısıyla kendi vasıtasıyla **Hakk**'ın icraatta bulunduğunu idrak etmesidir. Bu mertebenin kemâli (**fenâ-i ef'âl**) dir. Bu mertebe de kesin olarak bilinmelidir ki; **âfakta** ve **enfüste** hiç bir şeyin faaliyeti yoktur, bütün faaliyette **Hakk'a** mahsustur.

(**LÂFAİLE İLLÂLLAH**) dır.

Mevzuumuz la ilgili bir kaç Âyet-i Kerime ile yolumuza devam edelim.

Kûr'ân- Keriym; Nisâ Sûresi; (4/125) Âyetinde şöyle ifade edilmiştir.

﴿١٢٥﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجَهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

"Ve men ahsenü dinen mimmen esleme vechehü lillâhi ve hüve muhsinün vettebea millete İbrâhime hanifen vettehazellahu İbrâhime haliylâ."

Meâlen: **125. Ve din itibariyle daha güzel kimdir, o kimseden ki, muhsin olduğu halde yüzünü "vechini" Allah Teâlâ'ya teslim etmiş, ve hânif olarak İbrahim'in milletine tâbi olmuştur. Allah Teâlâ da İbrahim'i bir dost edinmiştir**

Âyet-i Kerime de belirtildiği gibi bu mertebenin gerçek hâli, **İbrâhim** milletine tabi olup, "**vechini**" mutlak mânâ da **Ulûhiyyet** mertebesine teslim etmiş olmaktadır.

Bu teslimiyet neticesinde kendisine "**haliyl**" (Esmâul hüsnâ) dostluk elbisesi giydirilen sâlik bu mertebe de yol almağa başlar, ve varlığını Esmâi İlâhiyyeler kaplamış olur. Böylece kendinde zuhura gelen yaşantı, "**fiiller**" o isimlerin **mânâ**ları ve zuhurları olmuş olur.

Kûr'ân-ı Kerim; Nahl Sûresi; (16/120) Âyetinde şöyle ifade edilmiştir.

﴿١٢٠﴾ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا
وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿﴾

Meâlen: "**İnne İbrâhime kâne ümmeten kâniten lillâhi hanifen ve lem yekü minel müşrikin.**"

120. Muhakkak ki İbrâhim, -başlıca- bir ümmet idi. Allah'a itaat ediyordu, batıldan uzak idi ve müşriklerden olmuş değildi.

İbrâhim (a.s.) kendi zamanına kadar gelmiş olan insanlığın en üst idrak seviyesine ulaşmış gönül ehli bir Peygamber idi. İlk def'a kendinde bütün Esmâi ilâhiyye toplu olarak zuhurda idi. Her bir isim kendi özelliği ve görevi itibariyle bir ümm'mettir, ve üreticidir, Ef'âli İlâhiyye bu isimlerin mânâlarıyla sûretlenip zuhura çıkmaktadırlar.

Hâl böyle olunca bir kimse varlığında ne kadar çok esmâi ilâhiyyeyi faaliyete geçirebiliyorsa o kadar **ümmet-i** vardır, demektir.

Yaşadığı devre kadar en geniş şekilde İsimlerin mânâlarını fiiller olarak zuhura çıkarabilen **İbrâhim** (a.s.) bu yüzden Esmâ-i İlâhiyye Ümmet-i idi.

Bütün bunları varlığında cem ettiğinden kendisi tek bir ümmet-ti vasfını almış ve Tevhid-i Ef-âl mertebesinin babası olmuştur.

Âdem (a.s.) ma İsimler **öğretildi:**

İbrâhim (a.s.) ma ise İsimler **giydirildi:** Bu yüzden ALLAH-ın dostu oldu.

﴿١٣٥﴾ وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا
قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿﴾

"Ve kâlû künü hüden ev nasâra tehtedü, kûl bel millete İbrâhime hanifen ve mâ kâne minel müşrikin."

135. Ve dediler ki: Yahudi veya Hıristiyan olunuz ki hidayete ermiş olasınız. De ki: Biz hânif olarak İbrahim'in milletine tâbi bulunmaktayız. O müşriklerden değildir.

Kendisinde bütün Esmâ-i İlâhiyyenin zuhuru olduğundan genel **mânâ** da eşyanın

hakikatine vakıftı, her varlıkta **Hakk**-ı müşahede ettiğinden, **Hakk**-tan gayrı bir şey göremedi. Bütün varlığı birlediğinden, **gayr**-a yer kalmadı ki; **şirk** ihtimali olsun.

Bu anlayış ve idrâke gelen kişilerde ancak **şirk-i zahiri** ortadan kalkmış olabilir. Bu merteye fiiller şirkinin ortadan kalkıp Tevhid-i Ef'âlin başlayıp, yaşandığı yerdir.

قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي

“Kâle inni câilüke linnâsi imamen, kâle ve min zürriyyeti.”

Meâlen: **Cenâb-ı Hak- dedi ki: Ben seni insanlara İmam kılacağım. O da dedi ki: Zürriyetimden de;**

Bu Âyet-i Kerime de **İbrâhim** (a.s.) mın **Tevhid-i Ef'âl** mertebesinin **İmam-ı** olduğunu açık olarak görmekteyiz. Kendisinin; Zürriyetimden de; duası bu günlere Hatta; kıyamete kadar gelecek sâliklerin de üzerinedir. Kim ki bu mertebeye ulaştı. Seyrinde fiili şirkten kurtulmuş, mânen **İbrâhim** (a.s.) mın zürriyyetinden olmuş olur.

ALLAH (c.c.) lühü cümlemizin idrakini açsın. Âmin.
Bu mevzuda daha geniş bilgi altı Peygamber isimli kitabımızın **İbrâhim** (a.s.) bölümün de gelecektir.

Bu mertebede yapılacak zikir değişikliğini kısaca belirtmeğe çalışalım.
Bu mertebenin özelliği, âfaki mânâ da **Tevhid** idrakine doğru yol almağa başlamaktır.

Derse başlarken çekilen **(700)** adet “Kelime-i Tevhid” **(100)** adet eksiltilecek **(600)** e düşürülecek, geçen derslerin **idrâki ve hâli** ni belirten Âyetler bırakılacak, verilen sayılar da **Esmâlar**’a devam edilecek, yine verilen sayıda **FETTAH** zikrine devam edilecek. Sonra.

(100) adet bu mertebenin kelimesi olan **(lâ fâile illâllah)** ilâve edilecek
Daha sonra bu mertebenin **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetleri en az (33) çer defa çektikten sonra yine üç ihlâs bir fatiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) min ehli beyt hazarâtının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz.

Ancak, dersimiz daha ileride ise bu duayı son dersimizin sonun da yaparız diğerleri de böyle devam eder.

DOKUZUNCU BÖLÜM

“ TEVHİD-İ ESMA ”

Tevhid-i Esmâ:	İsimlerin birliği, anlamındadır.
Makamı:	“Tenzih” dir.
Zikri:	“Ya VAHİD ” dir.
Âlemi:	“Âlemi Melekût” tur, âlemi ervah, âlemi hayal de denir.
Peygamberi:	“MÛSÂ” (a.s.) dir.
Lâkabi:	“Kelimullah” dir.
Kelimesi:	“ Lâ mevcude illâllah ” dir, yani, mevcud olan ancak, ALLAH’dır.
Seyr-i:	“Seyr-i ilâllah” “ALLAH’a seyr” dir.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr’ân-ı Kerîm; Bakara Sûresi (2/115) Âyetinde bu mevzua işaret vardır.

﴿١١٥﴾ وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ
وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

“Velillâhil meşriku vel mağribu fe eynema tüvellu fesemme vechullah, innellahe vasiun aliyim.”

Meâlen: **115. Doğu da, batı da Allah’ındır. Nereye dönerseniz Allah’ın vechi oradadır, şüphe yok ki Allah Teâlâ’nın rahmeti geniştir, o herşeyi bilendir.**

Hâli: Bu mertebenin hâli ile hallenmektir.

Kûr’ân-ı Kerîm; Rahmân Sûresi; (55/26-27) Âyetlerinde bu hale işaret vardır.

﴿٢٦﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾
﴿٢٧﴾ وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾

“Küllü men aleyhe fe’nin ve yebka vechü Rabbike zülcelâli vel ikram”

Meâlen: **“Varlık âleminde bulunan her KİM’lik fanidir, ancak yüce ve ikram sahib Rabb’inin VECHİ, varlığı bakidir.”**

Yaşantısı: Tevhid-i Esmâ ya varan kişinin sıfatı tevhid mertebelerini daha ince bir sezgi ile idrak etmeye başlamasıdır.

Kişi, Tevhid-i ef’alde, fiilleri birlemişti, bu def’a fiilleri meydana getiren isimle-

ri birlemesi gerektiğini anlamaya başlamasıdır.

Her fiilin (ESMÂ'ÜL HÜSNÂ) ALLAH'ın güzel isimlerinden birinin zuhur yeri olduğunu kavrar. Bu makamın anahtarı ve yükselticisi (**VAHİD**) ismidir, işaretini ehli bilir. Mürşidinin himmeti irşadidir.

Hakikat mertebesi nin devamıdır.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

Bu mertebeye de kişi daha evvelce, Tevhid-i ef'alde gördüğü fiil birliğini bu def'a fiilleri meydana getiren ve onlara **KİM**'lik veren **İSİM**'lerde görüp (ESMÂ'ÜL HÜSNÂ) "ALLAH'ın güzel isimleri" ni birlemeye çalışacaktır. Epey gayret isteyen bu idrak ve yaşam da Hakk'ın yardımı ile olgunlaştırılır.

Kişi de varlığın ve fiillerin kaynağının (ESMÂ ÂLEMİ) olduğu bilinci yerleşince bu yaşam kişiyi (**TEZİH**)i bir yaşama doğru götürür. Gerçek (**TENZİH**)i "**noksan sıfatlardan arındırma**" bu mertebeye ulaşan kimseler yapabilir.

Taklidi (**TENZİH**)den tahkiki (**TENZİH**)e ancak bu mertebenin ilmi ve anlayışı ile geçmek mümkündür. Gerçek bir (**TENZİH**) anlayışına ermenin tek şartı ise, evvelâ kişinin kendi gerçek varlığını tahlil ederek düşünce ve anlayışında ki noksanlıkları gidererek gerçek bir (**İLÂH**) anlayışı ile (**TENZİH**)i hakikatleri idrak ederek, (**TENZİH**) etmesi mümkün olabilecektir.

Aksi halde yapılan lâfzi ve hayali tenzihlerle (**ALLAH**) (c.c.) lühü hakkında (**şunu yapar, veya, bunu yapmaz,**) gibi hayali anlayışlarla O nun hakkında hüküm vermek olur ki; bu da ne edebe ne gerçek ilme ve ne de nezaket kurallarına uymayan bir davranış olmuş olur.

Bu mertebeye ilk olarak gerçeği itibarile **MÛSÂ** (a.s.) ma ve ondan da Beni İsrâil kavmine verilmiştir. Ancak onlar daha ziyade madde ve paraya düşkün olduklarından, bu hakikati idrak edememişler, madde de aramışlar ve neticede **maddeperrest** olmuşlardır.

Doğu da batı da Allah'ındır, nereye dönerseniz Allah'ın isimlenmiş vechi orasıdır" diye buyuran kelâmı ilâhi bu mertebeyi çok açık bir şekilde anlatmaktadır.

Bu mertebeye sâlik "**Vahid**" ismi ile birlikte "**Lâ Mevcude İllâ Allah**" kelimesini fırsat buldukça çekmelidir.

"Gözükten her şey ve oluşan her fiil bir esmânın zuhurudur" **idrâkine** ulaşan kişi "**Sıratullah**" "**Marîfetullah**" "**Allah bilgisi**" yolunda epey menzil almış demektir.

"Varlık aleminde bulunan her "kim"lik fânidir, ancak yüce ve ikram sahibi Rabb'inin varlığı bakidir." "**Kelâmı ilâhi**"si bu mertebenin kemâlini anlatmaktadır.

Bu mertebeye bir hayli çalışma neticesinde varlıklardaki "**İzâfi Kim**"likler düşer ve onların yerini "**Celâl ve İkrâm sahibi**" olan Allah'ın güzel isimleri, "**Esmâ'ül Hüsnâ**" alır.

Daha evvelce varlıklarının kendine ait olduğu "**zan**"edilen isimler düşmüş, gerçek, yerine konmuş olur. Aslında gerçek zaten, yerindedir, fakat bizdeki yanlış bilinç ve uygulama yerini doğrusu ile değiştirmiş olur.

Bu mertebenin kemâli "**Fenâ-i Esmâ**" yani izâfi isimlerin fenâ (**son**) bulması'dır. Bir başka deyişle kendi varlığında ve dışarda gördüğü, hissettiği her varlığın Allah'ın güzel isimlerinden meydana geldiğini bilmesi ve Onu bütün noksanlıklardan mutlak "**Tenzih**" ederek yaşamasıdır.

"**Mertebe-i Müseviyyet**"in tahsil yeri ve mertebesi, eymen vadisinin hakikati de burasıdır.

Nefs-i Sâfiye ye kadar süren seyr, "**Sırat-ı Müstakîm**" tevhîd-i ef-âl den sonra devam eden seyr ise "**Sıratullah**"tır.

Kûr'ân-ı Kerîm; Şûrâ Sûresi; (42/53) Âyetinde bu hale işaret vardır.

﴿٥٣﴾ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِلَّا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

"Sıratillâhillezi lehü mâfisse mavati ve mâ fil'ardi elâ ilellahi tesîrul umur"

Meâlen: **53. O Allah'ın yoluna ki, göklerde ne varsa ve yerde ne varsa hep O'nun dur. Agâh ol! Bütün işler Allah'a dönüp varacaktır.!**

Bu bahsi de burada bitiriyoruz, daha fazlasını tadarak yaşamak temennisiyle. gayret bizden, yardım ve muvaffakiyyet Allah'dan dır. (c.c.)

Bu mertebede de yapılacak zikir değişikliğini kısaca belirtmeğe çalışalım.

Bu mertebenin özelliği, âfaki mânâ da **Tevhid** idrâkine doğru yol almağa devam etmektir.

Derse başlarken çekilen **(700)** adet "Kelime-i Tevhid" **(100)** adet daha eksiltilerek **(500)** e düşürülecek, verilen sayılar da **Esmâlar**'a devam edilecek, yine verilen sayıda **VAHİD** zikrine devam edilecek.

Sonra. **(100)** adet bu mertebenin kelimesi olan **(lâ mevcude illâllah)** ilâve edilecek. Daha sonra bu mertebenin **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetleri en az (33) çer defa çektikten sonra yine üç ihlâs bir fatiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) min ehli beyt hazaratının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz.

Ancak, dersimiz daha ileride ise bu duayı son dersimizin sonun da yaparız diğerleri de böyle devam eder.

Bu mevzuda daha geniş bilgi altı peygamber isimli kitabımızın **Mûsâ** (a.s.) bölümünde gelecektir. Fakat en verimli eğitim yolu sohbetir.

Kelime-i Tevhid kitabımızın, Tevhid-i Esmâ, bölümünde de bu mevzu ile ilgili bilgiler vardır oraya da bakılabilir.

ONUNCU BÖLÜM

TEVHİD-İ SIFAT

Tevhid-i Sifat:	Sıfatların birliği anlamıdır.
Makamı:	"Teşbih (benzetme) dir. "fena fillâh" Allahta fani olmaktır.
Zikri:	"Ya Ahad "dir.
Alemi:	"Alemi Ceberrut"tur, (<u>Hakikati Muhammedi</u>)dir.
Peygamberi:	"İsâ" (a.s.) dır.
Lâkabı:	"Rûhullah" dır.
Kelimesi:	"lâ mevsufe illâ Allah" (<u>sıfatlanmış olan ancak Allah'tır</u>)
Seyri:	"Seyri fillâh" <u>Allah'da seyir</u>

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr'ân-ı Kerîm; Âli İmran; (3/185) Âyetinde

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ
"küllü nefsin zaikatül mevti"

Meâlen: **"her nefis ölümü tadacaktır."**

Hâli: Bu mertebenin hâli ile hallenmektir.

Kûr'ân-ı Kerîm; Bakara Sûresi; (2/253) Âyetinde, bu hâle işaret vardır.

وَإِيْدِنَاهُ بِرُوحِ الْقُدْسِ

"ve eyyednahü birûhil kûdüsü"

Meâlen: **"biz onu rûhül kûdüs ile destekledik."**

Yaşantısı: Bu mertebede kişi daha evvelce bu varlığın **"Esmâül Hüsna"** Allah'ın güzel isimlerinden kaynaklandığını idrâk etmişti.

Bu defa isimlerin dahi kökenlerinin Allah'ın sıfatlarına **"Sıfatı Subutiye"** yani (**hayat, ilim, irade, kudret, kelam, semî, basar**)a dayandığını ve herşeyin aslında bu sıfatlardan kaynaklandığını anlamaya başlar.

Bu makamın anahtarı ve yükselticisi **"Ahad"** ismidir. Burada zikredilen **"Ahad"** Ahadiyyet mertebesi değil, **"Ahad"** ismidir. İşaretini ehli bilir. Mürşidinin himmeti, irşadıdır. **"Hakikat mertebesi"**nin devamıdır.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

Bu mertebede kişi daha evvelce "**Tevhid-i Esmâ**"da gördüğü isim birliğinin aslında "**Sıfat birliği**"ne dayandığını idrak etmeye başlar.

"**Sıfatı subutiye**" diye bilinen Cenâb-ı Hakk'ın **yedi sıfatı** başta olmak üzere bütün sıfatlarının faaliyetlerinin iyi idrâk edilmesi için çok çalışmalıdır.

Bu mertebeye ulaşıncaya kadar epey yükselme kaydeden sâlik; burada bir mertebe daha yükselir ve "**Tenzih**"ten "**Teşbih**"e ulaşır.

Daha evvelce HAKK'ın varlığını, isimler düzeyinde batında müşahede etmiş iken; bu defa zahirde **Sıfat** mertebesinde müşahede etmeye başlar.

Her varlıkta **HAKK**'ın bir sıfatını görüp; her şeyi ona göre değerlendirir.

"**Her nefis ölümü tadacaktır**" hükmü ilâhisi bu hâli ne güzel anlatır.

Nefs kelimesi ile anlatılmak istenen mânâ; İnsânda bariz olarak benliğinin en geniş mânâ'da ki; vasfı olmakla birlikte, diğer varlıklarda da mertebeleri itibariyle, böyledir.

İşte, her varlıktaki "**birimsel nefis**" ölümü tadacaktır.

Ondan sonra, "**kendi nefisleri üzerine şahid oldular**" hükmüyle de; gerçek İlâhi nefislerini **teşbih** mertebesinde müşahede etmiş olacaktırlar.

İdrâk ve yaşantısı oldukça zor olan bu mertebede sâlik, tüm sıfatlarının Hakk'ın sıfatları olduğunu idrâk etmeye ve bu anlayış içinde hayatını sürdürmeye devam eder.

Âdem (a.s) hakkında buyurulan, "**ben ona Rûhumdan nefh ettim**" hükmü daha, daha kemâle ulaşarak,

İsâ (a.s) hakkında, "**biz ona rûhumuzdan nefh ettik**" şeklini alır. "**Biz**" ifadesi ile ondaki sıfatların, kendi sıfatları olduklarını açık olarak belirtmiştir.

"**Biz onu Rûh'ul Kûdüs ile destekledik**" kelâmı ilâhisi ile de; bu mertebenin **mukaddes** bir meretebe olduğu anlatılmıştır.

Bu mertebeye ulaşan kimseleri **izâfi babaları** kalmaz çünkü "**fenâ fillâh**" Allah'da fâni ve yok olmuşlardır.

Bunların babaları "**Rûh'ul Kûdüs**"tür.

İnsânlık seyrinin kemal yolunda "**fena fillâh**" ve **teşbih** ifadesi ile de belirtilen "**İseviyyet**" mertebesini Hıristiyanlar, içlerinde çok azı müstesna ne yazıkki hiç anlayamadılar.

Bu yüzden (üçlü ALLAH) yani "**Baba,oğul Rûh'ul Kûdüs**" ifadeleriyle izaha çalıştılar. İsâ (a.s).mın gerçek makamını idrâk edemediler.

Hak'ta fâni olanın kendine has bir yaşantısı olamayacağından **İsâ** (a.s).mın şeriatı da yoktur.

Mûsâ (a.s.) şeriatına uymaya çalışan Hıristiyan âlemi, işte bu yüzden tam bir kargaşa ve belirsizlik içindedir.

Ne acı durumdur ki ellerinde **KÛR'ÂN** gibi çok yüce bir hükümler manzumesi ve İlâhi kelâmı bulunan İslâm müntesipleri de onların inançlarına, kendi geçici hevesleri uğruna âlet olmakla her türlü yaşamlarına özenmekte ve büyük bir iştah ile onları örnek almaktadırlar.

"**Fenâ Fillâh**" mertebesine ulaşan kişinin karşılaşacağı epey zorluklar vardır ki; bunun en önemlisi "**kayıdsızlığa**" düşmesidir.

Hiç bir şeyle kayd altına girmek istemez, çünkü **HAKK**'ta fâni olmuştur. Burada kalmak oldukça zordur.

Eğer farkında olmadan tekrar eski birimsel nefisine düşerse, **inkârcı zındık** olur, çok tehlikeli bir haldir.

Kurtuluşu "**Ahad**" ismiyle birlikte "**La mevsufe illelah**" zikrini fırsat buldukça çekmeli, rehavete ve gevşekliğe düşmemelidir.

Kendi sıfatlarının ve âlemdeki bütün sıfatların "**ALLAH**"ın sıfatları olduğunu idrâk edip böylece bu mertebeye yaşamını sürdürmelidir.

Kûr'ân-ı Kerîm'de bu hakikati ilk idrâk eden kişinin **İsâ** (a.s.) olduğu bildirilmiştir.

Hazmı ve yaşamı oldukça zor olan bu mertebeyi Allah (c.c.) arzularına kolay getirsin, gayret bizden, yardım ve muvaffakiyyet Allah'dandır. (c.c.)

Bu bahsi de burada bitiriyoruz, daha fazlasını tadarak yaşamak temennisiyle. gayret bizden, yardım ve muvaffakiyyet Allah'dandır. (c.c.)

Bu mertebede de yapılacak zikir değişikliğini kısaca belirtmeğe çalışalım.

Bu mertebenin özelliği, âfaki mânâ da **Tevhid** idrakine doğru yol almağa devam etmektir.

Derse başlarken çekilen **(700)** adet "Kelime-i Tevhid" **(100)** adet daha eksiltilecek **(400)** e düşürülecek, verilen sayılar da **Esmâlar**'a devam edilecek, yine verilen sayıda **AHAD** zikrine devam edilecek.

Sonra. **(100)** adet bu mertebenin kelimesi olan **(lâ mevsufe illâllah)** ilâve edilecek. Daha sonra bu mertebenin **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetleri en az (33) çer defa çektikten sonra yine üç ihlâs bir fatiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) min ehli beyt hazaratının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz.

Ancak, dersimiz daha ileride ise bu duayı son dersimizin sonun da yaparız diğerleri de böyle devam eder.

Bu mevzuda daha geniş bilgi altı peygamber isimli kitabımızın **İsâ** (a.s.) bölümünde gelecektir. Fakat en verimli eğitim yolu sohbetir.

Yeri gelmişken, faydalı olur düşüncesiyle, bu mevzu ile ilgili **Kelime-i Tevhid** kitabımızın, "Tevhid-i sıfat" bölümünü de buraya ilâve etmeyi uygun buldum.

*
*   *
*

Bu mertebeye ulaşıncaya kadar epey yükselme kaydeden salık, burada bir mertebe daha yükselir ve "**tenzih**"ten, "**teşbih**"e ulaşır.

"**Mertebe-i İseviyyet**"in tahsil yeri "**Rûhül Kûdüs**"ün bâtinen zuhur mahallidir. "**İlâ ilâhe ell**" müşahade ile "**ah**" kısmı ise, lâfızla söylenmektedir.

Müseviyyet meşrebinde olanlar dokuz **(9)** da yani "**allah**" lâfzının **birinci** (1.) "**lâm**"ında,

"**İseviyyet mertebesi**"nde olanlarda on **(10)** da yani "**allah**" lafzının **ikinci** (2.) "**lâm**"ında kalırlar, ki burası da okunuşu itibariyle "**ellâ**"dır.

O halde onların "kelime-i tevhid"leri "**ilâ ilâhe illâ ellâ**" olur.

"**allah**" lafzını mânâ ve gerçeği ile oluşturmamışlar "**ilâ ilâhe**" (ilâhlar yok) "**illâ ellâ**" (ancak ancak) diye hayal âleminde uçuşup durmuşlar;

sonra tekrar geri dönüp "**ilâhe**"ye yönelerek, "**mutlak ilâh**"a erişmeden hayallerinde kurdukları ilâhlarla baş başa yaşamışlar. İçlerinden çok azı kendi ulaştıkları menzilde tutanabilmişlerdir.

Çünkü buradan sonra ulaşmaları lâzım gelen menzil onbirinci **(11.)** mertebedir, ki bu ise, **"allah"** lafzında bulunan ancak yazıda ve görüntüde olmayan sadece **lâfızda** söylenen **"allah"** lafzının ikinci **(2.)** gizli **"elif"**idir.

İşte yazıda ve görüntüde olmayan sadece lafızda olan bu **"elif"**e ulaşmak, onlara korku, titreme ve haşyet verdi, çünkü burası **varlık** ve **yokluk** sınırındadır.

İseviyyet hakikatini yaşayanlar mertebeleri gereği **Hakk'ta** fâni olup **"lâ ilâhe illâ ellâ"** (ilâhlar yoktur) dedikten sonra, kendilerini Hakk'ta fani etmiş olduklarından **"illâ ella"** diyerek, fakat neyi tasdik edeceklerini oluşturamadıklarından halsiz düşüp öylece kalmışlardır.

Bu mertebenin taklitçileri ise, **"lâ ilâhe illâ ellâ"** derken kolaylarına gelip **"lâ ilâhe illâ ilâhe"**ye dönüştürüp gerilere dönerek, tekrar kesrete ve putperestliğe dönmüşlerdir.

İşte İsa (a.s.) dünyaya dönmeden evvel son kalan iki (2) mertebeyi idrâk edecek ve böylece **"allah"** lafzını gerçekten idrâk ederek söyleyecek ve **"Muhammedi"** olacak ve tekrar dünyaya geldiğinde **"şeriat-ı Muhammedi"** ile amel ve tatbikatta bulunacaktır.

Daha evvelki bölümlerde **"Kelime-i Tevhid"**in **"nüzü"** inşisini, sonra da **"uruc"** çıkışını ve ayrıca çıkılışını da izah etmeye çalışmıştık ve onuncu **(10.)** mertebeye yani **"allah"** lafzının ikinci **(2.)** **"lâm"**ına **"Mertebe-i İseviyyet"**e ulaşmıştık.

Fakat bu sefer önümüze, **lâfızda** olup da yazıda, görüntüde olmayan bir "mertebe" **"elif"** çıkmıştı.

İşte bu **"elif"**in vücudunun olmayışı **"sidre-i münteha"**dır.

Cebrâil (a.s.) in **"yanarım"** dediği Hz. Peygamberin **"yanarsam ben yanayım"** deyip yükseldiği yerdir ve oraya ancak gerçek **"muhammedi"**lere yol vardır.

Onuncu (10.) mertebedeki sistem diğer mertebelerdeki sistem gibi değildir. Buradan karşıya **"elif"**e ulaşmak, diğerlerinde olduğu gibi burada da imkânsızdır, çünkü bir **vücut** yoktur; sadece **lâfız ve mânâ** vardır.

Oraya geçmek için onuncu (10.) mertebede bekleyen kimselerin onda yapacakları birşeyleri yoktur, çünkü oranın sakinleri **"fena fillâh"**da fâni olmuş buldukları yerde tam sakin olmuş gibi, hareketsiz görünürler.

Bu hallerinden dolayı kendilerinde kalkıp da bir sonra ki aşamaya ulaştırmak için yapacakları talepleri de yoktur, çünkü olamaz.

Buradan yukarıya ancak seçilerek, başkaları tarafından alınarak götürülürler.

O da şöyle olur; kendilerinden geçmiş **Hakk'ta** fâni vaziyette sakin olarak beklemede olanlara **onbirinci** (11.) **"muhammediyyet mertebesi"**nden bir elçi yollanır; yanlarına geldiğinde **"fâni"** olduklarından farkına varmazlar, ancak o elçi onlara yavaş yavaş dokunur. Bazıları uyanır, bazıları hiç uyanmazlar.

Uyananlar yarı dalgın olanlardır, derecelerinin eksik yapanlardır.

Uyanmayanlar ise, gerçekten **Hakk'ta** fâni olmuş, Hakk tecellisi içinde kendilerini tamamen kaybettiklerinden uyanamamışlardır.

İşte bunların arasından seçilen bazı **"fena fillâh"** sakinleri, oradan alınarak o mertebenin başka bir bölümünde yeni bir ameliyeye tabi tutulurlar.

Şöyleki, kendilerinde, bâtınlarında kemâle ermiş, **"hakikat-i İseviyye"**nin mânâsını alır, cesedini orada bırakırlar,

"mânâyı İseviyyet"in kulağına (yeni doğan çocuğun kulağına okunan Ezân-ı Muhammedi gibi) **"Ezân-ı Muhammediyye"**yi okurlar;

o andan itibaren, "mânâyı İseviyye" "mânâyı Muhammediyye"ye dönüşür ve onbirinci **(11.)** mertebenin kapıları açılmış, böylece o mertebenin **namzeti** olmuş olurlar.

Bu ameliyeden sonra gelen elçiler, onuncu kattan seçilen çok az sayıda olan namzetlerle, görünmeyen "**elif**"in sakinleri olmak ve oranın halini tahsil etmek üzere onbirinci (11.) kata yükseltirler. Bu merteye "**Tevhid-i Zat**"tır.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

"T EVHİD-İ ZAT"

- Tevhid-i Zat",** Zatların birliği anlamındadır.
- Makamı:** "Tenzih-i ve Teşbih-i Tevhiddir" Cem, yani toplamadır.
"Baka billâh" (Hakk'ta baki olma) demektir.
- Zikri:** "Ya **Samed**"dir.
- Âlemi:** "Zat âlemi" ("Âlemi lâhud")
- Peygamberi:** "**Muhammed Mustafa**" (SAV). dır.
- Lâkabı:** "Habibullah"
- Kelimesi:** "**lâ mağbude illâllah - lâ ilâhe illâllah**" dır.
- Seyr-i:** "Seyri meaallah" Allah'la beraber seyirdir.
- Sûresi:** "**İhlâs Sûresi**" dir.

İdrâkî : Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr'ân-ı Kerîm; Âli İmran Sûresi; (3/18) Âyetinde bu mevzua işaret vardır.

﴿١٨﴾ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

"şehidellahü ennehü lâ ilâhe illâ hüve"

Meâlen: "**Allah kendi kendine şahittir, ki ondan başka ilâh yoktur.**"

Hâli: Bu mertebenin hâli ile hallenmektir.

Kûr'ân-ı Kerîm; Tâ- He Sûresi: (20/14) Âyetinde bu hâle işaret vardır.

إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي

"inneniy enallahü lâ ilâhe illâ ene fabüdniy"

"şüphesiz ben allahım benden başka ilâh yoktur artık bana ibadet et"

Yaşantısı: Daha evvelki mertebede Hakk'ta fâni olup, kendini "**kayıp/gâib eden**" yok olan sâlik, eğer bu mertebeye ulaşırsa, tekrar kendine gelir.

Fakat bu kendine geliş eski haliyle değil yeni hâliyle ve çok lâtif olacaktır. Onu gören yine eskisi gibi o hâliyle zanneder.

Fakat bu defa o "**Hakk ile bâki/baka billâh**" olarak hayatına devam etmeye başlar.

Bu kişinin ahlâkı "**tahallâku bi ahlâkillah**" hikmeti gereği "Allah'ın ahlâkıyla ahlâklânmaktadır." Acaip bir yaşamdır. Muhafazası oldukça zordur.

Bu makamın anahtarı ve yükselticisi "**Samed**" ismidir.

"Marifet mertebesi"nin başlangıcıdır.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

Sâlik daha evvelce varlığın **Allah'ın sıfatlarından** meydana geldiğini idrâk etmiş ti.

Bu mertebede sıfatların dahi kökenlerinin **Allah'ın zâtına** dayandığını ve varlıklarını ondan aldığını idrâk eder.

Bütün varlık, "**ef'âl,**" "**esmâ,**" "**sıfat,**" ve "**zat**" âlemleri ile birlikte, bir bütün ve bu bütünü de özünün "Allah c.c." olduğunu iyice anlayıp bu mertebede tam bir mutmain/tatmin olanlardan olur.

Hadiselere, kesret yani çokluk gözüyle bakan kişi, yazıyı kalemin yazdığını zanneder.

Vahdet yani birlik gözüyle bakan ârif kişi ise,
evvelâ kalem,
sonra kolu,
sonra bedeni,
daha sonra da, kafayı yani akılı görüp idrâk eder,
ki yazının oluşmasında mutlak hakimiyet akıldadır.

Eğer akıl olmasa bütün bu faaliyet hiç olmazdı.
Azalarda ve kalemde meydana gelen hareket, akılın yani **zâtın ürünüdür, diğerleri** vasıta ve zuhur mahalleridir.

Bu mertebenin kemâli, "**fenâ-i zat**"tır, zatların fâni olmasıdır.
Kendi zatının ve âlemdeki bütün zatların, aslında Allah'ın zatından başka bir şey olmadığını idrak eder ve yaşar.
Böylece izâfi varlığını, zâtını kaybetmiş;
onun yerine **Hakk'anî varlığını, zatını** bulmuş,
Hakka meczup (Hakla bâki) "bâka billah" olmuştur.

Artık bu kimseler ölmezler. Çünkü ölmeyen evvel ölüp, daha bu dünyada iken **Hakk'**la ve **Hakk'**ta dirilmişlerdir.

İşte "**ihlâs'ı şerif**"i ancak bu kimseler gerçek mânâsı ile okuyabilirler ve yaşarlar.

"**Kelime-i tevhid**" dahi geniş hâli ile bu mertebede tam ifadesini bulur.

"**Allah kendi kendine şahittir ki ondan başka ilâh yoktur**" kelâmı ilâhisi bu hâli ne güzel izah eder.

Her Âyetin bir doğuş yeri vardır, işte bu Âyetin doğuş yeri de, **ZAT** âlemdir.

Kûr'ân-ı Kerim-i okurken; hangi Âyetin, hangi âlemi, hangi mertebeyi anlattığını idrâk etmemiz bize çok şey kazandıracaktır.

Gerçek Kûr'ân okumak yukarıda bahsedilen mertebeleri idrâk ettikten sonra; ancak, mümkün olur.

Beşeriyet ve benlik kalıpları içinde Kûr'ân-ı Kerimi okumak ne yazık ki onu sadece ef' âl yani fiil ve madde kalıpları içinde çok sınırlı bir mânâ ile anlamaktan öteye geçmez.

Allah (c.c.) bütün mü'minleri gerçek Kûr'ân okuyanlardan eylesin. Âmin.

Kûr'ân-ı Kerim Tâ-He Sûresi (20/14.) Âyetinde;

اِنِّى اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدْنِىْ

"**inneniy enallahü la ilahe illa ene fagbüdniy**"

"**Şüphesiz ben ALLAH'ım, benden başka ilah yoktur, bana ibadet et**"

"**kelâm-ı ilâhi**"si bu mertebede şüphesiz olarak bütün varlığın Hakkın varlığı olduğunu ve ibadetin sadece ona yapılması gerektiğini açık olarak emir ile bildiriyor.

Bu mertebede yapılan ibadetin ismi "**ubudet**"tir. Bunun nasıl bir ibadet olduğunu oraya ulaşan ehli bilir.

Bu ibadet, kesret yani çokluk âleminde yaşayan kimsenin ibadetine benzemez. Bunlar, "**Salâtu Daimun**" devamlı namaz içindedirler.

"**Ef'âl âlemi**", "**esmâ âlemi**", "**sıfat âlemi**", ve "**zat âlemi**"nin namazlarını; her mertebenin hâli gereği, yerine getirirler ve ibadette kemâl ehlidirler.

Bunları dışardan tanımak mümkün olmaz. İbadetleri sadece Allah'a olur. Allah c.c. kendine has kulları arasına almış olduklarını kendine ayna eylemiştir.

Dilerse; bu mertebede cezbeli olarak bırakır,

Dilerse; bir mertebe daha verip tekrar geriye döndürür.

Burada yaşayan kimsenin işi sadece Hakk iledir, ondan başka varlık göremez, "**görmediğim Allah'a ibadet etmem**" der.

Bu engin idrâk ve müşahede içerisinde hoş bir hâl ile hayatına devam eder. Bunlar için korku ve hüznün yoktur, bahtiyar kimselerdir.

Oldukça gayret isteyen bu mertebeye Allah c.c. meraklı ve arzulu olanları çıkarsın, amin.

Bu mertebeye ulaşip "**Zat âlemi**" yaşantısını ilk olarak ortaya getiren kişi, Hz. Muhammed'dir.

"**Tenzih**" ve "**Teşbih**"i birleştirip, "**Tevhid**" eden; oradan da "**Vahdet**"e eren, yani "**Mûseviyyet**" ve "**İseviyyet**" hükümlerini birleştirip; onların ayrı ayrı yollar değil, bir bütünün sistemi içerisinde, onun mertebeleri olduğunu anlatan ve kendi getirdiği "**Vahdet**" hükmü ile de İnsânlığın Allah bilincinde "**Marîfetullah**" en üst mertebeye ulaşmasını sağlayan, nihayet "**Habibullah**" lâkabını alan himmeti yüce kişidir.

Bu mertebenin yolu ancak onun ümmetine ve ona imân edip inananlara açılmıştır. Başka hiç bir şekilde bu mertebeye ulaşmanın imkânı yoktur.

Ahir zaman ümmeti olan bizler, bundan istifade etmesini bilmeliyiz.

Gayret bizden muvaffakiyyet ALLAH'dandır, c.c.

Bu bahsi de burada bitiriyoruz, daha fazlasını tadarak yaşamak temennisiyle. gayret bizden, yardım ve muvaffakiyyet Allah'dan dır. (c.c.)

Bu mertebede de yapılacak zikir değişikliğini kısaca belirtmeğe çalışalım.

Bu mertebenin özelliği, âfaki mânâ da **Tevhid** idrakine doğru yol almağa devam etmektir.

Derse başlarken çekilen **(700)** adet "Kelime-i Tevhid" **(100)** adet daha eksiltilerek **(300)** e düşürülecek, verilen sayılar da **Esmâlar**'a devam edilecek, yine verilen sayıda **SAMED** zikrine devam edilecek.

Sonra. **(100)** adet bu mertebenin kelimesi olan **(lâ mağbude illâllah)** ilâve

Daha sonra bu mertebenin **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetleri en az (33) çer defa çektikten sonra yine üç ihlâs bir fatiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) min ehli beyt hazarâtının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz.

Ancak, dersimiz daha ileride ise bu duayı son dersimizin sonun da yaparız diğeleri de böyle devam eder.

Bu mevzuda daha geniş bilgi altı peygamber isimli kitabımızın **Muhammed** (a.s.) bölümünde gelecektir. Fakat en verimli eğitim yolu sohbetir.

Yeri gelmişken, faydaki olur düşüncesiyle, bu mevzu ile ilgili **Kelime-i Tevhid** kitabımızın, "Tevhid-i zât" bölümünü de buraya ilâve etmeyi uygun buldum.

*
*   *
*

Artık bu kimseler ölmezler, çünkü ölmeden evvel ölüp bu dünyada iken Hakk ile ve Hakk'ta dirilmişlerdir.

İşte "**İhlâs'ı Şerif**"i ancak bu kimseler gerçek mânâsı ile okuyabilirler ve yaşar lar.

"**Kelime-i Tevhid**" dahi buraya gelinceye kadar en geniş hâli ile bu mertebede ifadesini bulur.

Gerçi daha henüz sondaki "**hu**"ya ulaşılmamıştır ama oranın ışıltısı görünmeye başlamıştır.

"**Allah kendi kendine şahittir, ki ondan başka ilâh yoktur.**" kelâmı ilâhisi bu hâli ne güzel izah eder.

Ayrıca "**şüphesiz ben allahım benden başka ilâh yoktur artık bana ibadet et**" kelâmı ilâhisi yine bu hâli bir başka yönden çok açık şekilde izah eder.

Burada yapılan ibadet "**ubudet**" ismini alır.

İbadet, kulun fiili,
ubudet ise, Allah'ın fiilidir.

Bu mertebeye ulaşıp "**zat âlemi**" yaşantısını insânlık tarihinde ilk olarak ortaya getiren kişi "**zuhur mahalli**" Hz. Muhammed (s.a.v.) dir.

Daha evvelce "**tenzih**" ile kayıtlanan "**mertebe-i mûseviyyet**" idrâki.

daha sonra "**teşbih**" ile kayıtlanan "**iseviyyet**" idrâki buldukları yerde kalmış, "**allah**" lâfzındaki gizli "**elif**"e ulaşmamışlardı.

İşte ilk olarak oradaki gizli "**elif**"i müşâhade eden, sonra da "**tenzih**" ve "**teşbih**" i orada birleştirip kendi varlığında "tevhid" ederek,

evvelki **her iki** mertebeye de gerçek birer şahsiyyet kazandırıp, hakikatleriyle ortaya koyup, atıl durumdan faaliyete geçmelerine "İslâm" ismi altında sebep olmuştur.

Böylece "**allah**" isminde bir merhale daha aşılarak, son menzile gelinmiştir.

Bu menzile de "**âlemi ervah**"da kulaklarına "**ezân-ı Muhammed-i**" okunan "**istidat-i ezeli**" sahipleri ulaşabilirler.

Diğerlerine yol yoktur, ancak her istidat sahibi de oraya ulaşamaz, çok gayret ve fedakârlık gerekmektedir.

Bu mertebeyi de belirli bir olgunluk içinde tamamlayan sâliğin ulaşacağı bir mer tebesi kalmıştır, ki o da "**allah**" lafzının "**hu**"sudur.

Buradan karşısındaki "**he**"ye ulaşmayı arzu eden gizli "**elif**", "**he**"nin hasretini çekerek "**ah...**" etmeye başlar;

bu “ah” aslına ve hüviyyetine ulaşma arzusudur, ki böylece herşeyi ile bütünleşmiş olmaktadır.

Ne türlü “ah...” olursa olsun, bu muhabbetlerin hepsinin kaynağı “**hüviyyeti mutlaka**” olan bu “hu”dur.

Kendileri bu sırrı bilseler de, bilmeseler de; bütün aşklar ve muhabbetlerin kaynağı burasıdır. Bu sırrı bilen gerçek Hakk aşıklarının sonu Rabb’larına, diğerlerinin ise, sonu nefislerine çıkar.

“hu” esmâsı “allah” ın yakıcı isimlerindendir.

Ne yazık ki, bu çok büyük hakikatın farkında olmayan bazı kimseler “hu” ismini zikretmeye ve bu yoldan **hüviyyetlerine** ulaşmayı muradeden kimselere, olaya tavırla “hu” “cular” (**ne demekse!?!..**) lâkabını takmakla ne korkunç bir hataya düştüklerinin acaba farkında mıdır?...

Konya’ya Hz. Mevlânâ’yı ziyarete gittiğim bir gündü, “**Makam-ı Mevlânâ**”ya girerken, yazılar bölümünde bir levha (hat) çok dikkatimi çekmişti, uzun zaman önünden ayırlamadığımı hatırlıyorum.

Hattın **üst kısmı**, geniş bir sahada sadece derinden gelip, uzayıp giden bir “Ah.....” idi

Alt kısmında da “Hz. Muhammed (s.a.v.)” yazmaktaydı, ki bu “Ah...” ise “**AH...MED**” idi.

Biz yine seyrimize devam edelim.

Burada “**Kelime-i Tevhid**”

“**lâ ilâhe illâ (*) ellâ**” müşâhade “hu” lâfzendir.

Ancak burada sondaki “**ellâ**” “**İseviyyet**”teki “**ellâ**”ya lâfzen benzemekle bera ber, mânen benzemez; çünkü “**İseviyyet**”teki “**ellâ**”nın “**elif**”i yok: bu mertebede ise, gizli “**elif**” vardır. O zaman mânâ “**el-lâ**” olur.

Baştaki “**el**” (**lâm-ı tarif**) yani “**belirlilik lâm**”ı

sondaki “**lâ**” ise, gizli “**elif**” ile beşeriyetinden, mutlak yokluğa ve oradan mutlak varlığa ulaşılması olur.

Biz tekrar kaldığımız yerden devam ederek Kelime-i Tevhid’in son harfine ulaşip onu da okumağa çalışalım. Bu mertebenin ismi “**İnsân-ı Kâmil**”dir.

on ikinci bölüm

“İNSÂN-I KÂMİL”

İnsân-ı Kâmil: “Kâmil İnsân” anlamındadır.

Makamı: “Ahadiyyet” (Cemül Cem) toplamların toplamı.

Zikri: “Allah” (c.c.) dir.

Âlemi “Bütün âlemler” her alemde gereği gibi hareket etmek

Peygamberi: “Muhammed Mustafa”(s.a.v.) dir.

Lâkabi: “Abdü’hu ve Resulü’hu”

Kelimesi: “İlâ ilâhe illâllah muhammedürresûlüllah” dir.

Seyri: “Seyri anillâh” (Allah’dan seyr)dir. Hakk’tan halka’dır.

Sûresi: “Fatiha” (el hamd) dir.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr’ân-ı Kerim; *Enbiya Sûresi (21/107) Âyetinde bu mevzua işaret vardır.*

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

“ve ma erselnâke illâ rahmetenlil âlemin”

Meâlen; **seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.**

Hâli: Bu mertebenin hâli ile hâllenmektir.

Kûr’ân-ı Kerim; Enfal Sûresi;(8/17) Âyetinde, bu hâle işaret vardır.

وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ

“Ve ma remeyte iz remeyte ve lakinnallahe rema”

Meâlen: **Attığın zaman sen atmadın ancak Allah attı**

Hâli: Hadîsteki, “men reani fekad reel hakk” sözü bu hâli çok güzel anlatmaktadır.

“beni gören ancak Hakk’ı görmüş olur”

Yaşantısı : Daha evvelce Hakk’ta bâki “baka billâh” kendi halinde âlemden habersiz iken sâlik, bu mertebede uyandırılıp kendisine yeni bir elbise giydirilip, tekrar eski beşeriyet âlemine gönderilir.

Dışı, “Şeriat-i Muhammed-i”

İçi, “Hakikati Muhammed-i” ile bezenmiş olduğu hâlde halka çok yumuşak ve müşfik bir şekilde yaklaşır.

İstidat ve kabiliyeti olanları ellerinden tutup daha evvelce kendi geçtiği yolları takip ederek, Hakk'ın huzuruna çıkarıp **Mi'rac** ettirmeye çalışır.

Hayatı böylece devam eder gider.

Dışı "halk",
İçi "Hakk" ile'dir.

Son derece geniş ihatası olan bir mertebedir. Hakkını vermek oldukça zordur. Bu makamın anahtarı devamlı olarak "**ismi celâl**" ve "**kelime-i tevhid**" okumaktır. İşâretini ehli bilir.

Mürşidinin himmeti, "**irşadı**"dır.

"**Marifet mertebesi**"dir.

Buradan sonra kişi kemal ehli olup, başkasına ihtiyacı kalmaz. Sözleri genellikle **ilham**'dır.

İstidadı nispetinde son nefesine kadar mertebesini geliştirebilir. Bu mertebeye nin sonu yoktur.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

En baştan başlayıp nefs-i emmâreden yola çıkan sâlik nihayet epey uzun çalışma ve gayretlerden sonra Hakkın izni ve yol göstericisinin himmetiyle eğer bu mertebeye ulaşabilirse çok değerli bir iş yapmış olur, bu değeri madde âleminin maddi kıymetleri ile ölçmek imkansızdır.

"**Çık aradan kalsın yaradan**" sözleriyle belirtilmek istenen, izâfi varlığının yukarıda gösterilen yollardan geçerek ortadan kalkması neticesinde, zaten HAK'ın olan varlığını, gerçek hâli ile idrâk edip bütün varlığında onun hareket ettiğini ve onun da kendinden başka bir şey olmadığını anlayıp bu Hakk'ani vasfı ile tekrar kesret/çokluk âlemine dönen kişi, derya'ya ulaşan suyun buhar hâline gelip, bulut olup tekrar yağmur haline gelmesine benzer.

O yağmur tanesi sağda solda kalmış yağmur damlaları ile birlikte bir dere oluşturur, dere, nehre, nehir tekrar denize ulaşır. Bu böylece devam eder gider. Kim ki bu dönüşümü idrâk eder, âlemin sırrını çözmüş demektir.

İlâhi vasıflarla **Zat** âleminden **beşeriyet âlemine dönen** ilk yüce "**İnsân-İnsân-ı Kâmil**" Muhammed Aleyhisselamdır.

Âlemlerde onun özel mertebesine ulaşmanın kimse için yolu yoktur.

Ondan veraset alan **İnsân-ı kâmiller'den** sonra bu mertebeye ulaşan kimseler ise **Kâmil insân**'lardır.

İşte, halk içinde bunları tanımak pek mümkün olmaz. Çünkü bütün vasıflarla birlikte olduklarından, belirli bir vasıfları yoktur. Bunları ancak irfan yoluyla anlamak mümkün olur. Kim ki bunları tanıyıp bulur ve uyar işte onlar, azim ve gayret ile zaman içerisinde o kervanda yol olarak menzillerine ulaşabilirler.

Bu mertebenin özelliği "**Cem ül cem**" yani toplamların toplamıdır. Varlığında "**ef'âl**" âlemi, "**esmâ**" âlemi, "**sıfat**" âlemi ve "**zat**" âlemi, cem edilmiştir.

Dışı, her ne kadar beşeri sûreti görüntüsünde ise de;
İçi tamamen HAK'ın tüm mertebelerini ihata etmiş bilinmez bir sır deryasıdır.

Hakk onda her mertebeden gerektiği gibi zuhur eder. O, âlemde HAKK'tan başka hiç bir şey müşahede edemez.

Bayezid-i Bistami'nin dediği gibi **"kırk sene varki halk beni kendileriyle ünsiyet eder zannediyor, halbuki ben Hakk ile ünsiyetteyim"** sözü ve yaşantısı bu mertebenin hâlini pek güzel anlatır.

Bu mertebenin ehli **"nasa akılları düzeyinde hitab ediniz"** Hadîsi şerifinin hükmü ile, karşısına gelen kimse hangi akıl düzeyinde ise onun mertebesini bilir ve ona oradan hitab eder,

eğer kabiliyetli görürse az daha üst mertebeden hitab ederek oraya doğru yükseltmeye çalışır.

Eğer kabiliyet görmezse rengine boyar ve o kişiyi olduğu yerde bırakır.

Bu kimseler, **"marifetullah"** Allah-ı, Kûr'ân-ı ve Hadîs'leri, her mertebede idrâk eder ve her mertebenin hakkını vererek yaşar. Câmi ismiyle toplayıcıdır. Bütün varlığa faydalı ve merhametlidir.

O kişi; Kûr'ân-ı Kerîm; Necm Sûresi (53/3-4) Âyetindeki;

﴿٣﴾ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ
﴿٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

"ve ma yentiku anil heva" (3)

"in hüve illa vahyün yuha" (4)

Meâlen; **O kendiliğinden konuşmamaktadır, onun konuşması ancak kendisine bildirilen bir vahy iledir.**

Âyetinin tecelli ve bereketi ile **"Makam'ı Muhammed"**den aldığı yansıma ve ilâhi bir lütuf ile olmaktadır.

1. İşte ancak bu sözler gerçek hedefini bulur
2. ve orada **"Nur-u Muhammediye"**yi parılatmaya başlar.
3. Ancak bu sözler kalplere şifa, gönüllere safa, ruhlara baka kazandırır.
4. Ham meyveyi oldurur, ölmüşü diriltir.
5. Dünya sarhoşunu ayıltır, ahret sarhoşunu bayıltır,
6. uyuyanı uyandırır, atılı harekete geçirir.
7. Yolcuyu menziline ulaştırır.
8. Darginlan barıştırır, aşıkını maşukuna kavuşturur.
9. Mahcubların perdesini açar.
10. Ümitsizleri ümidlendirir.
11. Cehli ilme dönüştürür.
12. Pulu altın eder,
13. Kulu sultan, sultânı insân eder.
14. Sözleri pahası bulunmaz değerlerdir.

Bu kimseler, ancak,

Allah (c.c.) zikri,

Allah (c.c.) muhabbeti ve

Allah (c.c.) sohbetiyle huzur bulurlar.

İşte gerçekte sadece bunlar

"abdühu" abd//kul olurlar

ve **"rasûlühu"** ancak bunlar gönülden **"irsâl"** haber verirler.

Bu kimseler **kelime-i tevhid-i** her mertebede ve her mertebenin hakkını vererek söylerler, gerçek tevhid ehli bunlardır.

Bu mertebeye gelen kişi aynı zamanda "**Fatiha-yı şerife**"nin de yaşantısını en iyi şekilde idrâk edendir.

"**elif**", "**Kâmil insân**"dır,
on iki (12) noktadan, **on iki** (12) mertebeden meydana gelmiştir.

yedisi (7) , "**ettur'u seb'a**" (yedi tur) (yedi tavır)
beşi (5) "**Hazarât'ı hamse**" (beş hazret mertebesi) olmak üzere
on iki (12) mertebenin ifadesidir.
Ayrıca bir de batını (13) on üçüncü mertebesi vardır.

Hamdı en geniş manâsıyla ancak bu kimseler diyebilirler.
Bunların dışındakiler kendi buldukları sınırlı mertebeleri itibariyle nerde iseler, oranın idrâki ile hamd ederler.

"*Namaz*", mevzuulu kitabımızda "**Hamd**"ın sekiz (8) mertebesini anlattık, oradan daha geniş malûmat alınabilir.

"**Fatiha'yı şerif**"in iki (2) vechi vardır.

Biri, kulluk, "**makam-ı abdiyyet**",
Diğeri ilâhlık, "**makam-ı Ulühiyyet**"tir,

iki yönünü birlikte idrâk etmek ve yaşamak, "**Kâmil İnsân**"a has bir oluşumdur.

Gerçek hamd'ı ancak HAKK, ve HAKK ehli yapar, ümmeti Muhammed-e Fatiha'yı şerif büyük bir lütuftur.

"**Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik**" hükmünün tecellisi, risâlet menbaı, Hz. Muhammed (s.a.v.) efendimizin mübarek gönlünden o kişilere sirayet ettiğinde, işte, o kişiler de âlemlere rahmet olurlar.

Çünkü gönüllerinde "**hakikat-i Muhammedi**"nin nuru, zahirlerinde de "**şeri at-ı Muhammedi**"nin şerefini taşırlar.

Cenâb'ı Hakk bunların sırrı ve hakikatleri cihetinden halkı âleme rahmet eder, fakat âlem halkı bu rahmetin nerden geldiğini idrâk edemezler.

"**Attığın zaman sen atmadın, ancak Allah attı**" ilâhi hükmü bu kimselerin yaşantısını ne kadar güzel ve ne kadar açık olarak anlatmaktadır.

"**İzâfi varlıkları iflâs etmiş**" yerini "**HAKK varlığı istilâ etmiş**" olan güzel İnsanlardan zuhura gelen her şey, HAK'kın bir fiili hükmüne dönüşmüştür.

Her mertebede başka yorum ve idrâki olan bu ilâhi kelâmın esas kaynağı, "**Zat**" ın "**İnsân**" mertebesinden zuhurunu, hâlini açık olarak anlatmaktadır. Oldukça zor olan bu yaşamda bulunan kimselere Allah c.c. kolaylıklar versin.

"**Rasûlü Sakaleyn**" iki ağırlığın yani İnsanların ve Cinlerin Peygamberi olan o yüce ve muhteşem Rasûlü zişan, hiç bir Âdem oğluna nasib olmayan o kutlu Mi'râc seyr'i ve temaşasından döndükten sonra,

"**Men reâni fekat reel hak**" yani "**Beni gören ancak HAK'kı görmüş olur**" muazzam sırrını ifşa etmesiyle ne büyük bir irfan hazinesini insânlığa hibe etmiştir.

Bu hakikatin bir zerresi insâna ulaşırsa,
o insân baştan aşağı sarsılır, çöker yere yığılır, yanar kül olur savrulur.

Sonra tekrar zerrelere toplanır, yeni bir yapılanma ile kendine gelmeğe başlar ve gerçek HAKK'ani hâli zuhur etmeğe başladığında kendini başka bir eda, başka bir safâ, başka bir vefa, başka bir biçimde, başka bir âlem içre, başka bir yapı da bulur, ve o yüce Peygamberden kendine ulaşan (**İlâhi bir yoldan gelen**) tecelli bereketiyle,

**"cübbemin içinde Hakk'tan başka bir şey yok"
"her ne yana eğilsem, her şey ol yana eğilir"
"bana bakan ancak Hakk'ı görmüş olur"**

ve benzeri sözleri demeye başlar.

Her ne kadar zahir ehli için bu sözler geçersiz ise de,
"hakikat-i Muhammediyye"ye ulaşmış kutlu kimseler için geçerlidir.
Bu halleri ancak yaşayan bilir.
"Rivayet" ve **"nakil"** bilgisi değildir, **"müşahede"** ve **"vehb-i"** ilim dir.

Mertebeleri aşmış seyr-i sülûk'unu **"Tekmil Tarîk"** tamamlamış, kendi bünyesin de Mi'rac-ı nı yapmış kişilerin hayatı işte yukarıda bahsedilen hallere benzer özellikler gösterir. Ne mutlu onlara. ALLAH c.c. cümle sâlikleri kemâle erdirdin.

İslâmın içinde bir çok gruplar vardır.
Bunların bazıları **şeriat**,
bazıları **tarikât**,
bazıları **hakikat**,
bazıları **marifet mertebesinde**dirler.

Hepsi de kendi mertebelerinde Hakk'tır ve de gerçektir. Ancak en kemâlde olan irfan ehli, **"cem-ül cem"**e ulaşanlardır.

"Cem-ül Cem" demek, bütün cemleri bir araya toplayıp Cem'inde Cem'i demek tir.
Bu mertebeye eren kişinin iki **(2) vechi**/yönü vardır.
Biri halka,
diğeri Hakk'a bakar.
Nerede nasıl gerekiyorsa o vechiyle görünür. Onu tanımak, anlamak cidden çok zordur.

"Kâmil İnsân" mertebesinin geriye dönüş makamları vardır.
Bunlar evvela
"Tecelli-i Zat", "Tecelli-i Sıfat", "Tecelli-i Esmâ", "Tecelli-i Ef'âl"dir.

Biz bu mertebeleri daha fazla uzatmamak için Kâmil İnsân makamında birleştirdik.
Bu tecelliler zaten **Kâmil insân**, mertebesine ulaşan kimselerde tabii olarak oluşacaktır.

Bu mertebenin başka bir özelliği de **"tahalluku bi ahlâki rasûlüllah"** (Hadîs)
"Peygamberin ahlâkiyle ahlaklanın." Rasûlüllah'ın ahlâkı ile bezenmiş olduğu hâlde yaşayışı, beşeri yaşamın icapları içerisinde Hakk'ani bir yaşam tarzıdır.

Yeryüzünde yaşamış ve yaşayacak olan insânların her yönden ve ahlâk yönünden de en üstünü şüphesiz insânların seyyid-i (efendisi) Hakikat-i Muhammedî'yi zuhura getiren Hz. Muhammed (s.a.v.) dir. Cenâb-ı Hakk onun hakkında;

Kûr'ân-ı Kerîm; Kalem Sûresi; (68/4) Âyetinde;

﴿٤﴾ وَأَنْتَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾

" ve innekke le alâ hulûkin aziym." Buyurdu.

Meâlen: **4. Ve muhakkak ki: Sen pek büyük bir ahlâk üzerindesin**

Hadîs-i Şerifte de, buyurulan. **Tahallâku bi ahlâkılâh ve Tahallâku bi ahlâki Rasûlüllah.** Yani: *Allah'ın ahlâki ile ahlâklanın, ve Rasûlüllah'ın ahlâki ile ahlâklanındır.*

Allah'ın ahlâki: Celâl ve Cemâl sıfatlarıyla her mertebe de o mertebenin gereği olan adaleti yerine getirmektir.

Hz. Peygamber'ın ahlâki ise daha ziyade belirgin olarak merhamet üzeredir.

Kûr'ân-ı Kerîm; Tevbe Sûresi; (9/128) Âyetinde;

حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

" Harisun aleyküm bilmü'minine raufun rahîm."

Meâlen; **Sizin üzerinize çok düşkün, şefkatli ve merhametlidir.** Diye buyurulmuştur.

Tevhid-i Zat: (11) mertebesinde, sâlik Hakk'la bâki olduğundan kendisinden meydana gelen bir fiili yoktur. Buranın yaşamı gereği, belirli bir süre sâlik'ten (elinde olma dan) **zât** isim ve sıfatların zuhura çıktığı yer olmasıdır. Bu yüzden ahlâki, Allah'ın ahlâkiy lâ ahlâklanmaktır. Bu yaşam ince bir iştir. Ancak oraya ulaşıncaya idrâki (gerçek mânâda) mümkün olur.

İnsân-ı Kâmil: (12) mertebesinde ise kişiye yeni bir beşeriyet libası (elbisesi) giydirilip tekrar **"ef'âl"** yani beşeriyet âlemine, fakat Hakk'ani vasıflarıyla gönderilir. İşte burada o kişi etrafına çok müşfik ve merhametli davranır. Bu da Hz. Peygamberin bariz ahlâkından o na bir yansımadır. Yani tahallâku bi ahlâki Rasûlüllah'tır.

Hz. Aîşe (r.a.) validemize Peygamberimizin ahlâki sorulduğunda, "O nun ahlâki Kûr'ân-ın ahlâkiydi" diye buyurmuştur. Meseleye bu yönle de baktığımız da, Kûr'ân **zât** olduğuna ve **zât** bütün mertebeleri kuşattığına göre, demek ki; aynı zaman da **Ef'âl, Esmâ, Sıfat, Zât,** ve **İnsân-ı Kâmil** mertebelerinin gereği ne ise onu ortaya getirmesi Hz. Rasûlüllah-ın geniş mânâ da ki; ahlâki olmaktadır.

Bu mertebede her şey gene eskisi gibi yerli yerine dönmüş, zahirde **"Şeriatı Muhammedi"** batında ise **"Hakikati Muhammedi"** hükümleri geçerli olmuş olur. Bu zatlar dışta **halk** ile, içte **Hakk** iledir. Bunları tanımak çok zordur, gerçek irfân ehli, **vasıl** kimseler bunlardır. Halkta, **Hak'kı**; Hak'ta **Halkı** müşahede ederler. Bir başka ifadeyle kesrette **vahdet**, vahdette **kesret'i** yani çoklukta **birlik**, birlikte **çokluk'u** en güzel şekilde yaşarlar. Daha evvelce **"ehli-i sünnet vel cemaat"** yolunu sadece şerik ve sûret hâlinde, zahirde yaşarlarken, bu defa **"ehli sünnet vel cemaat"** yolunu batın-ı ile birlikte yaşarlar' ki işte gerçek, **"İslâmiyet"** ve **"Marifetullah"** yaşamı bu dur. Ehl-i sünnet yolunu sadece **"şekiller ve merasimler"** babında uygulamak yeterli olamamaktadır.

İşte İslâmı yeteri kadar tanımamak ve tanıtamamak buradan kaynaklanmaktadır.

Eğitim yetersizliği ve bilinçsiz tutuculuk önümüzde bir büyük mania oluşturmaktadır.

"Ehli sünnet vel cemaat" yolunu irfâniyetle destekleyip batını yaşamımızı da faaliyete geçirebildiğimiz gün, İslâm topluluğu olarak hedefimize vardığımız gün olacaktır.

Gayemiz en kısa yoldan ve en gerçekçi olarak talipleri HAK'ka ulaştırmaya yardımcı olmaktadır. Hatalarımız var ise hoş görüle.

Hak'ka giden yollar muhakkak'ki pek çoktur. Ancak biz, bildiğimiz yolu anlatmağa çalıştık. Eksik yerler varsa Cenâb'ı Hakk tatbik edenlere ilham vasıtasıyla tamamlatsın. Amin.

Bu bahsi de burada bitiriyoruz, daha fazlasını tadarak yaşamak temennisiyle. gayret bizden, yardım ve muvaffakiyyet Allah'dan dır. (c.c.)

Bu mertebede de yapılacak zikir değişikliğini de kısaca belirtmeğe çalışalım. Bu mertebenin özelliği, âfaki mânâ da **Tevhid** idrâkine doğru yol almağa devam etmektir.

Derse başlarken çekilen **(700)** adet "Kelime-i Tevhid" **(100)** adet daha eksiltilerek **(200)** e düşürülecek, verilen sayılar da **Esmâlar**'a devam edilecek, yine verilen sayıda **ALLAH** zikrine devam edilecek.

Sonra. **(100)** adet bu mertebenin kelimesi olan **(lâ ilâhe illâllah Muhammedürra sülüllah)** ilâve edilecek. Daha sonra bu mertebenin **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetleri en az (33) çer defa çektikten sonra yine üç ihlâs bir fatiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) min ehli beyt hazaratının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz.

Muvaffakiyyet Allah'dandır. Onun dileğinin dışında hiç birşey olmaz.

Bu mevzuda daha geniş bilgi altı peygamber isimli kitabımızın **Muhammed** (a.s.) bölümün de gelecektir. Fakat en verimli eğitim yolu sohbetir.

*
* * *

Yeri gelmişken, faydalı olur düşüncesiyle, bu mevzu ile ilgili **Kelime-i Tevhid** kitabımızın, "İnsân-ı kâmil" bölümünün bir kısmını da buraya ilâve etmeyi uygun buldum.

Evet böylece bu mertebe hakkında da genel bir bilgi verdikten sonra biz tekrar "**allah**" lâfzının ikinci (2) gizli "**elif**"inin yanında bıraktığımız yerden yolumuza gelelim.

"**Kelime-i Tevhid**"in (çıkış) "uruc" sürecinin sonuna yaklaşmış olan yolcumuzu burada bir mertebe daha beklemektedir, ki bu **onikinci** (12.) mertebe, ayrıca diğer bütün mertebeleri de kapsamına almaktadır.

Allah lâfzının sonundaki "**he**" yani **(hu)** "**hüviyyet-i mutlaka**" olduğu ve bu mertebe de "**İsmi a'zam**" (en büyük isim) olduğu da belirtilmiş idi. İşte ancak buraya ulaşan sâlikler "**Kelime-i Tevhid**"i hakk-ı ile söyleyebilirler.

Bu mertebenin sahipleri, "**Hüviyyet-i mutlaka**"da buldukları kendi gerçek hüviyyetleri ile yaşarlar, diğerleri gibi hayali hüviyyet leri ile değil.

Ve kendilerine verilen yeni bir Hakkan-i elbise ile halkın arasına Hakk ile dönerek buldukları yerde "**mertebe-i Muhammediyye**"nin temsilcileri olurlar:

İstidat sahiblerini tekrar geldiği yollardan geçirerek Hakk'ın huzuruna çıkarıp kâmil insân olmalarını sağlarlar.

Zikirleri : "**Allah**",
Tevhidleri : "**lâ ilâhe illâ Allah**",

Müşahedeleri : "**Muhammedürresûlullah**"tır.

*
* *

İnsân-ı Kâmil : Bu mertebe, "**mutlak vücûd**"un en son tecellisi ve mazharlarda zuhuru bakımından en son "**libas**", (örtüsü)dür. (*Fusûsu'l-Hikem "muhtelif" özet*)

"**Şehâdet âlemi**"nden ibaret olan cismâni,
"**misâl**" ve "**melekler âlemi**"nden ibaret olan nûrâni âlemleri,
"**rûhlar âlemi**"nden ibaret olan rûhâni,
"**ilim âlemi**"nden ibaret olan
"ilm-i ilâhi", "a'yan-ı sabite" ve "vahdet" mertebelerini,
"a'dem" ve "zûlmet" mertebelerini dahi
kendinde toplayan bir mertebedir.

Mutlak vücûd, bütün ilâhi sıfat ve isimleri ile şehâdet âlemine tenezzül ettikten sonra;

O'nun en mükemmel tecellisi "**büyük âlem**"in hülasası "**özü**" olan "**küçük âlem**"de, yani "**insân**"da, yani "**insân-ı Kâmil**"de vuku bulmuştur.

Şehâdet âlemi, her ne kadar ilâhi isimlerin hüküm ve eserlerinin zuhuruna müsait bir "**ayna**" gibi ise de, tam cilalı ve parlak bir ayna değildir.

"**Âdem**"in yaratılması, "**zuhur**"u ile âlem, cilâli ve parlak bir ayna durumuna gelmiştir.

Âlemin hülasası olan ve kendinden önceki mertebeleri kendinde toplayan "**Âdem**" de Hakk, kendi sûretini, yani sıfat ve isimlerini en mükemmel şekilde müşahede eder.

Fakat bu müşahede, uzaktan ve kendi vücûdunun dışında bulunan bir şeye bakış gibi düşünülmemelidir.

Zira bütün mertebeler "**mutlak vücûd**"un dışında olmadığı gibi, her bir mertebede tecelli ve zuhur eden de bu vücûddur.

Bu müşahede Hakk'ın bütün zerrelerde **zâtı** ile zuhur ve huzuru ile vuku bulan "**zevkî**" bir müşahededir.

İnsân-ı Kâmil bütün ilâhi isimlerden ibaret olan "**ilâhi sûret**"i kabule müsait taayyüne sahiptir.

"**İlâhi emanet**"i taşımaya ehil olarak yaratılmıştır, "**zuhura**" getirilmiştir.

Kendisinde ilâhi sıfat ve isimlerin hükümleri fiilen zâhir olur. Diğer insânlarda ise, bu ilâhi sıfatların hükümleri kısmen zâhir olur.

Allah'ın **şehâdet âleminde tecellisi**, sıfatları, isimleri ve fiilleri iledir.

İnsân-ı Kâmil bütün âlemlerin hülasası olduğu için O'nda, "**zât-i tecelli**" ile beraber, sıfatlar, isimler ve fiillerin tecellileri toplanmıştır.

İnsân-ı Kâmil mertebesindeki, kemâl ve zuhur diğer mertebelerde müşahede edilemez.

Varlıkların her biri "**ilâhi nûr**"un aynası olmakla beraber (*cihani gösteren kadeh ve âlemi gösteren ayna*) "**Âdem**" yani "**İnsân-ı Kâmil**"dir.

Onda ilâhi sıfatların nurları tamamiyle zâhir olmuştur.

Nûr, kendi cemal ve celâlini "**İnsân-ı Kâmil**"de görmüştür.

İnsân-ı Kâmil'e, yukarıda zikr edilenlerden başka daha birçok isim verilmiştir. Konumuz bakımından şu isimleri bilhassa zikretmemiz faydalı olacaktır.

Ona "**zıll-i ilâh**" (ilâh'ın gölgesi) denilmiştir.
Ayrıca "**zıl-i memdud**" (yayılmış gölge)
ve "**zillullah**" (Allah'ın gölgesi) isimleri de verilmiştir.

H. Mevlânâ mesnevisinde, "Tanrı'ya kul olan hakikatte Tanrı gölgesidir. O, bu âlemden ölmüş, Tanrı ile dirilmiştir," diyerek, Tanrı gölgesi, (Sâye-i Yazdan) tabirini "**kul**" hakkında kullanmıştır, ki "**İnsân-ı Kâmil**" ile aynı mânâda dır.

Hülâsa edecek olursak yukarıda zikredilen mertebelerin en yükseği, "**gayb-ı mutlak**" en aşağısı, için de bulduğumuz "**şehâdet âlemi**"dir.

"**Şehâdet âlemi**"nden geriye doğru manevi "**uruc**" (yükseliş) sûretiyle asıl ve menşesine dönen insân bu mertebeleri ve bunların birbirlerine nispetle durumlarını müşahede eder ve bilir.

Bu his, "**cisimler âlemi**"nde algılanan her bir şey

"**misâl**" ve "**hayâl**" mertebesinde mevcûd olan lâtif bir varlığın sûretidir.

Bunlar ise
"**misâl**" ve "**hayâl**" "**nûr âlemi**"nin sûretidir;
"**nûrlar**" ise, "**rûh âlemi**"nin sûretidir;
"**rûhlar**" ise, "**a'yân-ı sabite**" sûretleridir;
"**a'yân-ı sabite**" ise, "**ilmi ilâhi**" sûretleridir.

Böylece "**sâlik**" **Hakk'** yolcusunda cümle esmâ-i İlâhiyyenin eser ve hükümleri zuhur ettiğinde, o hakikatiyle **hakk**, sûret ve zahiriyle de **halk** olur.

Kendisinde **Hakk'**in bütün mertebelerinin ahkâm-ı toplanmış olduğundan o sûret-i İlâhiyye üzere bütün halka **Rahmân** olmuş olur. Zira İnsân-ı Kâmil zahiri ve batını ile hal ka rahmettir.

*
* *

İzahına çalışmaya gayret ettiğimiz bu (12) mertebeyi bitirmekle "**sâlik**" in, yolcunun, tamamen işi bitmiş olmaz. Çünkü bu seyrin aslında, *İlmel yakıyn, aynel yakıyn, hakk'el yakıyn*, olarak (3) seyr-i vardır. Birinci seyr, ef'al-madde, âleminde, ikinci seyr, esmâ-nûr, âleminde, üçüncü seyr ise, sıfat- rûh âleminde olur. Genelde yapılan seyr'ü sülûk'lar ef'al âleminde ki seyer'i sülûklardır.

Ayrıca (4) hâlde tecelli mertebeleri de vardır. Bunlar da, *tecelli-i Zat, tecelli-i Sıfat tecelli-i Esmâ, tecelli-i Ef'âl*'dir. Böylece gerçek ders sayısı, **12+12+12+4=40** kırk olmuş olur. Birinci seyr ile sâlik genel mânâda bu hallerin ilmini almış olur, bu ise birey olarak kendisine yeterli olur. Ancak daha ilerisini isterse idrâk, irfaniyet ve sabırla yoluna devam etmesi ve her yönde ki tecrübelerini arttırması gerekmektedir. Ancak o zaman gerçek kemâle ulaşma yolu açılmış olur.

İlk seyr'i ni bitirmiş olanların bazılarında görülen az da olsa ufak tefek eksi hallerin zuhuru bu yüzden dir. Kişilerin bu özel hallerine bakarak gerçek irfaniyet-i kötölemek ve suçlamak çok yanlış olur. Misallendirmek gerekirse. İlk seyr orta, ikinci seyr lise, üçüncü seyr ünüversite, tecelliler ise, ihtisaslaşmaktır diyebiliriz.

*
* *

Yeri gelmişken bir de sizlere özetle genel insânlık âleminin altı seyrinden bahsetmek isterim.

(1) Umumi seyr:

Bu seyr bütün İnsânlık âleminin devamı müddetince toplu olarak hakk'a doğru yaptıkları tek bir **seyr**'dir.

Âdem (a.s.) dan başlayarak, her bir Peygamber ile yoluna devam eden insânlık âlemi, nihayet Hz. Rasûlullah-ın gelmesi ve Mi'râc hadisesinin zuhuru ile de kemâle ermiş Hakk'a giden yolda seyr tamamlanmış olmaktadır.

Kıyamete kadar da devam edecek bu seyr, Âdem (a.s.) dan başlayarak kıyamet gününe kadar gelip geçmiş olacak olan, bütün İnsânların kendi mertebelerinden yaptıkları tek, toplu, ve umumi bir seyirleridir.

(2) Bireysel seyr:

kitabımızın başından beri özet olarak izahına çalışmağa gayret ettiğimiz bireysel **seyr**'dir. Her bir sâlik, kendi yaşantısının özellikleri içerisinde ayırabileceği vakitlerine ve yapabileceği çalışmalarına gayret ve kabiliyetlerine göre değişmekle birlikte 15-20 sene sürebilmektedir. Yukarıda da bahsedildiği bu ilk seyirdir, bundan sonrası sâlik in daha ileriye gidebilmesi için bu çalışmalarını ömür boyu sürdürmesi kendi yararına olacağı aşikârdır.

İslâmın ilmi tavsiyesi "**beşikten mezara**" kadardır. Bu ilim ise müşahedeli **Hakk** ilmidir, müşahedeli ilimde ise, *hayal*, *zan* ve *vehim*, olamayacağından gerçek lâhi ilimdir.

Kişi olarak bu ilme sahip olmak büyük bir mutluluk ve saadettir. İşte bu **ilim** ve **seyr**, birey olarak kişileri ilgilendirir. Diğer seyr'ler de ise kişiler farkına varırlar veya varmasınlar, bilsinler veya bilmesinler, toplu olarak ilâhi takdir üzere bu yaşamları kendilerine tatbik ettirilir ki; uzak durmaları mümkün değildir.

Bu oluşumlarla başta bütün insânlar, sonra bütün varlıklar, kendi mertebeleri düzeylerinden zahiren ister **inkâr**, da ister **tasdik**'te olsunlar, **Hakk** yolcusu'durlar bunun dışına da çıkmaları mümkün değildir. Bilen ayn, bilinen gayr,dır, hükmü ile kim bu hakikatleri kendi bünyesinde idrâk etti ise bu (6) altı seyr'in hepsinden, bilinçli olarak yaşayarak fayda sağlar. Kim ki gaflet ve bigâneliktedir, bu hakikatleri bir ömür boyu yaşadığı halde farkında bile olmadan elinden kaçırır gider.

(3) Senelik seyr:

Bu seyr her sene oluşan (12) aylık dönüşümler ile yaşanan senelik **seyr**'dir.

Şöyle ki: Dinimiz de bir sene faaliyyet sahası itibariyle (3) e bölünmüştür bunlarda (7) aylar, (3) aylar, (2) aylardır. (7) Aylar, (7) nefis mertebesi; geri kalan (5) aylar ise hazret mertebeleridir.

Kûrb'ân bayramının son günü olan zilhicce'nin (13) ünde sona erer. Hicri sene başı olan Muharrem'in (1) ile yeniden başlar.

Her sene bu senelik, seyr devam eder izahı uzun sürer, varlığının bilinmesi için bu kadarlık bilgi yeterlidir zannediyorum.

(4) Günlük seyr:

Her gün oluşan, gece ve gündüz olarak yaşanan, (24) saatlik **seyr**'dir.

Bu seyr'in hakikati, gecenin, "fenâfillâh" gündüzün, "bakâ billâh" hükmünde olduğunun hakikatini bilerek yaşamaktır. Aslında seyr'in gayesi, ölmeden evvel nefsinden ölmek, böylece de gerçek İlâhi kimliği ile dirilmektir.

Bu yaşam ise kısaca, "fenâfillâh" (Hakk'ta fâni olma) **gece**, "bakâ billâh" (Hakk'ta bâki olma) da **gündüz**, olarak ifade edilmektedir. Hâl böyle olunca, insânlık âlemi ve diğer varlıklar bilseler de, bilmeseler de, (24) saatlik bu seyr'i yapmak zorundadırlar.

(5) Nefes seyr'i:

Her nefes alış verişimizde yaşadığımız **seyr**'dir.

Bu seyr'in hakikati, nefes alıp vermemize göredir. Aldığımız her nefes bize, yeni bir hayat getirmekte. Verdiğimiz her bir nefes ile de hayatımız gitmektedir. Farkında bile olmadan alıp vermekte olduğumuz bu nefeslerle hayatımızı sürdürürken ne denli bir gaflet içinde olduğumuzun acaba farkındamıyız.?

Kim ki; bu nefeslerini bilinçli olarak, ziyan etmeden kullanırsa, çok şeyler kazanarak hayatının verimli geçmesini temin etmiş olur.

(6) Anlık seyr'dir:

Bu âlem de her an, oluşan "**kevn** ve **fesad**" yani oluş ve bozuluş hâlini idrak etmektir. Çok seri bir şekilde cereyan eden bu hadise de bütün âlem bir an içerisinde de **kevn** yani yeniden oluşmakta, yine bir an içerisinde de **fesad**'a uğramakta, yani bozulmaktadır.

Çok seri oluşan bu hadise de her an yeni bir ölüm ve yeniden bir doğuş yaşanmaktadır. Ancak bu çok seri yaşanan hadisenin **fesad**,bozulma yani ölüm anlarını o anda tesbit edemediğimiz için âlemi ve kendimizi devamlılık üzere olan bir hayatın içinde olduğumuzu ve öyle yaşadığımızı zannediyoruz.

Yaşadığımız bu hayatı ve kendi gerçek değerlerimizi bir bilebilseydik, ne olurdu.

İşte insânlık âlemi bilse de bilmese de Hakk'a giden bu seyirleri yapmaktadır. Madem ki; bu seyirler yapılıyor, o halde bilinçli olarak yapmağa ne mani vardır. İnsâna düşen sadece gözünü ve gönlünü Hakk'a yönünü ona döndürebilmesidir. Yolda bir vasıta ile giden ve gözünün görme kabiliyeti olduğu halde onun farkında olmayıp, çevreyi başkalarına sorarak tanımaya çalışması kişi için ne acayip bir iştir.

*
*   *

Şimdi; mühim bir mevzua daha dikkat çekmek istiyorum.

Buraya kadar ki, gerek ferdi gerek tüm itibariyle özet olarak (12) mertebe seyr'imizi özet olarak görmüş olduk. Genelde bu mertebeler tarif edilirken, "elif" harfinden misal verilir. "Elif" gerçekte (7) si Nefs (5)i Hazret mertebelerini ifade etmektedir, toplam (12) mertebedir. Bunlar zahiri mertebelerdir, bu mertebelerin-noktaların her birerlerinin zikir esmâları kendi bölümlerinde belirtilmiş idi."Elif" in bir de (13) üncü bâtın mertebesi-noktası, vardır ki; bütün âlemlerin kaynağıdır. Bunun kişiye özel olan esmâsının tayini Hakk'a aittir. Kişi bu esmâ zikrini müşahedesinde aracısız olarak ancak Hakk'tan alır.

Bu oldukça gizli bir sırdır, ehline açılır. Bazı tevhid ehli kimselerin (**sükûn**) devrelerinde ki devamlı virdleri Kelime-i Tevhid, salâvat, ve kendilerine müşahede ile belirtilen o özel esmâları olur, ender ulaşılan yaşamlardan biridir.

Seyahatlerimin birinde **Şam**'da böyle bir kimse ile karşılaşmıştım. O bu hali şöyle anlatıyordu!.. (*Cenâb'ı Hakk benden bütün esmâ zikirlerini aldı ve bundan sonra senin zikrin sadece Kelime-i Tevhid ve Huuu, ismidir, dedi.*) Diye bir sohbet esnasında bu hali belirtmiş idi, o tarihte yaşının (92) olduğunu bildirmiş idi ve sık sık, gönlünün derinliklerinden (Lâilâhe illâllah ve Huu Huu) diye zikrediyordu. Bu temiz ifadelerin hayal ve vehim olmadığı açık olarak belli idi. Bu zat-ı muhterem Türk asıllı ve nakşiyye büyüklerinden idi.

Bazı gerçek tasavvuf kitaplarında da bu tür menkıbelere rastlamıştım. Bu hususta on üçüncü isim olarak bize de verilen bir esmâ vardır ne olduğu bize kalsın. Bu oluşumlar özeldir, genel değildir.

Bu oluşumların ışığında insân'ın aklına şu soru gelebilir! On ikinci derste kişi (**Allah**) Esmâsı'na ulaştığı halde, neden on üçüncü derste esmâ-i ilâhiyye'den her hangi bir isim onun özel ismi olsun?..

El cevap. Mutlak mânâ da (**Allah**) ismi Hz. Muhammed (s.a.v.) me ait bir isimdir, o ismi husûside kimse kullanamaz, bütün kullanımlar, genel ve zahirendir, işte bu yüzden

Cenâb-ı Hakk bazı sevdiği kullarına esmâ-i ilâhiyyeden bir ismi özel olarak o kuluna lütfeder, bu isim de onun husûsî'de özeli olur. Bunlar gayb sırlarındandır.

(13) üncü Kitabımız da muhteşem **(13)** ün oluşumlarını, bağlantılarını, âlemlerin üzerindeki hakimiyetini, ve faaliyetlerini ve ne derece uğurlu olduğunu bulacaksınız.

Yeri gelmişken bir Hadîs-i Şeriften daha bahsetmek isterim.
Hz. Muhammed (s.a.v.) efendimiz bu hususta buyurdular ki:

Eşseriati **akvâli**, ettarikat-i **ef'âli**, el marifeti **etvâri**, el hakikat-i **esrâri**.
Şeriat; **sözlerimdir**, tarikat; **fiillerimdir**, marifet; **tavırlarımdır**, hakikat; sırlarımdır.

Şeriat: (Akvâl) "kavil-sözler, zahiri hükümler."
Tarikat: (Ef'âl) "fiiller, işler- ameller, muhabbetler."
Marifet: (Etvâr) "tavırlar, hâl ve hareketler." (Her makamın gereği ile)
Hakikat: (Esrar) "sırlar, gizlenen-bilinmeyen şeyler" dir.

Bazı kimseler bu sıralamayı böyle almışlar, bazıları da; **Şeriat, tarikat, hakikat, marifet**, şekliyle almışlardır ki; her iki şekli de geçerlidir, izahı uzun sürer. Böylece belirtmiş olalım.

İnsân-ı Kâmil: Ayrıca kendisi de **İnsân-ı Kâmil** olduğundan bütün bu mertebeler O nun varlığından ve O nun varlığında meydana gelmektedir.

Yani, Hakikat-i Muhammed-i de oluşmaktadır. İşte bu hakikatler ve sırlar gönülden gönüle, ehlinden ehline akıp gitmektedir, ve kıyamete kadar da akıp gidecektir.

Bazı zâhiri **şeriat**=kavil-kelâm-söz ehli kimseler, *tarikât, hakikat, marifet ve İnsân-ı Kâmil*, mertebelerini inkâr etmekle ne kadar büyük bir yanılğı içerisinde olduklarını ve İslâmiyeti sadece **zâhir**-i bir kelâm mertebesinde görmek sûretiyle sınırlandırarak kendilerine, çevrelerine ve muhteşem İslâmın hakikatlerine ne kadar büyük zarar verdiklerinin acaba farkındamıdır lar.?

Yukarılardan beri izahına çalıştığımız mertebeler, bu Hadîs-i Şerifin özetle şerhidir diyebiliriz. Cenâb-ı hakk cümlemizi gerçekten kendine has kul Habibine has ümmet eylesin.

HAK'ka giden yollar muhakkak'ki pek çoktur. Ancak biz, bildiğimiz yolu anlatmağa çalıştık. Eksik yerler varsa Cenâb'ı Hakk tatbik edenlere ilham vasıtasıyla tamamlatsın. Âmin. Muvaffakiyyet ALLAH'dandır. Onun dileğinin dışında hiçbir şey olmaz.

Kısaca bahs edilen bu hususlar oldukça uzun bir süre alır, gayret kişiye düşmektedir.

"İnsân taşıdığı yükü bir bilebilseydi"??..

İlk yazılışı; **(16/08/1992)** Şerhi ve ilâveleri; **(25/06/2005)**
Tekirdağ Terzi baba

ÇÖZDÜM SIRRINI

Düşünürdüm bir zamanlar âlemi,
Tefekkür ederdim çok çok halimi,
Arardım bu varlık içre yarimi,
Çözdüm âlemin sırrını çözdüm.

Lâ faile illâllah dedi hocam,
Benim de bu oldu bir zaman hecem,
Aydınlandı sonra karanlık gecem,
Çözdüm **fillerin** sırrını çözdüm.

Esmâlar oldu ikinci durağım,
Sağlam bastı burada da ayağım,
Nûrlar ile doldu bütün varlığım,
Çözdüm **Esmâların** sırrını çözdüm.

Sıra geldi **Sıfatlar** dergâhına,
Bakmadım hiçbir şeyin ah, vahına,
Hep **vasıflar** HAK'kıdır anlayana,
Çözdüm **Sıfatların** sırrını çözdüm.

Zat-ı HAK'tır âlemde bâki olan,
Bu sırlarla tüm içi dışı dolan,
Hak deryasına dik tepe dalan,
Çözdüm **Zat-ı HAK**'kın sırrını çözdüm.

İnsân-a baktım bir **güzel libas**,
Yok üstüne âlemde, haslardan has,
Kevserden içer, içirir de, tas tas,
Çözdüm **İnsân**'ın sırrını çözdüm.

Âdem (a.s.) ile dünyaya geldim baştan,
Kim korkar ki, sonu olmayan yaştan,
İndi rûhum göklerden, yüce Arştan,
Çözdüm **Âdem**'in, (a.s.) sırrını çözdüm.

Yolum düştü **İbrâhim**'e (a.s.) **hulleli**,
Dostumla dost olunca, dedim beli,
Buraya ulaşan olurmuş veli,
Çözdüm **İbrâhim**'in (a.s.) sırrını çözdüm,

Mûsâ (a.s.) ile **Tûr'u Sinâ** da bir gün,
Kelimullah lâfzını aldık o gün,
Bu işler oldu, sanırım hemen dün,
Çözdüm **Mûsâ**'nın (a.s.) sırrını çözdüm.

İsâ (a.s.) ile denildi **Rûhullah**,
İçim dışım boyandı **Sibgatullah**,
Nerde bulurum böyle bir ehlullah,
Çözdüm **İsâ**'nın (a.s.) sırrım çözdüm.

Muhammed'i (s.a.v.) oldum yolun sonunda,
Kaybettim kendimi onun yolunda,
Kamusu aşk koltuğumun altında,
Çözdüm **Muhammed**'in (s.a.v.) sırrım çözdüm.

Evvel, ahır, zahir, bâtın, hep **hu/o**'dur,
Anladım ki işin gerçeği budur,

Nereye baksam gözüm onu bulur,
Çözdüm varlığın sırrını çözdüm.

Ben, ben sanırdım kendimi evvelce,
Yoğrulduam hamur oldum güzelce,
Yeni bir kimliğim oldu pişince,
Çözdüm **Necdct**'in sırrını çözdüm.

NECDET ARDIÇ
TEKİRDAĞ

KAYNAKLAR

1. **KÛR'ÂN VE HADİS :**
2. **VEHB** : Hakk'ın hibe yoluyla verdiği ilim.
3. **KESB** : çalışılarak kazanılan ilim.
4. **NAKİL** : Muhtelif eserlerden, Mesnevi'î şerif, Fusûsu'l Hikem, ve sohbetlerimizden müşahede ile toplanan ilim.

"DAHA EVVELCE ÇIKAN KİTAPLARIMIZ"

(Gönülden esintiler)

1. **Necdet Divanı:**
2. **Hacc Divanı:**
3. **İrfan Mektebi, Hakk Yolu'nun Seyr defteri:**
4. **Lübb'ül Lübb, Özün Özü,** (Osmanlıca'dan çeviri):
5. **Salât- Namaz ve Ezan-ı muhammedi'de Bazı hakikatler:**
6. **İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve Hakikatleri:**
7. **İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):**
8. **Tuhfetu'l Uşşâkiyye,** (Osmanlıca'dan çeviri):
9. **Sûre-i Rahmân ve Rahmâniyyet:**
10. **Kelime-i Tevhid, değişik yönleriyle:**
11. **Vâhy ve Cebrâil:**
12. **Terzi Baba (1) ve Necm Sûresi:**
13. **(13) On üç ve Hakikat-i İlâhiyye:**
14. **İrfan Mektebi, "Hakk Yolu"nun seyr defteri ve (şerhi)**

"ÜZERİNDE ÇALIŞTIĞIMIZ KİTAPLARIMIZ"

- ** **Altı Peygamber:**
- ** **Sûre'i Fetih:**
- ** **Sûre'i Yusuf ve dervişlik:**
- ** **Mektuplar ve zuhuratlar:**
- ** **Ve bir çok diğerleri.....**

ADRES

NECDET ARDIÇ
Büro : Etuğrul mah.
Hüseyin Pehlivan caddesi no. 35/4
Servet Apt.
59 100 Tekirdağ.

Ev : 100 yıl Mahallesi uğur Mumcu Cad.
Ata Kent sitesi A Blok kat 3 D. 13.
59 100 Tekirdağ,

Tel (Büro) : (0282) 263 78 73
Faks : (0282) 263 78 73
Tel (ev) : (0282) 261 43 18
Cep : (0533) 774 39 37

İ mail adresi: < **terzi.baba@yahoo.com.tr** >

Web sayfası: Almanya: < **www.terzibaba.com** >

Web sayfası: Amerika: < **www.necdetardic.info** >

(MSN) Messenger adresi < **terzibaba13@hotmail.com** >

Necdet ARDIÇ

C A N

Canânımdan can istedim, lütfedildi bize can.

Bütün âlem oldu can, canla kaldık canla can.

Eğer, her kim ister ise, hemen gelsin bizde can.

Evvel duyduk, sonra uyduk, cümle olduk canla can.

Not: Arka kapađa konacak.

